Tone Palčič

TUNJICE

Trnjice, 22.7.95

Tone Palčič

TUNJICE

Kamnik 1995

besedilo **Tone Palčič**
fotografiji na platnicah **France Stele**
fotografije **France Stele**
France Kočar
Ernest Palčič
Tone Palčič
oblikovanje **Rok Palčič**
stare fotografije **last krajanov**
založila **Krajevna skupnost Tunjice**
(zanjo Ivan Nograšek)

tisk **Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d.d., Ljubljana**

fotografija na prvi strani platnic
Župnijska cerkev sv. Ane v Tunjicah
fotografija na zadnji strani platnic
Lojzetova družina, 1931

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-337/95 z dne 11. 4. 1995 se šteje knjiga med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

CIP - Kataloški zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

949.712 Tunjice

PALČIČ, Tone
Tunjice / Tone Palčič ; [fotografije France Stele ... et al.]. - Kamnik : Krajevna skupnost Tunjice, 1995

50781952

Lepšega kraja ni,
kot je vas,
kjer rojen si ...

Na tem, za mene najlepšem koncu naše domovine, sem se rodil in preživel sedemnajst let. Vračam se vsak prosti trenutek in uživam ob pogledu na čudovito cerkev sv. Ane, na hribčke in dolinice, na vijugaste poti ter v klepetu s svojimi rojaki. Pogovarjam se z njimi v samo njim svojstvenem narečju.

Vedno sem si želel, da bi del tega, kar sem spoznal, ostalo za vedno shranjenega. Zato sem z velikim veseljem sprejel pobudo, ki mi jo je v imenu krajanov prenesel sošolec Ivan. Zavedam se nepopolnosti vsega, kar mi je v letu dni uspelo zbrati. Pričujoči sestavki naj bodo spomin na preteklost in morda spodbuda za prihodnost.

To knjižico poklanjam svojim rojakom Tunjičanom, še posebej pa spominu na mater in očeta, ki sta tod učiteljevala in preživela skoraj vseh njunih sedem skupnih let.

Zahvaljujem se vsem, ki so mi omogočili pregled raznih starih dokumentov fotografij in mi povedali veliko zanimivega. Lahko bi jih imenoval, pa to ne bi bilo primerno, kajti s tem bi že napravil skrajšani popis prebivalstva Tunjic, kar pa ni moj namen.

Vseeno pa se iskreno zahvaljujem župniku Pavlu Juhantu in dekanu Nikolaju Pavliču, ki sta mi dovolila vpogled v župnijske arhive Tunjic in Komende ter Francetu Steletu, ki mi je s svojimi izkušnjami in nasveti veliko pomagal pri oblikovanju knjige.

Ne nazadnje pa se zahvaljujem tudi ženi in sinovoma za potrpljenje in moralno podporo.

Ne delam si utvar, da je vse najbolje napisano, niti, da sem zajel vse dogodke, ki bi jim bilo tu mesto. Upam pa, da sem pomagal ohraniti marsikatero zgodbo ali pa podatek, ki bi lahko za vedno utonil v pozabo.

Morda mi bo dano kdaj kasneje še kaj napisati o teh krajih, zato bom vesel vseh dobronamernih pripomb in drugih podatkov, ki mi jih bodo sporočili bralci.

V Tunjicah-Kamniku, spomladi 1995

Tone Palčič

TUNJICE

Zahodno od Kamnika nas preko klanca, ki se od nekdaj imenuje "tunjiški", po ozki dolinici, imenovani "Kurja dolina", pot pripelje v gričevnat svet, kjer so pridne roke zgradile do danes 160 hiš. Še leta 1827, ko si ogledujemo prvi za te kraje izdelani "zemljevid", "Franciscejski kataster", imenovan po cesarju Francu, ki je vse svoje takratno cesarstvo dal izmeriti in sparcelirati, je bilo na tem lepem koncu vzhodnega dela Gorenjske le 80 hiš. Še po drugi svetovni vojni, torej dobrih sto let kasneje, jih ni bilo mnogo več. Današnje število je 150 do 160 hiš.

Tunjice obsegajo poleg samega naselja Tunjice še naselja Tunjiška Mlaka, Laniše in del Košiš (nekdaj 6, danes 10 hiš). Enak obseg imata sedanja krajevna skupnost in fara Tunjice.

Ravnine praktično ni, saj si grički sledijo drug za drugim in iz njih zrejo prijazne domačije. Zemlja je težka ilovica, ki za poljedelstvo ni najbolj primerna, zato pa se vaščani ukvarjajo z živinorejo in sadjarstvom. Velika večina pa jih je odvisna od dela v bližnjem Kamniku, pa tudi obrt se že v samem kraju razvija.

Veliko bolj kot same Tunjice pa je znana baročna cerkev sv. Ane, zgrajena pred dobrimi dvesto leti.

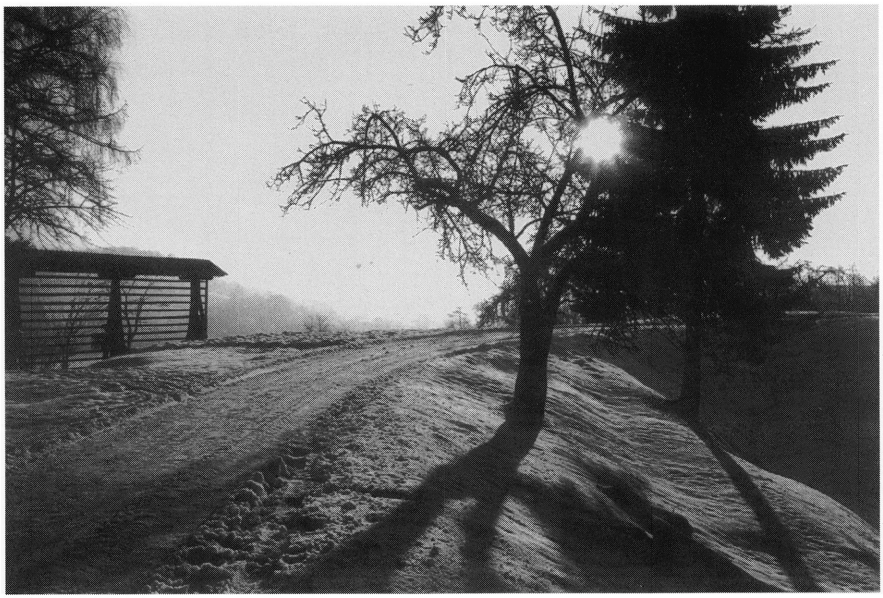

Idilična pokrajina v snegu med Mlakarjem in Bovcem.

Pred drugo svetovno vojno je že zaslovelo tunjiško sadje, predvsem jabolka, pa tudi žganje-sadjevec in seveda tunjiške kumare, ki so jih dekleta in žene pridno nosile na kamniško tržnico.

Ko smo omenili tunjiški "šnops", ne smemo pozabiti na "močeradovca", kot ga je krstil hudomušni Holcarjev oče, pa čeprav se sadjevec za krajši čas zaradi tega ni dobro prodajal. Ime Tunjice izvira verjetno iz stare besede TUN, kar pomeni zamočvirjeno, slabo rodovitno zemljo. Tej razlagi bi kazalo verjeti, saj je tunjiška ilovica znana po tem, da je težka za obdelovanje, ker je težko prepustna.

Ime Tunjičan se je prijelo za vse prebivalce tunjiške fare, tudi za prebivalce Laniš in Košiš. Domačini sicer Lanišanom pravijo tudi Dolinci in kljub prijateljstvu in medsebojni povezanosti so se zlasti pred drugo svetovno vojno, pa tudi nekaj časa po njej, otroci-šolarji iz Tunjic in Laniš vedno radi vojskovali med seboj.

Zanimiva razlaga, ki pa je povsem netočna, izhaja iz rokopisa "Zgodovina Tunjic", ki ga je zapustil Vombergar Janez - Korbarjev ata. Pravi, da so Tunjice ime dobile po Ptujčanih, ki so tod oglarili v začetku 18. stoletja in sicer po ptujncah, njihovih

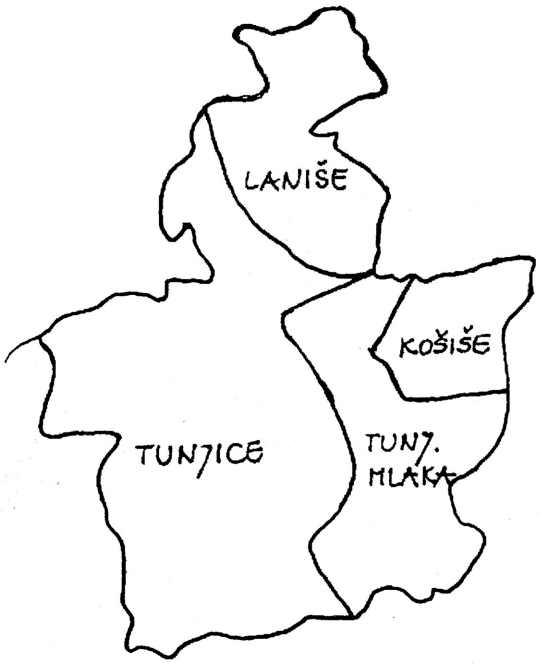

Krajevna skupnost obsega štiri naselja in meri 9 km².

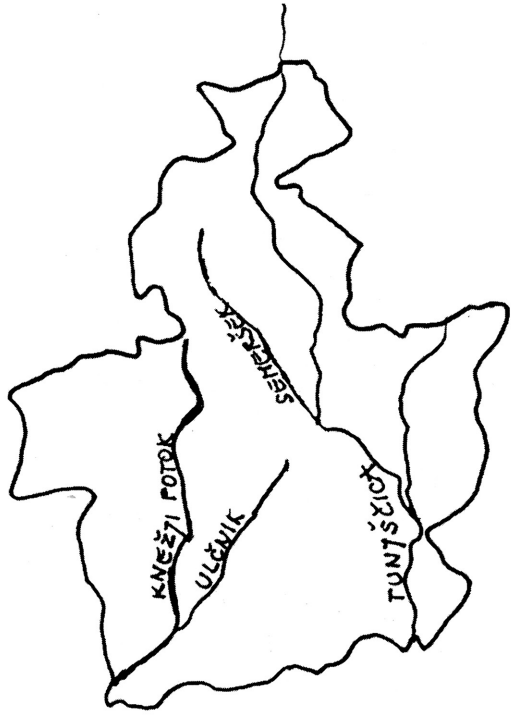

Poleg Tunjščice imajo imena še Knežji potok, Ulčnik in Semeršek.

postojankah v gozdu. Seveda to ne more držati, saj se vas Tunjice v starih listinah omenja že leta 1397.

Ker so v letu 1842 v bližini cerkve našli rimske zlatnike, ki datirajo iz petega stoletja, lahko domnevamo, da je bilo področje Tunjic naseljeno že v rimski dobi. Baje so rimske novce našli tudi na področju "Zobavnikovih ulic". Nismo daleč od resnice, če sklepamo, da je iz Kamnika preko Tunjic vodila rimska pot ali cesta.

Ne smemo pozabiti še ene značilnosti Tunjic, po kateri je ta kraj znan. To so fosili, ki jih najlaže najdemo ob poti od Žerjavovega znamenja do cerkve. Na levi strani lahko opazimo rjavkasto kamnino, ki je pokrita s prstjo, razen tam, kjer je zemljo sprala voda.

To so peščeni laporji in apnenčasti peščenjaki iz mlajše geološke zgodovine zemlje, to je iz miocena - nekaj milijonov let nazaj.

Če večji kamen razbijemo, opazimo, da vsebuje majhne okamenele školjke in polžke. Med njimi je tudi veliki polž Pleurotomaria Carniolica, ki je edini znani primerek te vrste in je shranjen v ljubljanskem Prirodoslovnem muzeju. Tudi na drugih krajih opazimo te vrste fosilov. Kamniški kot je bil v tej geološki dobi ozek zaliv morja, ki se je zajedalo v Kamniške Alpe. Morje se je polagoma umaknilo in naposled odteklo, v usedlinah pa se je od takrat ohranilo veliko živalskih ostankov.

Bakrorezna plošča za tisk podobic. Hranijo jo v tunjiškem župnišču. Risba za to ploščo je bila izdelana pred letom 1762, saj je na njej še predhodnica današnje cerkve, gotska cerkev z enim zvonikom in obzidjem. Avtor risbe je F. L. Schmittner. Na risbi je zgoraj v oblakih sv. Ana tunjiška, spodaj pa pokrajina s Komendo, Tunjicami, Sv. Primožem, kamniškim Starim gradom in gradom Križ.

CERKEV SV. ANE

Na griču, nekoč imenovanem Bukov grič, stoji mogočna baročna cerkev z dvema zvonikoma, ki je posvečena sv. Ani, zavetnici mater in deklet. Že več stoletij je znana kot romarska pot. Prav to namreč, da je romarska, je bil tudi glavni razlog, da so jo zgradili, saj prejšnja mala gotska stavba še zdaleč ni več mogla sprejemati vseh romarjev, ki so k sv. Ani prihajali od blizu in daleč.

Poglejmo, kaj pravi o cerkvi rojak dr.France Stele v svojem delu "Politični okraj Kamnik" iz leta 1929:

"Da je na tem griču stala cerkvica sv. Ane, izvemo iz Seznama cerkvenih dragocenosti iz leta 1526. Iz vizitacijskega poročila velikega priorja malteškega reda Ferd. Ludovika grofa Collobrata iz l. 1680 je razvidno, da je cerkvica imela zvonik z dvema zvonovoma ter visoko obzidje /tabor/, ki je služilo kot obramba pred Turki, ki so prihajali tudi sem. Cerkev je imela gotski prezbiterij s svodom, ladja pa raven lesen strop. Zvonik je stal pred fasado in tvoril obenem vhodno lopo; imel je čebulasto baročno streho. Na južni strani ladje je imela cerkev prizidek, mogoče zakristijo."

Sredi 18. stoletja pa je cerkev doslužila svojo službo. Ustanovitelj nove cerkve je bil komendski župnik Peter Pavel Glavar in sicer po vzoru cerkve sv. Neže v Rimu in načrtih neznanega arhitekta.

Z izgradnjo nove cerkve so pričeli l. 1762. Pri gradnji je sodelovalo več kamnosekov iz Mengša in od drugod ter poleg domačinov tudi 100 pruskih vojnih ujetnikov. Prav v tistem času so se namreč med seboj bojevali Prusi in Avstrijci. V beneficiatskem arhivu v Komendi je ohranjen zapis listine,

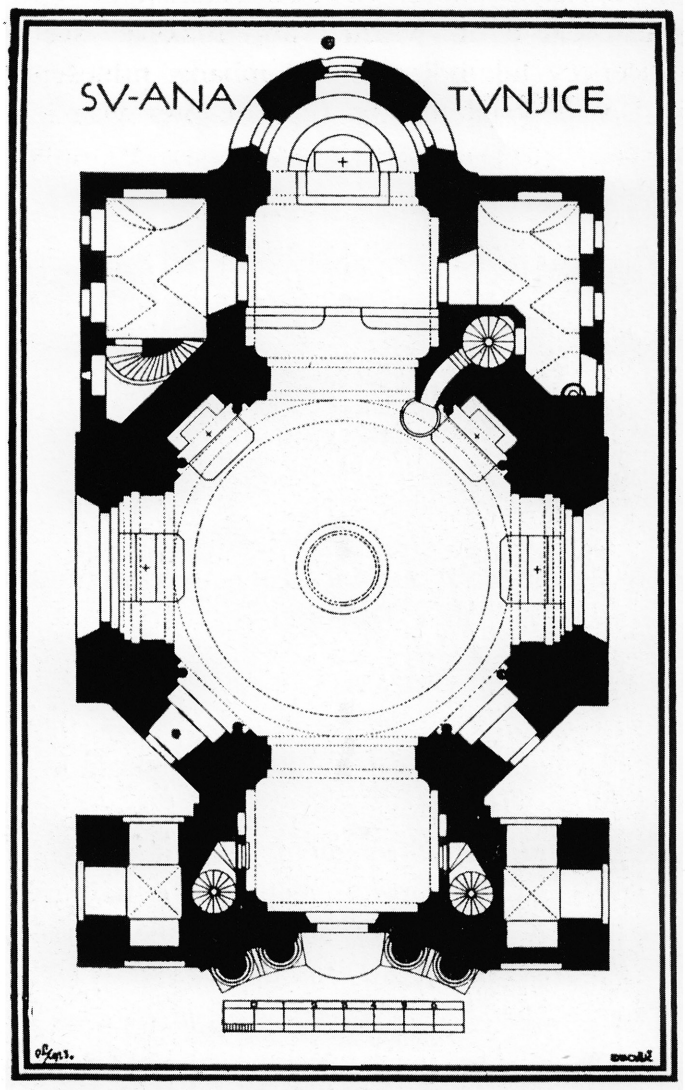

Tloris cerkve v Tunjicah (risal stud. arch. Tomažič).

ki je vzidana v temeljni kamen cerkve ob blagoslovitvi l. 1762:

"V večjo čast božjo in slavo sv. Ane, čudodelnice v Tunjicah, je blagoslovil vogelni kamen novograjene cerkve in vložil vanj relikvije svetih mučencev Jukundina in Kolumbana, prinešenih iz rimskih katakomb sv. Cirijaka, prevzvišeni in preučeni gospod Peter Pavel Glavar, apostolski protonator in župnik Komende sv. Petra, malteškega reda, ko je izpolnil 41. leto, 2. maja na tretjo povelikonočno nedeljo 1762."

Nadalje nam F. Stele v svoji publikaciji, ki je izrednega pomena za Kamnik in še posebej za Tunjice, pripoveduje, da so hrib, na katerem so postavili novo cerkev, za devet čevljev (približno 3 metre) znižali, da je bila cerkev l. 1766 v glavnem dog-

rajena, izvzemši okna, vrata in stranske oltarje. Gradnja je stala 9074 kranjskih forintov-goldinarjev, od tega jih je Glavar prispeval 2789.

Leta 1774, ko je bil v Tunjicah na vizitaciji kamniški župnik Ferdinand pl. Apfaltrern, cerkev še ni bila popolnoma opremljena. Veliki oltar je bil zidan, a še ne marmoriran, štiri kapele še prazne. Kakor dokazuje podpis slikarjev in letnica, so bili že naslednjega leta, t.j. 1775 fresko slikani stranski oltarji po Potočniku. Leta 1776 je dobila cerkev križev pot, ki pa se sedaj nahaja v Zalogu.

Leta 1796 so bile v Tunjice prenešene relikvije sv. Peregrine, ki se nahajajo pod glavnim oltarjem. Iz Rima so jih prej prenesli v Ljubljano, od tam v Komendo in naposled v veliki procesiji v Tunjice. Nosilo jih je 14 štirinajstletnih deklic. Iz tega časa je ohranjena naslednja pesmica, ki jo navajam v takratnem slovenskem jeziku. Avtor ni znan.

PESEM OD SV. PEREGRINE

1.
O ti sveta Peregrina
ti nadoužna dekelca
več ked en taužent let si bla skrita
u Rim med drugim marternikem
u kranjsko deželo si poslana
pred stu tridesetem lejtem
kir je matere svete Ane
tukei velka Božja pot

2.
Tojo čistost in nadoužnost
vam jo očem razodet
kumej per šternaisteh letah
je otla martro terpet
za Ježuša oče umret
to nadoužnost ohraniti
od tiranov je pobita
od tepejna more umreti

3.
Ti se Romerca imenuana
tu je prou toje ime
na več kraju se bla poslana
deb te častili ludje
zdei si pak u ti tunški cirkve
kir je en krej teh romarjou
tukej je tu svetu truplu
pod altarjem leži zdei

4.
Oj ti romerca in divica
jest tu žiher govorim
bodi naša pomočnica
posebnu tim romarjam
od več kraju ste sem peršli
romari inu romarce
tukej so še gnade sedo
ah sklučeni nu raneni

5.
Kir je čista inu nadoužna
je dopadla gospud Bogu

zatu je sveta Peregrina
terpela martro zatu
nam za en exempel dana
posebnu za sedajni čas
koker mati sveta Ana
prosita Boga za nas
A.M.E.N.

Oglejmo si še notranjščino cerkve, kot jo je videl F. Stele:

Veliki oltar je zidan, pokrit s štukom, posnemajoč marmor. Kip Boga Očeta, dva velika angela, spodaj so kipi sv. Joahima, sv. Jožeta, sv. Elizabete in Caharije. V glavni vdolbini kip "tunjiške svete Ane" z Jezusom in Marijo. Duplino s kipom zapira slika "Tunjiška sveta Ana na oblakih"- delo Leop. Layerja.

Nad vdolbino je latinski napis, ki pravi: "O pozdravljena Kristusova babica, poslušaj prošnje tega ljudstva in vedno pomagaj."

Poleg velikega so v cerkvi še štirje stranski oltarji:
- severni večji; glavna slika predstavlja sv. Katarino
- južni večji: glavna slika sv. Lukež, ob straneh sv. Frančišek Salezij in sv. Frančišek Ksaverij
- severni manjši: na podstavku velik križ z lesenim Kristusom, pod križem kipa Marije in Janeza
- južni manjši: lesena kipa sv. Janeza in Pavla

Prižnica je v slogu rokoko z angelom s trobento, ki je verjetno iz sredine 19. stoletja.

ŽUPNIŠČE, MEŽNARIJA

Duhovniki, ki so službovali v Tunjicah, kronike žal niso pisali. Ker kronike kot posebne knjige, kamor so vpisovali za faro pomembne podatke o cerkvi, župniji in ljudeh, v Tunjicah nisem našel, sem menil, da se je izgubila. Po zagotovilu župnika Groznika, ki je tod služboval polnih 17 let, pa kronike nikoli ni bilo. Nekateri župniki so važnejše dogodke vpisovali v "Status animarum", kar pomeni "Stanje duš". Posebno vesten pri tem delu je bil Jože Lombergar, ki je s tem ohranil marsikatero zanimivost in pomemben podatek.

Župnišče je dal sezidati duhovnik Andrej Pogačnik v letu 1791. Bila pa je to le pritlična stavba. Ker pa v Glavarjevi zapuščini v Komendi najdemo podatek, da so leta 1781 v hiši št. 6, to je v župnišču, živeli trije ljudje (poleg duhovnika še gospodinja in dekla), lahko sklepamo, da je bila prvotna stavba lesena.

Zgrajena je morala biti v letih 1767-1780, ker so župniki do leta 1766 prebivali v sedanji mežnariji in župnišče na mestu, kjer stoji sedaj, ni omenjeno. Kronist Lombergar pravi še, da je bil lokalist Pogačnik dolgo hudo bolan, da so ga zelo bolele noge in so ga farani večkrat nesli v cerkev, da je lahko opravil obred. Umrl je v Tunjicah leta 1807, star 68 let.

Župnišče je v sedanji obliki in velikosti dal sezidati duhovnik Matevž Primožič v letih 1840-1850.

Veliki oltar in severni manjši oltar v cerkvi sv. Ane.

Farovž, tako pravi Lombergar, je bil tako imenitna zgradba, da je daleč naokoli ni bilo enake.

Mežnarija je stara zgradba, starejša od sedanje cerkve, seveda pa je bila večkrat obnovljena. Služila je za župnišče in to najmanj do leta 1766, saj je v njej še stanoval duhovnik Bernard Goetzel.

Posnetek iz leta 1939.

PRENAVLJANJE, DOKUP OPREME

Lokalist Primožič je bil dober gospodar in je sezidal več podpornih zidov-škarp, vendar je pri tem uporabljal tunjiški kamen in so se sčasoma vse podrle (okoli pokopališča, pri mežnariji, pri farovškem vrtu).

Lokalist Lombergar je vse škarpe obnovil v letih 1862 do 1875 in pri tem zapisal naslednje poučno navodilo:

"Ako boš kdaj kaj iz noviga zidal, de bo mokroti izpostavleno, pa skarpe per kterih gorna stran je v zemli, iz ktere se zidovje napaja, koker na britofu, alj na vertu, v hlevi ko se od gnojnice napaja, ne zidaj nikdar nikolj z Tunjiškim kamnam, ker se bo zemeljske mokrote napojil, po zimi zmerznil in potem kmalo razdrobil in razpadel. Ko bi bil to vedel gospod Primožič, gotovo bi nebil toljko skarp is tega nesrečniga kamina izzidal, zavolj kterga je vedno toljko popravil. Kar boš za take dela kamnja potreboval, pusti ga perpeljati od Golčnika (misli na Vočnika, op. p.), kakor smo storili 1862."

Prav tako nam gospod Lombergar pripoveduje, da je sam zasadil mlado drevje na Prevalji, okrog cerkve in farovža. Kdor ga bo užival, naj se v molitvi spomni nanj, saj je delal ne zase, ampak za svoje naslednike, saj je že prileten prišel v Tunjice. Takrat je bil namreč star 51 let. Izkopaval je divje in staro drevje ter sadil novega. Sadike je nabavljal v Sušakovi drevesnici in sicer po 25 vinarjev kos. Največ jablan je posadil v letih 1862-1863, češnje in češplje pa v letih 1864-1870. Lipo pri zakristiji je posadil leta 1861 in jo štiri leta negoval, da je tako lepo zrasla. Na istem mestu je prej rasla stara lipa. Danes žal o lipi ni nikakršnega sledu.

Leta 1863 so na novo prekrili oba zvonika. To delo je vodil Janez Vrhovnik-Zoklar.

Betonski vodnjak ob farovžu, ki stoji še danes, globok 5 m, je bil iz sekanega kamna zgrajen leta 1871. Kakšno vrednost je predstavljal ta vodnjak za tiste čase, nam ponazarja Lombergarjev zapis, ki pravi, da so v prejšnjih časih v sušnih obdobjih vodo prinašali iz Tunjščice ali celo iz Bistrice. Voda v nezidanih vodnjakih ali iz tunjiškega kamna zidanih je bila namreč rumene barve in neužitna.

Leta 1875 so postavili kamnita tla v cerkvi od velikih vrat do oltarja sv. Lukeža.

V letu 1878 je bil kupljen nov kamnit tabernakelj z dvema kerubinoma (angelima), izdelan v Benetkah. Prvotno se je nahajal v tamkajšnji redovniški cerkvi, nato so ga kupili Brezničani za 500 goldinarjev. Tunjičani so ga kupili od brezniške župnije za 230 goldinarjev. Pobudnik za ta nakup je bil tedanji tunjiški župnik Janez Dolžan, ki je bil doma iz Zabreznice. V tem letu so tudi kupili in uglasili orgle.

Leta 1880 je bilo z opeko prekrito obzidje pri pokopališču in leta 1881 prekrita streha na kupo-

Razglednica Tunjic iz leta 1931.

li. Leta 1882 so bila izdelana lesena okna v zvonikih. Istega leta je na pobudo takratnega župnika Matije Kralja prišlo do zamenjave starih zvonov z novimi.

ZVONOVI

Pred nabavo velikega zvona l. 1864 so se v zvonikih nahajali trije manjši zvonovi, ki so verjetno izhajali še iz prejšnjega zvonika, ki je stal pri gotski cerkvici, imenovani kapela. Bili pa so za novo mogočno baročno stavbo z dvema zvonikoma premajhni. Pisalo se je leto 1882, ko so Komendčani nabavljali nove zvonove. Prišlo je do dogovora, da bodo stare komendske odkupili Tunjičani. Ker pa so bili Tunjičani navajeni milozvočnih glasov svojih zvonov, so se zelo težko ločili od starih. Župnik Kralj je sčasoma le nagovoril svoje farane, da so izvršili zamenjavo. Po ustnem izročilu je nek Vinšekov fant-študent, katerega identitete nisem mogel ugotoviti, zložil pesmico o prepirih med vaščani in župnikom, ki se je ohranila do danes. Navajam le nekaj kitic te pesmice, ker ostale niso najprimernejše za objavo.

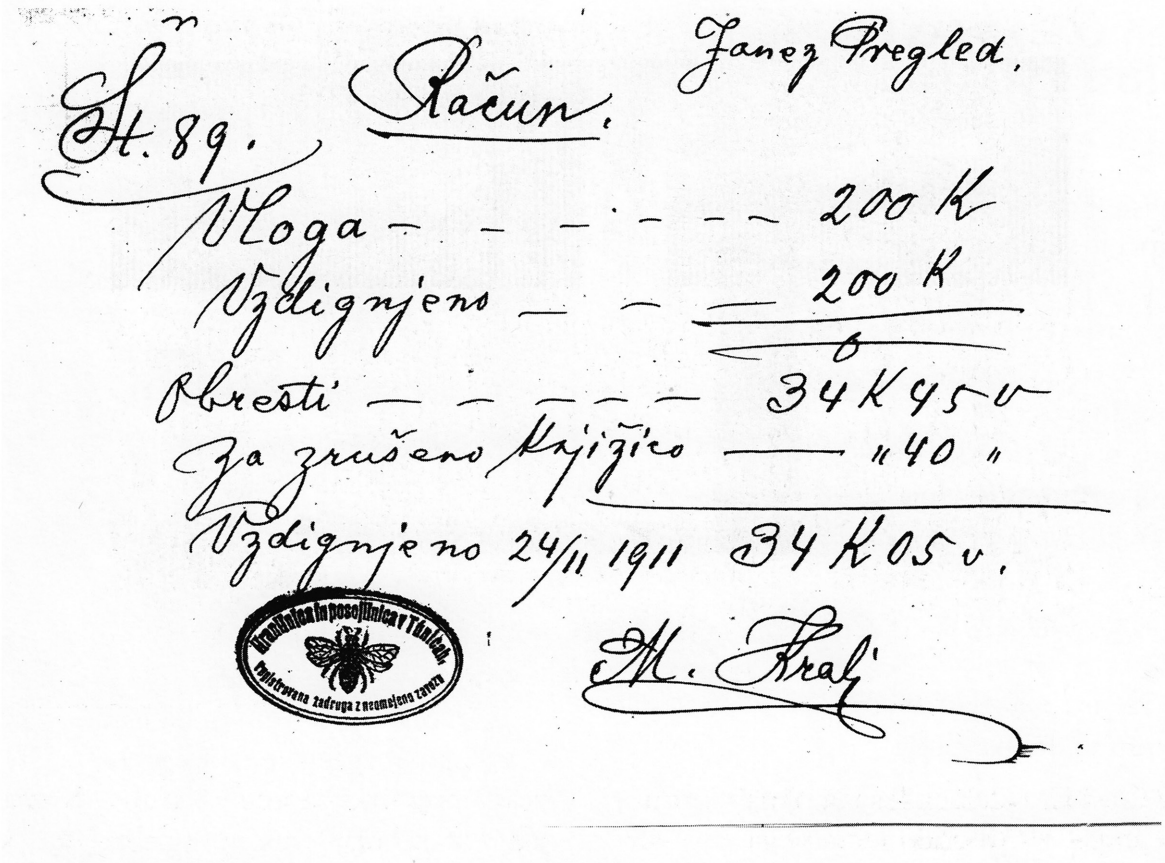

Ob smrti Dolenčevega Janeza leta 1911 je upravnik Hranilnice in posojilnice v Tunjicah župnik Kralj, bratu umrlega, Florjanu Pregledu, izstavil račun.

PESMICA O MENJAVI TUNJIŠKIH ZVONOV

1. Poslušaj ti okrogli svet
kaj hočem tebi jest zapet
prav eno čudno novo reč
da še otrokom bo všeč

2. V Tuncah se je zmislil far
za faro eno grdo reč
zvonove stare premenit
pa kravjih zvoncev nakupit

3. Mu reče kuharca tako
Matija al bo to lepo
ko bode mežnar dan zvonil
ne bodo vselej naj budil

5. Zvonovi stari so glasni
to za naj nikakor ni

6. Škle pa rekel je tako
za Božjo voljo bo težko
imamo jih že tolko let
pa kaj poreče potlej svet

9. Župan pa misli si tako
in v farovž kar naravnost gre
prikloni se in govori
kaj sanjate Matija vi

12. Zato te prosim moj župan
vrzimo te zvonove stran
pokliči skupaj velki zbor
v nedeljo k sebi vse na dom

13. Vsak naj svojo štimo da
gotovo vsak bo rekel ja
gorje mu, kdor ne bo kontent
bo zgubil od nebes patent

16. Kdor je kontent naj govori
kdor da ne, gobec naj drži
de vsak naj svojo štimo da
kdor tepec ni, naj reče ja

19. Kožela sta pa rigala
tako z jeziki migala
zvonov je teh premili glas
pa naj zgodi se farjev špas

20. Martinež reče sam rogač
ne morem reči sam drugač
če vašim bučam prav se zdi
naj farška volja se zgodi

23. Še Cerij gor na konc sveta
pozabil revež na Boga
in Zotlar kakor kapitan
zagazil je na levo stran

24. Župan pa reče prav tako
pa vendar nas še grival bo

umijem sebi jaz roke
hudič več meni mar ne gre

25. Imamo vsak že svoje ime
Ukušek u Kumend brž gre
kot Judež ima on mošnjo
in gre zaarat zvonce z njo

30. Ko enkrat zvonce gor pripno
skrivaj kesati se začno
pa bilo je prepozno že
tako bingljati jih puste
38. Tagorni Sitar prav vesel
Matiju Kralju čast je pel
Kožela pa sta se oba
po rebrih tolkla od smeha

39. Dolenci in pa Hribarji
po bedrih so se ribali
Bukovnik pa je bil zelo vesel
ko je komendski zvon zapel

43. Ukušek pa tam kuril bo
in vragu bo topil smolo
Zotlar tam bo inženir
Janka pa njegov palir

46. Najlepši dinst bo Hribarjev
ko bo volno pred peklom ravnal
Dolenc bode kebre deru
Tagorni spodnji Žgan pa žeru

V času prve svetovne vojne je tedanja cesarska oblast po vseh cerkvah pobirala zvonove in jih prelila v orožje. Takratni tunjiški župnik Jakob Razboršek je dal vse tri manjše zvonove, obdržal pa je velikega iz l. 1864. Po koncu vojne so leta 1921 kupili dva zvonova, tretjega, ki je sicer po velikosti drugi, pa šele leta 1932, torej že po

Leta1932 so Tunjičani kupili še zadnji zvon, ki je manjkal. Ob tej priložnosti je Franc Kočar fotografiral krajane, ki so se udeležili slovesnosti ob dvigovanju zvona.

požaru. Poznavalci menijo, da njegov glas ni najbolje vkomponiran k ostalim zvonovom. V severnem zvoniku so trije zvonovi, delo Strojnih tovarn in livarn v Ljubljani: prvi, letnik 1921, teža 564 kg, tretji, letnik 1921, teža 1045 kg, drugi, letnik 1932, teža 734 kg. V južnem zvoniku pa je veliki zvon, težak 1632 kg, na katerem je napis: "No 1686 OPUS ANTONII SAMASSA LABACI 1864. KAMORKOL SE GLAS MOJ SLIŠI - MILOST BOŽJA VAS OBIŠI.

Leta 1888 so v cerkvi postavili nov kamnit tlak ter novo obhajilno mizo, prenovljena sta bila veliki oltar in prižnica. F. Stele pravi, da se je žal takrat na Potočnikovih freskah in drugih slikah v cerkvi udejstvoval kot neumel restavrator M. Koželj in cerkev močno oškodoval.

Leta 1890 so stari križev pot prodali v Zalog, novega pa so izdelali pri Zgornjem Dolencu. Okvirje je rezbaril Janez Hrovat, mizar iz Tuhinja.

Leta 1891 so postavili orgle, ki so bile prej v Uršulinski cerkvi v Ljubljani. Izdelane so bile l. 1842 in ker je bil prostor na koru v tunjiški cerkvi premajhen, so jim odvzeli 14 registrov.

Razglednica, ki jo je izdal gostilničar Anton Rakef-Jamovec okoli 1910. leta. Župnišče je prekrito z bobrovcem. Vrtna ograja pri Jamovcu je lesena. Mrliška vežica, "tutenkamra" po tunjiško, je bila prvotno torej povsem drugje.

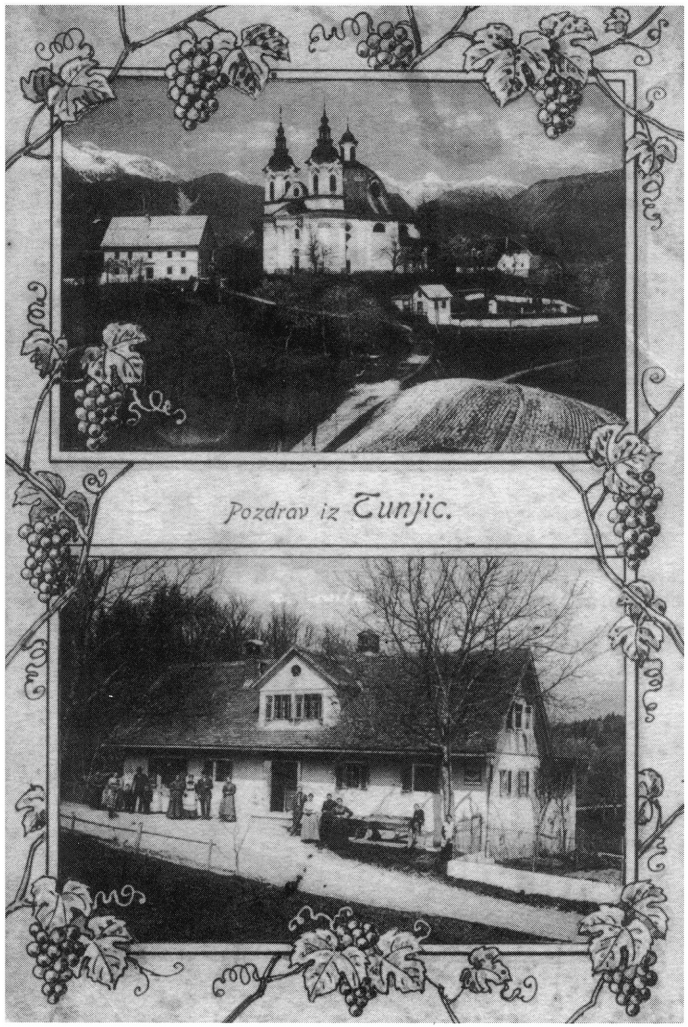

Razglednica fotografa Fr. Aparnika iz Kamnika, leto 1916. Med leti 1910-1916 je bilo župnišče prekrito s cementno opeko, vrtna ograja pri Jamovcu pa je železobetonska. Mrliška vežica je že na mestu, kjer je sedaj.

Vse skupaj je stalo 870 goldinarjev, saj so mojstru-izdelovalcu Goršiču plačali 420, uršulinkam pa 450 goldinarjev. Glavno zaslugo pri zamenjavi orgel sta imela takratni organist Janez Gerkman-Ukušekov in nadučitelj Cenčič iz Kamnika. Župnik Matija Kralj se v to kupčijo ni spuščal, ker je imel izpred nekaj let slabe izkušnje z zamenjavo zvonov.

Po velikem potresu 1895. leta, ki je prizadejal naše kraje, so v letih 1895-1897 popravljali poškodovane zgradbe cerkve, župnišča in mežnarije. Ob velikem številu prostovoljnih delovnih ur, "tlaka" imenovanih, ki so jih opravili farani, je stalo vse skupaj še vedno 2038 goldinarjev. Od tega je 700 goldinarjev prispevala visoka cesarsko-kraljeva vlada, nekaj pa je bilo obresti od naloženega denarja v hranilnici. Primanjkljaj je znašal 1308 goldinarjev. Največ je stal hrastov les za skodle, s katerimi je bila prekrita cerkev.

Stavbni odbor je vodil takratni župnik Matija Kralj, ki je vse izdatke vestno zapisoval. Vse prevoze so opravili farani, prav tako pa zastonj prispevali les za odre. Delali oziroma vozili so 795 dni.

Leta 1895 so napravili novo škarpo okoli farovškega vrta. Za to delo so porabili 123 voz kamenja, ki ga je poklonil Vočnik, zvozili pa so ga farani zastonj.

Leta 1899 je Vurnik iz Radovljice prenovil stranske oltarje, leta 1903 pa je bila prenovljena ura.

Leta 1908 je bila pri mežnariji postavljena drvarnica. V letih 1912-1913 so v kleti župnišča betonirali nov tlak in jo obokali, v hlevu pri župnišču

postavili nove cementne jasli, okoli vrta pa postavili železno ograjo.

Leta 1925 so pričeli izdelovati v cerkvi nove klopi. Že med prvo svetovno vojno so sekali hraste, jih po koncu vojne razžagali in jih do leta 1925 sušili. Tega leta je rezbar Gregorin iz Šentvida izrezal končnice za klopi. Leta 1926 je mizar Čeh iz Kamnika izdelal klopi na moški-južni strani, leto dni pozneje pa še na ženski-severni strani cerkve. Istega leta je bila narejena spovednica, za katero so les darovali farani.

POŽAR 1929. LETA

Na Velikonočno nedeljo 1929. leta je pogorelo ostrešje cerkve in zvonikov. O tem dogodku je takratni župnik Jakob Razboršek zapisal:

"Velikonočna nedelja 31. 3. 1929 bo najbrže najžalostnejša v kroniki tunjiške župnije. Drugače se ni moglo zgoditi, kakor da je ogenj povzročilo nesrečno kajenje 16-letnega fanta, ki sicer zatrjuje, da on ni zažgal, a je le moral priznati pri sodišču, da je kadil, za kar je dobil 24 ur zapora. Torej požara ni povzročila hudobija, ampak le lahkomišljenost. Cerkev je bila prekrita s hrastovimi skodlami, ki so že razpadale in bi bilo treba itak kmalu prekriti ter so župljani v ta namen že zbirali denar. Trajala je dalje časa suša, tako da je bil župnijski vodnjak popolnoma suh, poleg tega je vlekel še veter, ki je vpihal ogenj iz malega ogorka in ga hitro razširil do vrha kupole. Treba je bilo rešiti vsaj notranjščino: božji grob, zastave, lestence, križev pot, cerkveno obleko in slike. Po klopeh so položili leseni tlak, ki je bil k sreči še v cerkvi, pod korom pa so imeli pripravljeno vodo, da so sproti gasili ogorke, ki so padali skozi zgorela okna. Tudi v zvonik z malimi zvonovi so neprestano nosile ženske na glavi vodo, da so branili ognju dostop in gasili ogrodje pri zvonovih, ki se je že tudi vnemalo. Iz Kamnika so sicer prišli gasilci z moderno motorno brizgalno, ki pa se je izkazala za naše razmere za neuporabno, ker je vodo iz Tunjšce dvigala le do Pikovca. Predno pa so pripeljali navadno ročno, je bilo že prepozno in sta se vnela že tudi oba zvonika. Kar je bilo med zvonikoma, je pogorelo in je bil veliki zvon v nevarnosti, smo že mislili, da zanj ni rešitve, ker se je ogrodje že vnemalo od vročine. Ko je streha zvonika že gorela in je bila nevarnost, da bi ogorki gasilcev ne poškodovali, so vendar pristavili veliko lestev, po kateri je splezal Zotlar, ki je ves čas s smrtno nevarnostjo vršil reševalna dela, v zvonik po lestvi pa so mu podajali posode z vodo in tako je bil rešen tudi veliki zvon ter ura. Obok nad zvonovi je izvrstno zdržal in se niti segrel ni kljub ogromni grmadi, ki je gorela na njem. Vsake pol ure so gasilci zlezli v zvonik, da so pogasili, kar se je zopet vnemalo.

Ko se je zdanilo, se je nudil silno žalosten pogled. Zgorelo je popolnoma vse ostrešje. Ljudje so skoraj obupavali, da bi mogli popraviti ogromno škodo. Sama misel na prednike, ki so postavili veličastno stavbo je vlivala novega poguma, da bomo vsaj popravili, tako so oni znova zgradili zavest, da je pogorišče skupna nesreča vseh, je združila vso faro k trdnemu sklepu, da hoče vsak storiti, kar je v njegovi moči in res ni bilo niti enega, ki ne bi sodeloval, mnogi prav posebno požrtvovalno. Da se je mogla vršiti služba božja na velikonočni ponedeljek kakor do sedaj, so moški pospravili ogorke iz cerkve, ženske so pa cerkev pomile. Ljudi iz okolice se je ta dan kar trlo, ker se je vsak hotel osebno prepričati o nesreči. Popoldne so imeli gospodarji najprej razgovor o najnujnejšem delu. Drugi so si razdelili delo na cerkvi in na tleh. S cerkve so zmetali in pomedli pepel in ogorke, da se ne bi umazal zid, če bi deževalo, tesarji pa so takoj začeli sestavljati zasilno streho za prezbiterij in kor, ki sta bila zvečer že pokrita. Da je bilo mogoče tako hitro pokriti vsaj del pogorišča, se imamo zahvaliti stari navadi, da mlaji, ki jih postavijo o raznih cerkvenih slavnostih, ostanejo last cerkve, ne pa, da bi jih prodali in zapili, kakor je marsikje navada. Tako je bilo od zadnje birme prihranjenih lepo število mlajev, ki so sedaj zelo prav prišli. Kupole pa sploh ni bilo mogoče zasilno prekriti, ker je preobsežna in tako je ostala nezavarovana pred dežjem, ki pa jo je le parkrat namočil, ne da bi bil naredil kakšno posebno škodo. Poglavitna skrb je bila skrb za denar. Že leta 1924 je bila konkurenčna obravnava, ki je ugotovila, da je streha na kupoli in na koru nujno potrebna prenavljanja, druge strehe so pa še dobre. Na prigovarjanje okrajnega glavarja dr. Ogrina in g. Juvana se je sklenilo kriti sicer z najdražjim, a najtrpežnejšim materialom, z bakrom. Stroški so bili preračunani na 250.000.- din. Od tega naj bi plačal patron, ki je verski zaklad 46.000:- din, ostalo svoto pa farani in sicer v desetih letnih obrokih po 20.000.- din z 1400 % bogočestveno doklado. Patron je svoj delež odpovedal z odlokom Ministrstva z dne 24. septembra 1927. Zbirka faranov je ob pogorišču znašala 143.109.- din in k tej svoti se je pridružila še zavarovalnina vzajemne zavarovalnice v znesku 37.312.- din. Ker vsa ta svota ni zadostovala niti za polovico stroškov, so možje sklenili, da gredo pobirat prostovoljne darove v okolico, raznim zavodom pa so se razposlale pismene prošnje. Uspeh te zbirke je bil zadovoljiv. Posamezni nabiralci so nabrali 24.367.- din, zbirka v 75 cerkvah (na priporočilo ordinariata) je znesla 35.647.- din, posamezni darovalci so zložili 25.500.- din, podpore od denarnih zavodov in oblasti so znesle 106.087.- din. Med poslednjimi je posebno omeniti Ljudsko posojilnico v Ljubljani z zneskom 20.000.- din, takratni oblastni odbor z zneskom 20.000.- din, za kar ima največ zasluge domačin, spomeniški konzervator dr. Stele, brez čigar osebnega posredovanja, bi zagotovo ne bi dosegli te svote. Spomeniški urad po istem posredovanju 8.000.- din, Oblakova pomožna akcija pri

Hranilnem zavodu v Ljubljani 5.000.- din, Banska uprava zopet po posredovanju dr. Steleta 10.000.- din, kot nagrado za hitro izvršeno popravo Hranilnica in posojilnica v Kamniku 3.000.- din, Mestna hranilnica v Kamniku in Hranilnica v Cerkljah po 1.000.- din, Hranilnice v Komendi in na čatežu pri Trebnjem po 500.- din, Hranilnica kmečkih občin v Ljubljani 250.- din, Zadružna gospodarska banka v Ljubljani 100.- din.

Takoj od začetka je bilo treba misliti tudi na načrte. Zopet smo imeli srečo, ker se nas je usmilil domačin France Vrhovnik, stavbni vodja v Ljubljani, ki je napravil vse načrte brezplačno, poleg tega pa tudi vodil vsa dela in smo se nanj obračali, kolikorkrat si nismo znali sami pomagati, ker je vselej rade volje prišel in na licu mesta pojasnil načrte ter razdelil delo. Da bi stroške kar mogoče zmanjšali, je občinski odbor sklenil, tlako za vožnjo in vsa težaška dela, ob nedeljah pa je bila splošna tlaka. Ob 5. uri je bila maša, po maši vsako nedeljo zborovanje pred cerkvijo, kjer se je ugotovilo, kakšnega lesa bo treba, nakar se je delo razdelilo, eni so šli sekat, drugi vozit, tretji pa so pri cerkvi obrezovali les. Ker je kupola iz samega rezanega lesa, je bilo treba veliko množino plohov in desk. Tudi te so domačini sami pripravili. Lesna trgovca Kršmanc in Cerar sta nam prepustila svojo parno žago v Kamniku ob nedeljah in sicer brezplačno, le olje in profesioniste pri žagi smo plačali. Žagali so štiri nedelje in zrezali 101 m^3 lesa. Največ so naredili eno nedeljo, ko je bilo razžaganih 28 m^3, dočim navadno razžagajo dnevno le 18 m^3. Da so marljivi ne le žagarji, ampak tudi drugi, je razvidno iz tega, da so prišli dovažati hlode šele v nedeljo zjutraj, a zvečer je moral biti ves naš les že zopet odpeljan, da ni delal napotja domačim žagarjem. Poleg rezanega lesa pa je bilo treba tudi celega lesa za odre okrog cerkve in za strešni stol pri prezbiteriju, koru in zvonikih. Lahko se trdi, da se je porabilo vsega lesa do 200 m^3, za ves ta les pa nismo izplačali niti vinarja, ker so ga darovali okoličanje, največ pa domačini.

Ko smo imeli pripravljen les, so se začela lesarska dela. Tesarski podjetnik je bil Anton Štebe iz Most, lesarji-profesijonisti so bili pa domačini. To delo je trajalo maja in junija. Ob nedeljah se je s tlako izvršilo pripravljalno delo, tako da so profesijonisti med tednom sami sestavljali, kar so tlačani, katerih je bilo včasih po 40, v nedeljo pripravili. Tudi vsa težja dela pri odranju so se izvršila ob nedeljah, ko je bilo na razpolago zadostno število delavcev. S kakšno vnemo so se Tunjčani lotili dela, naj dokaže tak zgled: stol na prezbiteriju je bil eno nedeljo na tleh sestavljen in isti dan postavljen na zid, kljub temu, da je zjutraj nekaj teh šperovcev še rastlo v gojzdu.

Kleparska dela so se začela o kresu. Delo je prevzel Stanko Kezele iz Ljubljane, ki pa je poslal le delavce, sam pa ni delal, niti nadzoroval in je torej tudi sam kriv, da mora pomanjkljivo delo hodit popravljat, ker sicer ne dobi kavcije. Kupola

Posnetek iz Vinskega vrha.

je bila dokončana do sv. Ane, ostale strehe pa do konca avgusta. Bakra se je porabilo 834 m, ki je stal 192.749.- din, pocinkane pločevine pa na prezbiteriju, zakristijah in zimsih 300 m. Zidarska dela je prevzel Sršen iz Most, ki je zaposlil dva zidarja. Njih delo je bilo popravljanje zimsov, ometa na cerkvi in zvonikih ter beljenje.

Celoten račun za kupolo je sledeči:	
tesarska dela	15.443,20 din
zidarska dela	11.115,50 din
kleparska dela	24.827,85 din
baker	192.749,00 din
razni stroški	55.150,80 din
skupaj	299.286,35 din

1930. Ker je bila zima lepa, smo lahko zgodaj začeli s pripr. delom za zvonike. Precej lesa nam je ostalo od prejšnjega leta, kar ga je pa manjkalo, so ga domačini zopet darovali. V drugi polovici februarja so naredili nov hrastov oder, ker je bil stari preslab in močno razrezan. Do konca aprila je bilo lesarsko delo na zvonikih dovršeno.

Zidarska in kleparska dela so trajala do sv. Ane, tako, da smo god farne patrone praznovali že v prenovljeni cerkvi. To leto nismo delali ob praznikih, ker ni bilo več sile.

Kakor so bili farani potrti ob pogorišču in so dvomili, ali jim bo mogoče zmagati ogromne stroške, tako so bili pa veseli, ko je bilo delo dokončano in so ponosni na lepo cerkev. Vse žrtve in ves trud je pozabljen, samo da se je poprava izvršila brez vsake najmanjše nesreče in kar je največ vredno, da so tudi skoraj vsi stroški že pokriti.

Za cerkev so Tunjičani vselej radi prispevali, pri tej priliki se je na njih skrb za cerkev še prav posebno izkazala. Sloga in ljubezen do cerkve naj bo tudi poznejšim rodovom v spodbudo, poseb-

no če bo morda še kdaj treba izredne požrtvovalnosti za ohranjenje hiše božje.

Stroški za popravo zvonikov:	
tesarska dela	4.354.- din
zidarska dela	6.896.- din
kleparska dela	17.438.- din
330 m bakra	58.265.- din
razni stroški	9.824.- din
skupaj	96.777.- din

Iz pripovedovanja še živečih domačinov, ki se spominjajo tega dogodka, izhaja, da je cigaretni ogorek odvrgel starejši pritrkovalec, in da so zaradi manjše odgovornosti po dogovoru prijavili kot storilca 16-letnega fanta. Vsekakor požar ni bil namerno podtaknjen, temveč ga je povzročila lahkomiselnost.

CERKVENI RED

Še v času pred drugo svetovno vojno in delno tudi po letu 1945 je v tunjiški cerkvi veljal zelo strog cerkveni red. Bilo je natančno določeno, kje sme kdo v cerkvi prisostvovati obredu.

Tako so morali otroci stati spredaj pred obhajilno mizo. Na levi strani cerkve, če gledamo proti oltarju, so bile ženske, na desni strani pa moški. Na desni strani v prvih klopeh so sedeli otroci, ki so končali šolo, v drugih klopeh pa starejši možje. Če se je pod kor postavil mlad fant in drugim fantom ni plačal pijače, so vrgli njegov klobuk v smeri proti oltarju in to je bilo zanj velika sramota. Toda tudi pod korom je bil red, saj so na levi strani stali neporočeni, na desni pa poročeni mlajši moški.

Ta zelo strog red, ki ga ne poznamo daleč naokoli, je moral uvesti zelo strog župnik, nastal pa je po vsej verjetnosti v 19. stoletju.

V času pred drugo svetovno vojno je v Tunjicah vsak dan ob 3. uri zjutraj "dan zvonilo". Znano je, da je to nekaj časa opravljal Martinež, kasneje pa Pocin. Predstavljamo si lahko, kako je bilo to opravilo težavno, saj je moral Martinež vsak dan, ob vsakem vremenu, vstati kmalu po drugi uri, da je pravočasno prišel do cerkve in odzvonil.

KAPELICE

Na severni, zahodni in južni strani hriba, kjer stoji cerkev, se nahajajo tri kapelice.

Najznamenitejša od njih "Žerjavova" imenovana, ker stoji na Žerjavovem zemljišču, je bila postavljena v sredi prejšnjega stoletja. F. Stele pravi, da verjetno izvira iz istega časa kot cerkev, vendar so jo v današnji obliki postavili v sredini prejšnjega

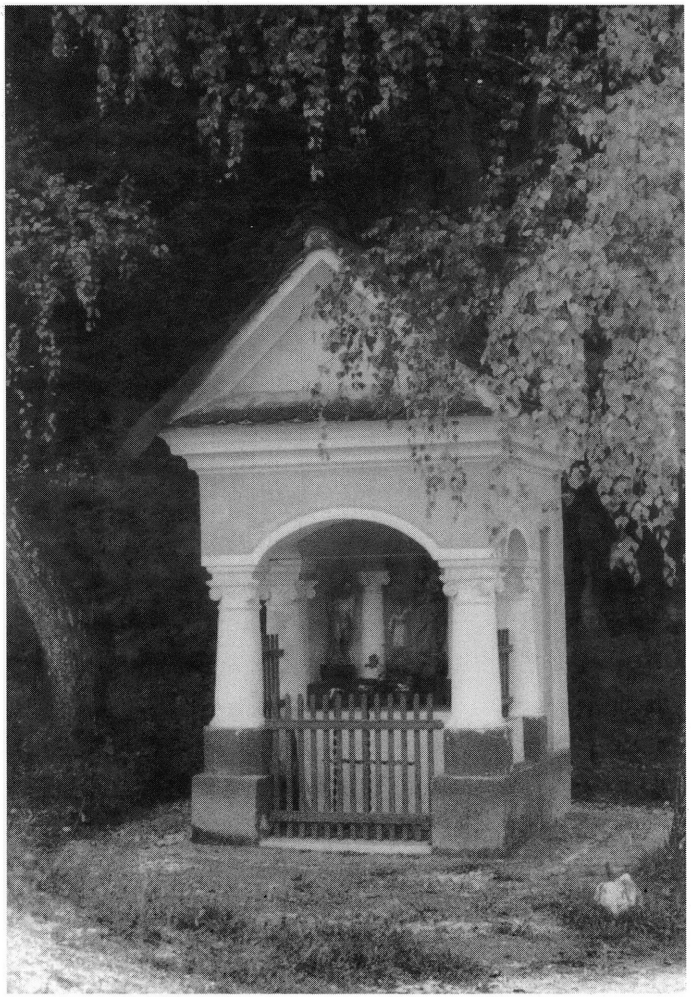

Žerjavovo znamenje.

stoletja, saj je zidana iz opeke, ki so jo izdelali v Hrustovi opekarni. Ko so kapelico l. 1939 prenavljali, so morali zamenjati en steber. Pri Hrustu so takrat dobili steber, ki je bil enake oblike in enakih dimenzij. V kapelici so kipi sv. Ane, sv. Jožefa in sv. Joahima, ki so mogoče ostanek oltarja nekdanje cerkve - gotske kapele.

Drugi dve kapelici, Komovčeva in Bukovnikova, izvirata iz časov takoj po prvi svetovni vojni.

če prepešačimo tunjiško faro, najdemo še dve podobni kapelici. To sta Verovškova iz leta 1918 ter Sp. Dolenčeva iz leta 1924.

Poleg petih kapelic pa se na obravnavanem področju nahajajo še naslednja znamenja:

1. pol-kapelice:
   - Grkmanova (Golobova oz. Smrekarjeva), prenovljena
   - Vogrinova, na hiši
   - Hrustova, na gospodarskem poslopju
2. Razpela ali po domače križi
   - Prajzov
   - Bitenčev
   - Dolenčev
   - Cirjev
   - Lanišekov (Zg.)
   - Kaplanov
   - Voštarski
   - Jankov
   - Jerovškov
   - Gradišekov
   - Oborhov
   - Hribarjev (Zg.)
   - Martinežov
   - Pocinov, sedaj na hiši
   - Mohtov, na hiši
   - Šmidov, na hiši

Razpelo na Korbarjevem kozolcu.

Korbarjev, na kozolcu
na pokopališču

3. Ne obstojata več:
Žvabov
Koželjev

DUŠNI PASTIRJI

Iz kronike L. Podlogarja, ki pravi, da je bila v Tunjicah cerkev pred letom 1526, izhaja, da so bili dušni pastirji v Tunjicah najmanj že v letu 1746.

Tunjiška cerkev je do l. 1875 spadala pod Komendo in je bila podružnična cerkev. Vendar so l. 1789 (leto francoske revolucije) na priporočilo komendskega župnika Janeza Perkoviča podružnico preimenovali v lokalijo. Lokalija je samostojna podružnica. V priporočilu je župnik Perkovič utemeljeval to s težkim dostopom do farne cerkve, kjer misli na pot do Komende. L. 1875 pa so Tunjice postala samostojna župnija - fara.

Do danes so pri sv. Ani v Tunjicah službovali naslednji duhovniki:

1. Šimen Čankelj, doma iz Šenčurja, v letih 1746-1762

V Komendi zasledimo podatek, da je prišel šele leta 1751 in da je stanoval v stavbi nad pokopališčem, to je v današnji mežnariji.

2. Bernard Goetzel, doma iz Kamnika, služboval tu v času zidave cerkve, v letih 1762-1775, umrl v Tunjicah;

3. Martin Kepec, v letih 1776-1785;

4. Jakob Tiringer, v letih 1786-1787;

5. Andrej Pogačnik, doma iz Šentjerneja, v letih 1788-1807, umrl v Tunjicah;

Prvoobhajanci z župnikom J. Razborškom, letniki 1926 in 1927, fotografirani leta 1935.

6. Anton Muhovec, doma iz Žirovnice, v letih 1807-1808, pobegnil iz strahu pred Francozi na Štajersko. Bil je stric pesnika Prešerna.

7. Jurij Pruner, doma iz Radovljice, v letih 1809-1810;

V letih 1811 ter 1813-1815 ni bilo duhovnika v Tunjicah, prav tako v letih 1822-1832, torej polnih deset let so lokalijo upravljali župniki iz Komende. Med leti 1809-1832 se v Tunjicah niso vodile krstne,mrliške in poročne knjige.

8. Andrej Šmalc, leta 1812;

9. Boštjan Strein, doma iz Tolminskega, v letih 1816-1818;

10. Lovro Stele, doma iz Komende, v letih 1818-1822;

11. Matevž Primožič, doma z Bleda, v letih 1832-1852;

12. Jurij Dolenc, doma iz Škofje Loke, v letih 1852-1861;

13. Jože Lombergar, doma iz Šenturške Gore, v letih 1861-1876;

14. Janez Eder, doma iz Križ pri Tržiču,, aprila-septembra 1876;

Od 19. 9. do 27. 12. 1876 je župnijo upravljal Matevž Tavčar, župnik iz Komende.

15. Janez Dolžan, doma iz Zabreznice, v letih 1876-1879;

Od maja 1879 do maja 1880 je bila župnija spet brez župnika. Oskrbovali so jo komendski gospodje.

16. Matija Kralj, doma iz Šentvida pri Stični, v letih 1880-1912;

17. Jakob Razboršek, doma iz Čemšenika, v letih 1912-1938;

18. Andrej Križman, doma iz Mlake pri Komendi, v letih 1938-1939;

19. Janez Frančič, doma iz Šentjerneja, v letih 1939-1941;

V letih 1941-1945 ni bilo duhovnika. V tem času sta cerkvene obrede v Tunjicah opravljala patra Eustahij Berlec in Konstantin Hauschel, včasih pa tudi tunjiški rojak, pater Maksimiljan Brelih.

20. Jože Smolič, doma iz Dobrniča, v letih 1945-1952;

21. Jože Hostnik, v letu 1952;

22. Alojz Groznik, doma iz Dolenje Vasi pri Stični, v letih 1953-1970;

23. Vinko Klemenc, doma iz Ljubljane, v letih 1957-1958, ko je bil župnik Groznik na dosluženju vojaškega roka.

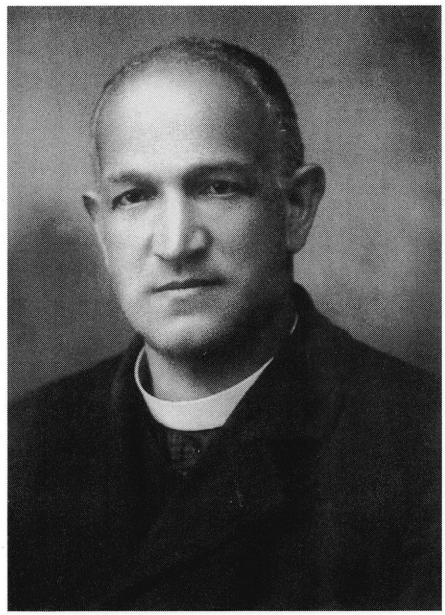

Župnik Jakob Razboršek, v Tunjicah 1912-1938.

24. Marjan Arhar, doma iz Šentvida pri Ljubljani, v letih 1970-1981;

25. Ivan Trnovec, doma iz Polhovega Gradca, v letih 1981-1992;

26. Pavel Juhant, doma iz Most pri Komendi, od leta 1992 dalje.

Najdlje sta župnikovala v Tunjicah torej župnika Matija Kralj in sicer 32 let, ter Jakob Razboršek 26 let, ki sta se tudi najbolj vtisnila v spomin še živečih faranov ali njihovih prednikov.

Tako je znano, da je Matija Kralj ustanovil hranilno-posojilniško ustanovo v Tunjicah, Jakob Razboršek pa postavil temelje modernemu sad-

jarstvu, saj v času njegovega službovanja Sušakova drevesnica ni več obstojala.

Med drugo svetovno vojno, točneje od 17. 6. 1941 do 4. 6. 1945, v Tunjicah ni bilo župnika. Gestapovci so župnika Frančiča odvedli v Komendo, nato v Šentvid ter ga končno izselili na Hrvaško. Še pred tem je boljše cerkvene posode izročil v varstvo Zg. Naumovim in Sp. Dolenčevim. Slabšo monštranco, dva keliha in ciborij ter matične knjige so Nemci iz župnišča odpeljali, vendar so po posredovanju celovškega nadškofa in nemškega duhovnika v Kamniku, p. Konstantina Hauschla, vse vrnili.

CERKOVNIKI IN ORGANISTI

Služba cerkovnika in organista je bila v Tunjicah vseskozi združena v eni osebi. Kdaj je nastopil službo prvi cerkovnik-organist, nam žal ni znano. V najstarejšem "Status animarum", ki je ohranjen in ki izhaja iz leta okoli 1850, zasledimo Jožefa Letnerja, rojenega 1809. leta, nato Antona Pibernika, Pavla Zoreta in Jožefa Petauerja. Gotovo je le, da je v letih 1853-1859 tu služboval Jernej Pirnat. Njega namreč opisuje lokalist Jurij Dolenc in ga okarakterizira kot negativno osebo. Pirnat je kandidiral celo za prvega učitelja, vendar je prav v letu 1859, ko je nastopil v Tunjicah prvi učitelj J. Škoflek, zapustil Tunjice, ker je ugotovil, da ga ne bodo zaposlili. Z letom 1859 je bil učitelj, cerkovnik in organist ena oseba.

To je trajalo do leta 1875, ko je službo cerkovnika-mežnarja in organista nastopil Jernej Bernot iz Stranj in jo opravljal do l. 1879, ko je bil zaradi kraje cerkvenega denarja obsojen na 18-mesečni zapor. Zvoniti mu je pomagal Luka Urh-Bukovnikov. Začasno je eno leto službo organista opravljal takratni učitelj v Tunjicah Bernard Janc.

Cerkovniško delo pri cerkvi je v letu 1880 opravljal Janez Vidic-Martinež, in sicer do 7. 8. 1880. Po tem datumu je do 1. 10. 1880 delo mežnarja prevzel Anton Vrhovnik-Pocinov. Obema začasnima mežnarjema je pri zvonenju spet pomagal Bukovnikov Luka.

Prvega oktobra 1880 pa je službo cerkovnika in organista prevzel domačin Janez Gerkman-Ukušekov (rojen 1861) in jo opravljal vse do leta 1905, ko je zaradi premajhne plače, ki mu jo je bil pripravljen dajati župnik, odšel na bolje plačano mesto v Komendo.

Po letu 1905 so bili cerkovniki-organisti v Tunjicah še Ignacij Fabjani (1905-1910), Ivan Zlobko (1910-1911), Vinko Jovan (1911), in Ivan Škerjanc. V letih od začetka prve svetovne vojne do leta 1923 ni bilo stalnega organista oz. mežnarja.

Leta 1923 pa je cerkovniško-organistovsko službo nastopila domačinka Peregrina Traven-Bobnarjeva (1896-1967) in jo vestno in požrtvovalno

Tunjiški cerkveni pevci z župnikom Križmanom in organistko Peregrino. V sredini sedi slavljenec Matija Romšak-Hribar, ki je proslavljal 60-letnico petja na koru.

opravljala polnih 40 let. Med drugo svetovno vojno je pri delih, ki jih je smela opravljati, nadomeščala celo župnika.

Znana je resnična zgodba, ki dokazuje, da je bila tudi zelo pogumna in iznajdljiva žena. V mežnariji so se nekega dne zadrževali partizani, ko so se pred hišo pojavili Nemci. Peregrina je s steklenico žganja v roki brž odšla pred vrata, ponudila tunjiško žganje Nemcem, češ, da jim je gotovo vroče po vzponu na hrib. Nemci pijače niso odklonili, pa tudi v mežnarijo niso šli. Tako je poleg partizanov rešila tudi mežnarijo pred požigom in seveda tudi sebe pred aretacijo. Vzgojila je več rodov tunjiških cerkvenih pevcev in ročno prepisala nešteto not pesmi, ki so jih prepevali na koru.

Zadnji stalni cerkovnik in organist je bil France Berlic, ki je iz Tunjic odšel leta 1978.

V letih 1978-1981 je ob nedeljah orglala v Tunjicah Majda Peterlin iz Kamnika. Sedaj pa že od svojega desetega leta starosti to delo v splošno zadovoljstvo župljanov opravlja domačinka Anica Stele-Birtova.

Mežnarija je torej že sedemnajsto leto prazna, na novo prizidano učilnico so leta 1990 podrli. Sedaj se del mežnarije, oz. njen prvotni del, preureja v mrliško vežico.

ŠOLSTVO

Šola v Tunjicah je bila ustanovljena leta 1859. Deželna vlada je namreč 14. avgusta 1857 izdala sklep za dotiranje združene učiteljske, organistovske in cerkovniške službe v Tunjicah.

Takratni tunjiški župan Jur Gerkman, ki je bil gospodar na Škletovi domačiji, je leta 1856 naslovil prošnjo na kapiteljski konzistorij v Ljubljani za namestitev v trivialni šoli v Tunjicah izprašanega podučitelja Jerneja Pirnata. Slednji je bil tu že od l. 1853 organist in cerkovnik. V prošnji navaja, da je bila s komisijsko poizvedbo določena ustanovitev šole. Jernej Pirnat naj bi uspešno deloval, saj je že dosedaj na lastno pobudo uspešno učil otroke in to nasploh in v petju. Domnevam, da je bil Jur Gerkman brat znanega šolnika Franceta Gerkmana in da se je zgledoval po njem, vsekakor pa je bil takratni tunjiški župan napreden, prosvetljen mož.

Prošnjo za namestitev Pirnata so poleg župana podkrižali še Matija Vrhovnik-Forkel in Janez Uranič-Moht, takratni gostilničar, ki sta bila občinska svetnika ter cerkveni ključarji Jožef Kozel-Jerovšek, Jakob Golob-Sp.Golob in Blaž Kosirnik-Zg. Kosirnik.

Na osnovi prejete prošnje Županstva občine Tunjice se je konzistorij odzval že po 14 dneh in pisal Okrajnemu šolskemu nadzorstvu v Kamnik, naj mu zadevo pojasni, ker mu ni nič znanega niti o ustanovitvi šole niti o Pirnatu.

Takratni župni pastir-lokalist Jurij Dolenc je na Okrajno šolsko nadzorstvo naslovil tri in pol strani obsegajočo listino, v kateri pravi, da je v Tunjicah komisija res poizvedovala, če bi bili občani pripravljeni plačevati učitelja in pripraviti za šolo primeren lokal, ker je sedanja zasilna soba premajhna in pretemna. Po njegovem mnenju šole ne bi bilo pametno ustanoviti, ker živi tu zelo siromašno prebivalstvo, ker so hiše raztresene po hribčkih in dolinicah, zelo oddaljene. Pozimi so poti zasnežene in zametene, poleti pa poplavljene. Ljudi je zelo malo in tudi šoloobveznih otrok ne bi bilo zadosti. V zimskem času že sedaj on brezplačno poučuje otroke v slovenskem jeziku. Čeprav je ta pouk uspešen, pa že sedaj želijo tisti, ki stanujejo bližje Kamniku, imeti izdatnejši pouk in hodijo v tamkajšnjo glavno šolo. Tja drži namreč vedno rabljen kolovoz, po katerem hodi v šolo 8 otrok iz Tunjic. Pirnat, ki opravlja cerkovniško in organistovsko službo, sploh ni primeren za poučevanje otrok, saj poznavalcem, ki slišijo pevske vaje pod njegovim vodstvom, vzbuja le nasmeh. Poleg tega se druži z opozicionalci in občani niso navdušeni zanj. Ponoči veliko izostaja od doma, kot cerkovniku pa mu ne more zaupati denarja.

Okrajni nadzornik Fink je poslal odgovor na Konzistorij, da tudi njemu ni nič znanega o nameravani ustanovitvi šole v Tunjicah ter priložil pismo duhovnika Dolenca. Dopisal je še, da se je cerkovnik in organist medtem že izselil iz Tunjic, ker je uvidel, da ne bi dobil šolske službe, saj so

bili občani skoraj vsi proti njegovi namestitvi za učitelja. Na podlagi sklepa deželne vlade, da se šola v Tunjicah ustanovi, je Županstvo Tunjice pristopilo k predelavi prostora v mežnariji ter poleg tega zagotovilo iz lokalnih virov letno dotacijo v znesku 173 goldinarjev. Visoko cesarsko-kraljevo naučno ministrstvo je določilo še dotacijski prispevek 36 goldinarjev in sicer iz deželnega šolskega sklada in to za dobo 5 let od nastopa učitelja dalje. Obenem je Okrajnemu šolskemu nadzorstvu v Kamniku naročilo, da ukrene vse potrebno, da se novo učiteljsko delovno mesto v Tunjicah čimprej zasede.

Potrebno je še povedati, da je v tistih časih šola spadala pod ingerenco cerkve. Šele 1869. leta je izšel nov državni šolski zakon, ki je šolo vzel cerkvi in jo popolnoma podržavil.

Prvi učitelj v Tunjicah je bil Julij Škoflek, ki je prišel v Tunjice novembra l859. Po petih mesecih službe se je Škoflek pritožil na Konzistorij, da še ni prejel nobenih dohodkov. Pri raziskavi te zadeve se je pokazalo, da je bil tega kriv krajevni duhovnik Dolenc, ki je s prižnice ljudstvo ščuval proti šoli, saj je želel, da bi s poukom prenehali.

Mežnarija - šola leta 1984.

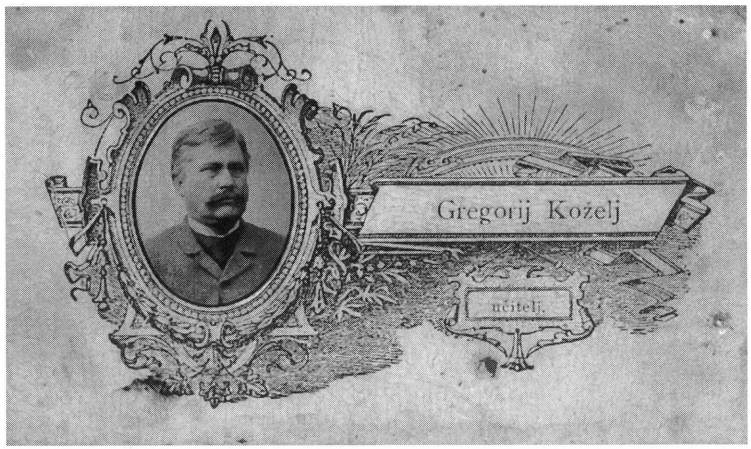

Posetnica učitelja Koželja iz 90. let prejšnjega stoletja.
Na hrbtni strani je Gregor napisal: "Ob Tvojem častnem godu:
Vse najboljši, kar si sam želiš!!! Tvoj zvesti brat."

Škoflek, ki po ocenah nadrejenih ni bil preveč uspešen, je Tunjice zapustil l. 1861. Istega leta je odšel v pokoj in iz Tunjic tudi duhovnik Dolenc in potem ovir za šolo ni bilo več.

Za Škoflekom je leto dni učil v Tunjicah Janez Barle, ki je bil zaradi zelo uspešnega dela premeščen na večjo šolo.

Leta 1862 pa je mesto učitelja, organista in cerkovnika dobil domačin Gregor Koželj-Sp. Koželjev, rojen leta 1837. Po glavni šoli, ki jo je uspešno dokončal v Kamniku, je v Idriji opravil tečaj za učiteljevanje in petje. Omeniti velja, da je bil na tem mestu 12 let, da se je leta 1864 po odobritvi deželne vlade poročil z domačinko Micko Urh-Bukovnikovo, s katero sta imela 13 otrok. Dohodki, ki jih je prejemal, so bili zelo nizki in l. 1874 se je odselil v Šentgotard, kjer je dobil bolje plačano delovno mesto. Še prej, tik pred odhodom iz Tunjic, pa je prodal svojega četrt grunta, ki ga je verjetno dobila njegova žena za doto, Vinskemu Komovcu. Njegovo je bilo področje od mežnarije proti Kozlovcu in Prosveti.

Pouk je potekal 2 uri dopoldne in 2 uri popoldne. Obstojala sta samo 1. in 2. razred. Ob četrtkih pa je bila še takoimenovana "ponavljalna" šola, kamor so hodili otroci, ki so uspešno izdelali oba razreda in so snov, ki so se je naučili v 1. in 2. razredu, ponavljali in utrjevali.

V Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani se nahaja "Zlata knjiga" iz Tunjic, kamor so učitelji vpisovali najboljše učence v letih 1860-1874, 1881-1882 in 1884.

Na prvi strani te knjige piše:

"K koncu šolskiga leta 1860 zaslužijo posebno pohvaleni in obdarovani biti:
Verhovnik Matevž
Travn Ignac
Potočnik Neža
Tudi bodo še očitno pohvaleni:
Pirc Jernej
Podjed France
Stele France
Šmidovnik Anton
Golob Lenka
Potočnik Mica

J. Škoflek, učitelj "

Če gremo po vrsti zapisanih priimkov in imen, ugotavljamo, da so to Žerjav, Bobnar, Vinska Kaplanova, Pikovec, Žvab, Birt, Košiša, Golobova in Vinska Kaplanova.

V knjigi nato sledijo za vsako leto posebej in tudi ločeno za 1. in 2. razred priimki in imena najuspešnejših učencev. Med njimi najdemo tudi Bovčovega Luko, Strehovčevo Frančiško, Bukovnikovo Katarino, Dolenčevega Florjana, Jeršinovega Janeza, Korbarjevo Katro, Hribarjevega Matijo itd. Veliko učencev pa se ne more točno definirati, ker so se nekateri priimki in imena ponavljali hkrati v več hišah. Npr.: Vrhovnik, Grkman, Koželj, Pirc, Vovk.

Leta 1875 je tunjiško šolo obiskovalo 50 učencev, od tega jih je bilo 16 v 1. razredu, 17 v 2. razredu in 17 v ponavljalni šoli.

Zaradi neprimernega šolskega prostora so občani razmišljali o zidavi novega šolskega poslopja že leta 1903. Nameravali so zgraditi šolo na parceli Janeza Grkmana-Komovca pod Štulo. Takratni "Krajni šolski svet" Tunjice je posredoval prošnjo Okrajnemu šolskemu svetu v Kamnik. Po ogledu terena so gradnjo na tej parceli prepovedali, pač pa so predlagali, naj šolo zgradijo na primernejšem mestu. Tunjičani so tak prostor našli in to na Žerjavovi parceli pod Žerjavovo kapelico, na desni strani poti proti cerkvi.

Dogovorili so se s tedanjim lastnikom te parcele, gospodarjem Žerjavove domačije, ki je bil takrat Jožef Žagar. Le-ta je bil leta 1909 pripravljen prodati 1000 m2 zemljišča in sicer po 84 vinarjev za kvadratni meter. Leta 1909 je bila izdana dokončna razsodba, da lahko novo šolsko poslopje stoji na tej parceli. Predvidena je bila zgradba z eno učilnico ter stanovanjem za učiteljevo družino. Že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so v Tunjicah ločili učiteljsko od cerkovniško-organistovske službe. Ker pa Občina Tunjice ni imela dovolj denarja za izgradnjo novega šolskega poslopja, so se dogovorili, da se namesto leta 1913, kot je to predvidel Okrajni šolski svet v Kamniku, z izgradnjo prične leta 1917.

Vsako leto so nameravali iz proračuna zagotoviti 600 kron, celotna izgradnja pa naj bi stala 17.500.- kron. Vsi načrti pa so propadli, ker se je leta 1914 začela prva svetovna vojna.

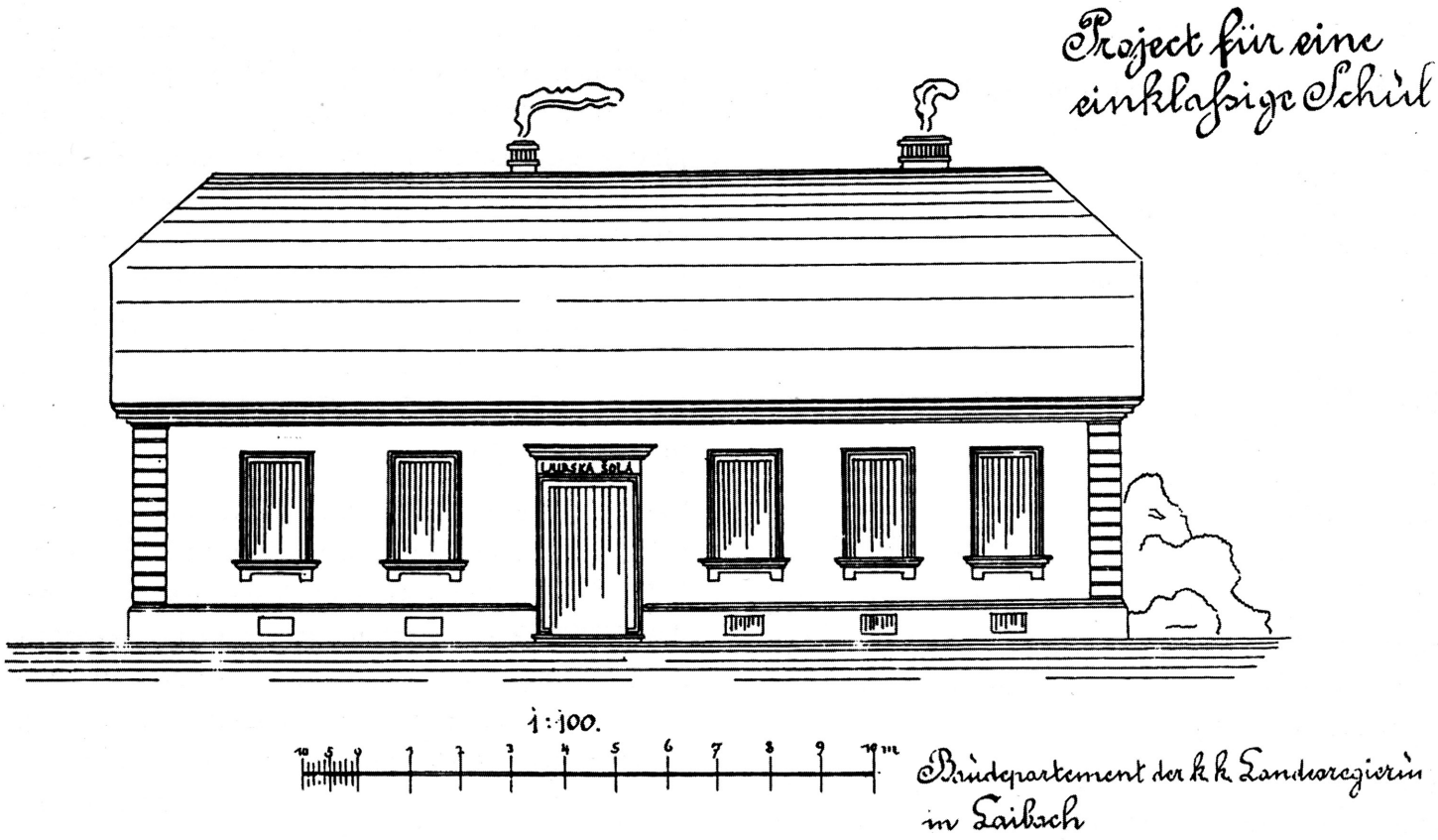

Načrt za stavbo šolskega poslopja iz leta 1904, ki naj bi stala na Žerjavovi njivi.

Oglejmo si še, kdo so bili člani "Krajnega šolskega sveta":

Leta 1882:
Anton Grkman-Bukovšek, predsednik
Janez Vrhovnik-Zoklar
Lovro Kočar-Sp. Dolenc
Jakob Jamšek- Strehovec
Lovro Grkman-Zg. Golob

Leta 1889:
Janez Vrhovnik-Zoklar, predsednik
Matevž Krumpestar-Sp. Košiša
Franc Grkman-Škle
Matevž Slanovec-Komatar
Florjan Pregled-Zg. Dolenc

Leta 1894:
Simon Grkman-Bukovšek, predsednik

Florjan Pregled-Zg. Dolenc
Luka Koželj-Sp. Naum
Jakob Jamšek-Strehovec
Gregor Koželj-Zg. Sitar

Leta 1898:
Isti kot leta 1894, poleg njih pa še:
Ignac Traven-Bobnar

Leta 1900:
Matija Kralj-župnik, predsednik
Janez Vrhovnik-Zoklar
Ignac Traven-Bobnar
Janez Mlakar-Sp. Hribar
Štefan Malež-Verovšek
Franc Kozel-Janka

Leta 1904:
Franc Maleš-Kotar, predsednik
Janez Vrhovnik-Zoklar
Matevž Slanovec-Komatar
Štefan Malež-Verovšek
Franc Kozel-Janka

V vsakokratnem šolskem svetu je bil avtomatično član tudi učitelj.

Po prvi svetovni vojni, katere se je iz Tunjic udeležilo 88 mož in fantov, pa so iz finančnih razlogov morali misel na izgradnjo šole opustiti. Zato so leta 1920 obnovili prostor v mežnariji in sicer tako, da so prostor poglobili za višino treh stopnic ter vzidali nova, večja okna.

Po požaru, ko je 1929 pogorelo ostrešje cerkve in zvonikov, pa so končno leta 1933 le povečali šolo in sicer so dozidali eno učilnico, tako, da je od takrat dalje tunjiška šola imela dve učilnici. Prizidek je bil nepodkleten, lesen in nato ometan.

Do leta 1925 je bila po takratnih kriterijih enorazrednica z enim učiteljem. Od takrat dalje pa se je imenovala dvorazrednica z dvema učiteljema, od katerih je bil eden upravitelj.

Leta 1938 je s prihodom dveh novih učiteljev naenkrat šola postala trorazrednica s tremi učitelji. Takrat so zaradi prostorske stiske spet začeli razmišljati o gradnji nove šole. Izbrali so si parcelo, ki je bila naprodaj in sicer približno na mestu, kjer stoji danes Znamenškova hiša. Na prigovarjanje interesenta, ki je pozneje to parcelo kupil, je tedanji župnik Frančič pri vodstvu Hranilnice v Kamniku dosegel, da niso odobrili kredita za nakup parcele. Župniku ni bila všeč lokacija za šolo, saj bi imel od župnišča do šole sorazmerno dolgo pot. Takrat je bil verouk eden od zelo pomembnih predmetov pri pouku. Pouk verouka pa je potekal v šoli... Tako je gradnja novega šolskega poslopja spet padla v vodo.

Ko so v aprilu 1941 Nemci zasedli naše kraje, je bilo pouka konec. V začetku maja 1941 sta prišla v šolo dva nemška orožnika in šolo zapečatila. Učitelj Palčič je bil vpoklican v vojsko in bil po zajetju odpeljan v nemško vojno ujetništvo. Učiteljici Justinovo in Palčičevo pa so poslali na prešolanje na Koroško, kjer sta po končanem tečaju morali nekaj časa učiti v nemškem jeziku.

Julija 1941 sta prišla v Tunjice dva starejša nemška učitelja Franz Herzig in Rohrerjeva, ki sta ostala tu

tri tedne. Dopoldne sta učila otroke, popoldne pa organizirala tečaj za odrasle, seveda vse v nemškem jeziku.

Jeseni 1941. leta ni bilo pouka, pač pa sta januarja 1942 prišla dva mlada nemška učitelja, ki sta ostala do konca maja, ko sta bila vpoklicana k vojakom.

Otroci so takrat radi prihajali v šolo, saj sta učitelja v glavnem učila le telovadbo in petje. Posebno navdušena sta bila za smučanje. Koncem meseca maja 1942 sta prišli dve mladi nemški učiteljici, ki pa sta v Tunjicah ostali le teden dni, ko sta iz strahu pred partizani odšli. Nato do osvoboditve ni bilo več pouka.

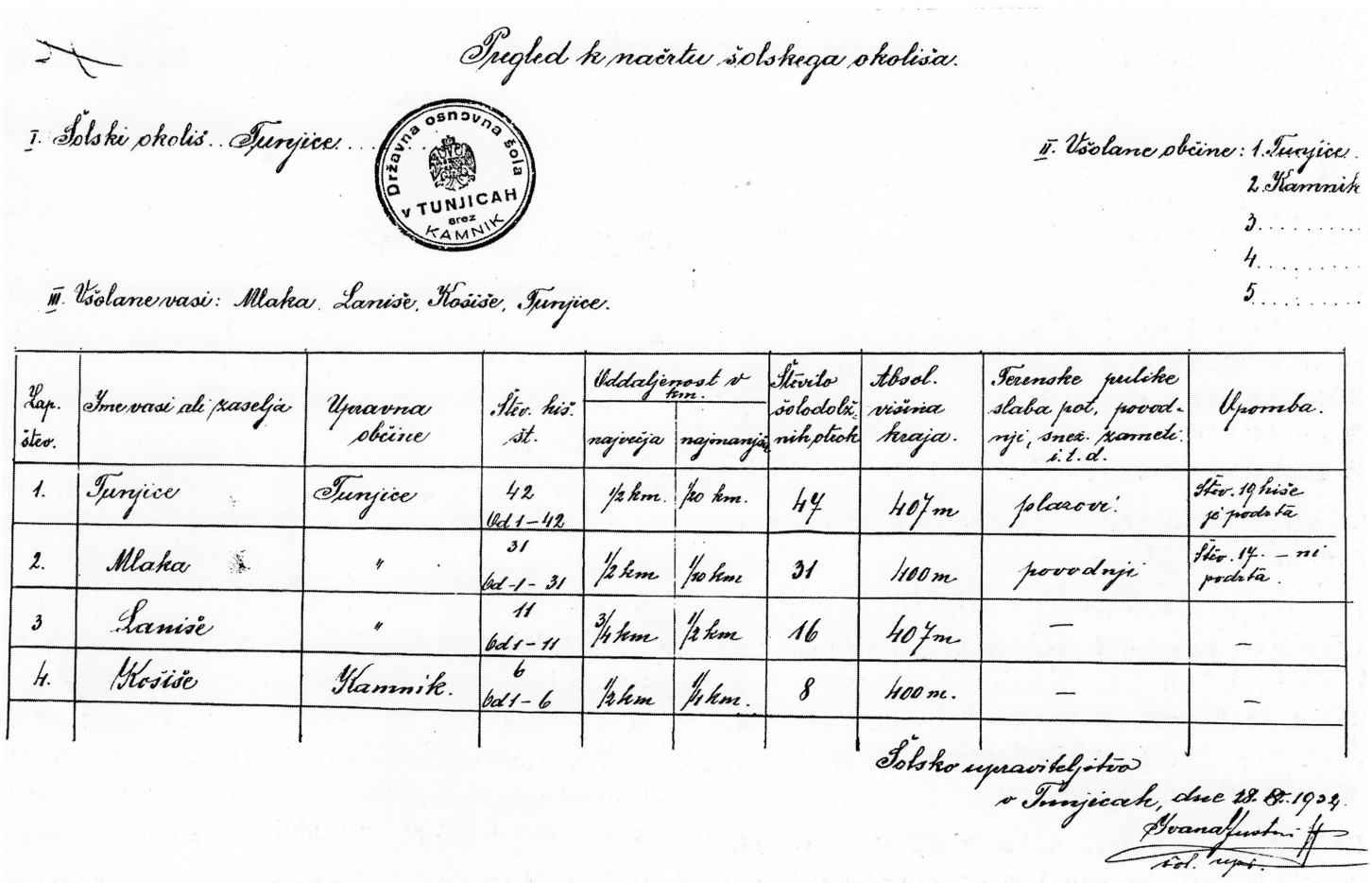

Pregled k načrtu šolskega okoliša.

I. Šolski okoliš .. Tunjice ...

Državna osnovna šola v TUNJICAH srez KAMNIK

II. Všolane občine: 1. Tunjice.
2. Kamnik
3. .....
4. .....
5. .....

III. Všolane vasi: Mlaka, Laniše, Košiše, Tunjice.

Zap. štev.	Ime vasi ali zaselja	Upravna občine	Štev. hiš. št.	Oddaljenost v km.		Število šolodolžnih otrok	Absol. višina kraja.	Terenske prilike slaba pot, povodnji, snež. zameti i. t. d.	Opomba.
				največja	najmanjša				
1.	Tunjice	Tunjice	42 Od 1–42	1/2 km.	1/20 km.	47	407 m	plazovi	Štev. 19 hiše je podrta
2.	Mlaka	"	31 Od 1–31	1/2 km	1/10 km	31	400 m	povodnji	Štev. 17. – ni podrta.
3	Laniše	"	11 Od 1–11	3/4 km	1/2 km	16	407 m	—	—
4.	Košiše	Kamnik.	6 Od 1–6	1/2 km	1/4 km.	8	400 m.	—	—

Šolsko upraviteljstvo
v Tunjicah, dne 28. 8. 1934.
Ivana Justin
šol. upr.

Del poročila, ki ga je upraviteljica Iva Justinova poslala 1934. leta na Sreski šolski svet v Kamnik.

Dne 26. maja 1945 pa se je po treh letih spet pričel pouk. Takrat sta poučevali učiteljici J. Palčič in M. Branisel. Pouk je trajal do 15. julija. Redno šolsko leto 1945/46 se je pričelo z nekaj zamude in sicer 15. oktobra. Spet pa je bila tunjiška šola dvorazrednica, saj se je število šoloobveznih otrok zmanjšalo od 101 na 75.

Nekaj let po osvoboditvi so Tunjičani spet začeli razmišljati o gradnji novega šolskega poslopja. Ustanovili so gradbeni odbor, ki ga je vodil Blaž Rems-Joškov.

V šolskem letu 1954/55 so kupili zemljišče od Nikolaja Torkarja za takratnih 100.000.- dinarjev in predvideli, da bodo z gradnjo pričeli v letu 1955. Kljub vztrajnosti in stalnih razgovorih z občinskimi uslužbenci, ki so denar za šolo obljubljali predvsem na predvolilnih sestankih, so z gradnjo pričeli šele leta 1963 in jo leta 1966 dokončali. Šestdesetletne sanje o novem šolskem poslopju v Tunjicah so se končno uresničile. Vse od leta 1859 po do leta 1966, torej več kot 100 let, je bil pouk v Tunjicah v stari mežnariji, ki je prav gotovo ena najstarejših zidanih stavb v celi fari.

Zobavnik Angelca-Bevšekova ter učiteljici A. Adamičeva in J. Palčičeva, fotografija iz leta 1953.

SEZNAM UČITELJEV V TUNJICAH:

Julij Škoflek	1859-1861
Janez Barle	1861-1862
Gregor Koželj	1862-1874
Štefan Tomšič	1874-1876

Vsi do tu navedeni učitelji so hkrati opravljali še službo organista in cerkovnika.

Janez Uršič	1876-1879
Jakob Dimnik	1879
Bernard Janc	1880
Anton Jereb	1880-1884
Janez Jeglič	1884-1885
Peter Pogačnik	1885-1887
Alojzija Moos	1887-1889
Apolonija Dolinšek	1889-1892
Ivan Ferlan	1892-1894,
umrl v Tunjicah in tu pokopan	
Avguštin Štefančič	1894
Jožef Pintar	1894-1905
Katarina Drganc	1903-1904
Emil Adamič	1905

Prvo sveto obhajilo leta 1938. Poleg župnika Križmana in učiteljice Justinove so na sliki, od leve proti desni:
1. vrsta: Hribarjev Janko, Davčarjev Tone, Nivčarjeva Angelca, Hribarjeva Rezka, Golobova Angelca, Podarjeva Angelca, Prajzova Francka, Verovškova Rezka, Bobnarjev Stane in Kosirnikov Tone,
2. vrsta: Martinežov Peter, Prajzov France, Mlakarjeva Majda, Vinšekova Cilka, Komatarjeva Pavla, Korbarjeva Ivanka, Vovkova Francka, Jerovškova Cilka, Brnusov Peter, Brnusov Lojze.
3. vrsta: Lanišekov Peter, Birtov Štefan, Golobov France, Jerovškov Lojze, Lanišekov Tone, Vogrinov Martin, Komovčev Rudi, Zoklarjev France, Holcarjev Tone in Bunderčev Ivan.

Antonija Albreht	1905-1910,
dočakala 102 leti !	
Vilibalda Pevc	1910
Kornelija Koncilja	1910-1911

V šolskem letu 1911/12 zaradi pomanjkanja učiteljev ni bilo pouka.

Marija Capuder	1912-1915
Cecilija Stele	1915-1918
Justina Hiti	1918-1919
Ljudmila Seljak	1919-1920
Marija Cizel-Prašnikar	1920-1921
Jožica Podbregar	1921-1923
Armela Vremšak	1923
Justina Toni	1923-1929

Leta 1925 je veliki župan z odlokom razširil enorazrednico v dvorazrednico.

Valerija Hrovat	1925-1927
Rudolf Bratok	1927-1928
Iva Justin	1929-1941
Zora čuk	1929-1934
Marija Vrtovec	1930
Marija Cizelj	1934-1938

Jožefa Palčič	1938-1955
Ernest Palčič	1938-1941

V letih 1941-1945 ni bilo pouka v slovenskem jeziku.

Franz Herzig	1941
Rohrerjeva	1941
Dva mlada nemška učitelja	1942
Dve mladi nemški učiteljici	1942
Marjeta Branisel	1945
Slava Klemenčič	1945
Cilka Štrcin	1945 -1947
Jerca Pekovec	1946
Lojzka Košir	1947-1948
Justina Gorjup	1948-1949
Marija Peterlin	1949
Slavka Završnik	1949-1950
Angelca Janežič-Adamič	1950-1956
Ivanka Potočnik	1953
Minka Sladič	1953
Terezija Babnik	1955-1959
Milena Kociper	1956-1958
Štefan Luštrek	1958-1965
Gabrijela Trebušak	1959-1965
Alojz Goršič	1965-1967
Pavle Slabe	1967-1976
Marjeta Slabe	1967- še uči
Anica Osterman	1976-1977
Helena Bole	1977-1992
Metka Mestek	1992- še uči

Tako preje, predvsem pa po drugi svetovni vojni, je veliko učiteljev, ki so bili tu le po nekaj mesecev, nadomeščalo obolele ali iz drugih razlogov odsotne učitelje.

V šolskem letu 1994/95 je vpisanih v šolo 45 učencev, od tega 9 v prvem razredu. Letos pričakujejo 15 učencev v prvem razredu in zaradi tega bo potrebno uvesti še en oddelek.

OBČINA

Dne 17. marca 1849 je izšel tako imenovani "Občinski zakon", ki je pomenil reorganizacijo občin. Že prej so obstojale občine, ki jih je vodil župan-rihtar. O tem obdobju žal o tunjiški občini nisem našel nobenega dokumenta. Po novem je krajevna občina ali soseska obsegala praviloma področje katastrske občine. Za Tunjice pomeni to meje, ki so nastale po katastru iz leta 1827. Naselje Laniše je spadalo v občino Stranje, del naselja Košiše pa v občino Kamnik. Košiše so bile ena zelo redkih katastrskih občin na Kranjskem, ki nikoli ni imela svoje občine.

Naloge nove občinske uprave, na čelu katere je bil javno voljeni župan, so bile skrb za svoje občane, če so bili v stiski, skrb za javno snago, varnost oseb in imetja, zdravstvo, nravnost, gasilstvo in občinske meje. Med drugim so morali iz svoje občine tudi izganjati tuje berače. Župan je sodeloval tudi pri vojaškem novačenju in davčni izterjavi. Župani in njihovi svetniki so bili voljeni za 3 leta in so svojo izvolitev morali sprejeti, razen, če so bili starejši od 60 let, če so bili duhovniki ali državni uradniki.

Žigi Županstva Tunjice:

a) Do leta 1884 so uporabljali žig v nemškem jeziku;

b) Žig "Županija Tunjice" je bil v rabi v letih 1891-1911;

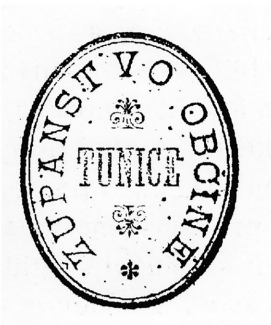

c) Žig "Županstvo občine Tunjice" najdemo na dokumentih v letih 1912-1924;

d) Od leta 1925 do 1934 pa je na žigu poleg "Županstva občine Tunjice" napis "Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev" in njen grb.

Po letu 1849 je bila tudi v Tunjicah ustanovljena občina ali županija. Prvi znani tunjiški župan je bil Jur Gerkman, gospodar Škletovega grunta. Znan je predvsem po svojih prizadevanjih za ustanovitev ljudske šole v Tunjicah. Po triletnem trudapolnem delu mu je leta 1859 to tudi uspelo.

Ena najvažnejših nalog Županstva je bila skrb za revne župljane in v ta namen je bila že leta 1885 ustanovljena "Farna ubožna naprava v Tunjicah". Zbirali so denar in ga delili ubogim, poleg tega pa so imeli pravico 2 prebivalca, ki sta bila revna in bolna, poslati v Komendski špital. Komendski špital-bolnišnico je ustanovil Peter Pavel Glavar in je imela kapital 150.000.- goldinarjev, kar je bilo za tiste čase neznansko velika vsota. V špitalu so imeli pravico bivati farani iz takratne komendske župnije.

Bilo je zapisano, da imajo pravico v špital priti tudi farani iz "komendskih" Tunjic, vendar največ dva naenkrat.

V naselju Tunjice je bilo v 19. stoletju 42 hiš. Pravico bivanja v špitalu so se Tunjičani po-

služevali do leta 1840, ko je umrl tam Jur Grošelj-Petkov. Nato do leta 1873 ni bilo nobenega Tunjičana v špitalu. Šele takrat pa je lokalist J. Lombergar na osnovi ustanovnega akta dosegel, da so Tunjičane spet sprejemali v to dobrotvorno ustanovo.

Iz zapisov, ki pa so zelo nepopolni, najdemo v špitalu naslednje Tunjičane:

Lucija Stele-Prajzova
Andrej Golob-Sp. Golobov
Matija Grkman-Zg. Golob
Marija Vombergar-Korbarjeva
Katarina Nograšek-Zg. Naumova
Neža Vrhovnik-Slanovčeva
Martin Vrhovnik-Slanovčev
Marjeta Klanšek-Vovkova
Marija Vidmar-Kržovtova
Jakob Vidmar-Kržovtov
Barba Strehovec-Griljušekova
Magdalena Grkman-Škletova
Janez Švab-Bobnarjev

Skoraj vsi so bili neporočeni, ali pa ostareli vdovci in vdove. Vsi so bili brez dohodkov in se niso mogli sami preživljati.

Župan je moral skrbeti tudi za to, da so vojaški obvezniki dobili pozive za služenje vojaškega roka.

Iz ustnih virov je znano, da so se dan pred pričetkom prve svetovne vojne zbrali pri Vinskem Komovcu fantje in možje, ki so čakali skoraj celo noč, dokler takratni župan Janez Grkman ni dobil obvestila iz Kamnika in jim razdelil pozive za odhod v vojsko.

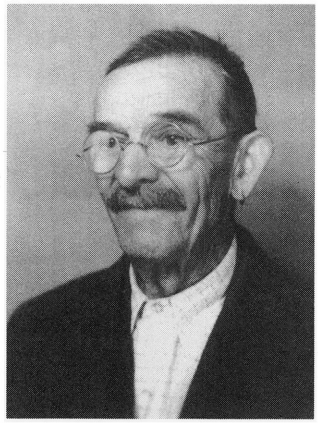

Župan v letih 1907-1924 Janez Grkman-Vinski Komovec.

Ohranjen je žig iz leta 1884 v nemškem jeziku "Vorstand der Ortsgemeinde Tainiz", kar prevedeno pomeni "Predstojništvo krajevne občine Tunjice". Vendar pa takratna občina ni obsegala naselja Laniše, ki je spadalo v občino Stranje. V osemdesetih letih in devetdesetih letih 19. stol. je bil stranjski župan celo Florjan Pregled - Zg. Dolenc. Šele leta 1920 se je naselje Laniše priključilo k občini Tunjice.

Poleg Jurja Grkmana so bili župani v Tunjicah še:

- Luka Golob-Sp. Golob v letih 1874-1875;
- Gregor Koželj-Zg. Sitar v letih 1883-1885;
- Matevž Krumpestar-Sp. Košiša v letih 1885-1888 in 1901-1907;
- Jožef Kozel-Jerovšek v letih 1888-1891;
- Ignac Drolka-Krišekar verjetno v letih 1891-1894;
- France Grkman-Škle verjetno v letih 1895-1906;
- Janez Grkman-Komovc v letih 1907-1924;
- Jožef Stele-Birt v letih 1924 -1934;

V času, ko je bil prvič župan Matevž Krumpestar, je področje od Ukušeka do Košišev iz naselja Košiše prenesel v Tunjiško Mlako. Vzrok za to je čisto preprost. Davki v občini Tunjice so bili približno polovico nižji kot v občini Kamnik, kamor je sicer spadalo naselje Košiše. Odtod torej nerazumljivo in nelogično dejstvo, da domačiji Zg. in Sp. Košiša spadata v naselje Tunjiška Mlaka, ne pa v Košiše, ki se sicer imenuje prav po teh dveh kmetijah.

Leta 1934 je bila z reorganizacijo občinske uprave v takratni Dravski banovini občina v Tunjicah ukinjena in priključena k občini Kamnik-okolica.

Po drugi svetovni vojni so bili v letu 1945 ustanovljeni Krajevni ljudski odbori. V Tunjicah je bil njegov prvi predsednik Janez Žagar-Odam, tajnica je bila učiteljica Jožefa Palčič, administratorka pa Angelca Zobavnik-Bevšekova. Po letu 1950 je bil tajnik KLO Janez Pregled-Zg. Dolenčev. Leta 1952 so bili KLO ukinjeni, ko je nastala občina

LOVSKA KARTA 6 K.

Jagdkarte

veljavna za Kranjsko — gültig für Krain.

Za gospoda Janza Gr. Kman

ki stanuje v (na) Tunjicah

Veljavna za leto 1916.

C. kr. okrajno glavarstvo Kamnik

dne 1/4 1916.

Für Herrn

wohnhaft in

Gültig für das Jahr 1916.

K. k. Bezirkshauptmannschaft

am 1916.

KRONEN

Županova lovska izkaznica iz leta 1916.

Kamnik v približno takšnih mejah, kot je še danes.

Ustanovljene so bile Krajevne skupnosti. Prvi predsednik je postal Janez Pregled, naslednji je bil Ivan Nograšek-Vrtnar in od decembra 1994 dalje Jožica Petek-Tratnikova.

Naloge Krajevnega ljudskega odbora so bile takoj po vojni izvedba volitev, obvezna oddaja in za krajane najvažnejša - elektrifikacija vasi.

Ustanovili so "Elektrifikacijski odbor Tunjice", v katerem so bili Jožef Stele-Birt, Viktor Čimžar-Zg. Sitar, Blaž Rems-Joškovec in Janez Žagar-Odam. Vsak, ki je hotel dobiti elektriko v hišo, je moral prispevati določen denarni prispevek ter les za drogove. Z delom so pričeli že jeseni leta 1945, nato pa so v letih 1946-1948 skoraj vse hiše dobile električni tok. Nekaj hiš pa je zaradi oddaljenosti in velikih stroškov, ki jih niso zmogli, elektriko dobilo šele v poznih petdesetih letih.

Veliko oviro za razvoj kraja je vseskozi predstavljal tunjiški klanec, ki leži pravzaprav v naselju Košiše. Stoletja je preprečeval povezavo s svetom in je zelo negativno vplival na razvoj naselij in na napredek v vseh pogledih. Tega so se ljudje začeli zavedati že pred drugo svetovno vojno in so že tedaj nameravali klanec znižati. To jim je uspelo šele v letu 1968, ko so delno spremenili traso ceste. Klanec se sedaj pričenja že nedaleč od Kureža, prej pa se je pričel vzpenjati šele pri Klančarju in je bil zato veliko bolj strm.

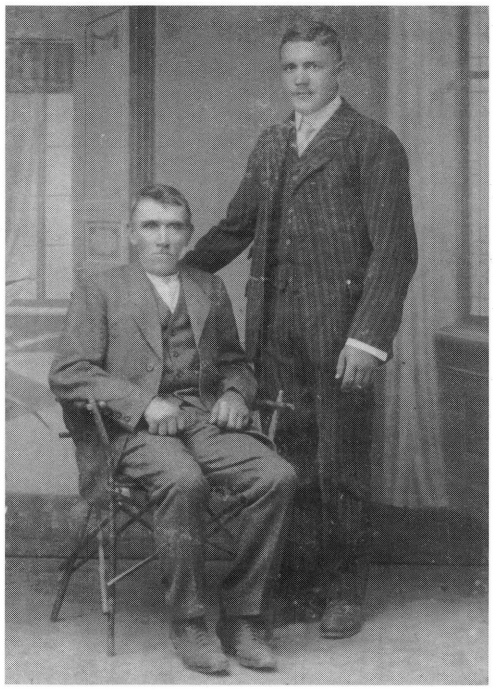

Zadnji župan Tunjic Jože Stele-Birt, fotografiran s svojim očetom leta 1916.

Vodovod so Tunjice dobile v letih 1972 in 1973, zaselek Vinski vrh 1986. leta, Vogrinova dolina pa šele 1992.

Asfaltno prevleko je cesta od Kamnika do Tunjic, natančneje do Holcarja, dobila 1979. leta. Nato so nadaljevali z asfaltiranjem po posameznih odsekih: Bitenc-Lojze leta 1987, Holcar-Balantič leta 1988, Holcar-Strehovec leta 1992 in Moht-Prosveta (Serajnikovo) leta 1993. Cesto Zoklar-Janka so razširili leta 1989.

V zadnjih desetih letih je bilo torej v vasi zelo veliko storjenega v dobrobit krajanov.

PREBIVALSTVO

Že uvodoma sem navedel, da k področju Tunjic poleg naselij Tunjice, Tunjiška Mlaka in Laniše spada tudi del naselja Košiše. Nekoč je bilo v tem delu naselja Košiše 6 hiš, danes pa jih je 10. Zato se točnega števila prebivalstva po posameznih obdobjih ne da točno ugotoviti.

Po popisih prebivalstva (glej Krajevni leksikon Slovenije, 2. knjiga, leto1971) je na obravnavanem območju, ki obsega približno 9 km² površine, živelo naslednje število ljudi:

Kraj	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1966
Tunjice	259	250	242	233	221	274	259	262	251	257
T. Mlaka	136	137	139	139	149	172	190	195	177	180
Laniše	71	66	69	65	65	84	68	66	62	62
Košiše	100	116	134	130	134	153	164	153	152	152
Skupaj	569	569	584	557	569	683	681	676	642	651

Ker moramo pri Košišah odšteti večino prebivalstva, ugotavljamo, da se je število prebivalstva na obravnavanem področju v obdobju stotih let gibalo med 500 in 550.

Najstarejši podatek, ki ga je zabeležil le za naselje Tunjice v letu 1754 P. P. Glavar, govori o 245 ljudeh.

Okrožni odbor OF
za ljubljansko okrožje
Oddelek za notranje zadeve

Zap. štev. 100/2248

Potna dovolilnica

za Stele Jože, rojen dne 5-III-1893
v Tunjicah, kateri(a) potuje zavelno
od Tunjiške Mlake do Ptuja
Potna dovolilnica je veljavna od dneva izdaje do 15-IX-1945.
Izdano dne 13-VIII 1945.
Po preteku roka naj se vrne najbližjemu Krajevnemu odboru OF odnosno NOO.

Smrt fašizmu — Svobodo narodu!

OSVOBODILNA FRONTA SLOVENSKEGA NARODA * OKROŽNI ODBOR * LJUBLJANSKO OKROŽJE *

Sekretar OO OF

Načelnik oddelka

Lastnoročni podpis

S 601 45

Jože Stele-Birt je moral leta 1945 dobiti pismeno dovoljenje, da je lahko potoval k svojemu sinu, ki je bil na Ptuju pri vojakih.

Ohranjeni pa so podatki, ki jih je o številu faranov zabeležil župnik Kralj. Tako je bilo 31. 12. 1910 stanje naslednje:

Tunjičanov doma 311, zunaj 24
Mlačanov doma 147, zunaj 15
Košišanov doma 27, zunaj 4
Lanišanov doma 65, zunaj 2
skupaj doma 550, zunaj 45

Današnje število je 622, kar kaže, da se je predvsem po letu 1970 število prebivalstva precej povečalo, saj so se življenjske razmere toliko izboljšale, da se ne izseljujejo več v mesto.

Narečje, ki ga govorijo Tunjičani, je gorenjsko. Vendar bi lahko rekli, da je nekoliko drugačno od tistih, ki ga govorijo v sosednjih vaseh. Dandanes pa se zaradi vse večje odprtosti v svet spreminja in se ne razlikuje več toliko od kamniškega.

Značilnost tukajšnje "tunjiške" govorice je predvsem trdi "G", ki ga je zelo težko posnemati. Iz leta 1940 izvira pesmica, ki jo je zložila v lanskem letu preminula prof. Vida Šturmova in ki na posrečen, šaljiv način ponazarja črko "G":

Grozdana gre v gmajno po jagade,
tam sreča pisanga gada,
ki gloda belega golobčka.
Grozdana zagrabi gorjačo
in ga udari po glavi.
Gad je bil gin.

Značilna je tudi govorica žensk, ki so govorile "na moškega".

Še pred tridesetimi leti so nekateri, prej pa vsi, klicali ali ogovarjali ljudi po imenih takole: Ta Janezast, Ta Angelast, Ta Dragast, Ta Tonast itd., ne glede ali so bili moški ali ženske.
Težko si je razložiti način govorice, ki jo je še v letih po drugi svetovni vojni uporabljala Mahlavova mama. Rekla je: sem grem, sem dobim itd. Ta način uporabe preteklega časa je izviral od Zg. Hribarja, kjer je bila ona rojena.

OBIČAJI

V Tunjicah se je od starih običajev, kot so postavljanje mlajev ob raznih cerkvenih slovesnostih in "prepregi-šranganju" ob porokah, ohranilo trkanje s pirhi na velikonočno nedeljo. Ta običaj, ki so ga pred leti poznali tudi na belo nedeljo, je še dandanes v navadi. Včasih so fantje hodili od hiše do hiše, najraje pa so seveda šli k hišam, kjer so imeli mlada "ledig" dekleta. Kdor je imel najmočnejše pirhe, se je seveda pri dekletih s tem postavljal. Ker ljudska domišljija ne pozna meja, so močne, trde pirhe napravili tudi tako, da so iz jajca skozi dve drobni luknjici izpihnili vsebino in vanj vlili tekočo vročo smolo. Potem so luknjici skrbno zamazali in jajce obarvali. Seveda je bil tak pirh, "smolnica" imenovan, zelo močan in ga z normalnim pirhom ni bilo mogoče razbiti. Še sedaj, ko takih "pirhov" ne izdelujejo več, pravijo,

Naborniki leta 1922. Od leve proti desni stojijo: Miha Šlebir, Franc Vombergar in Anton Vrhovnik, sedijo: Janez Romšak, Andrej Grkman, Anton Lanišek in Anton Vombergar.

da kdor ima zelo močne pirhe, da ima gotovo smolnice. Velikonočno "trkanje" se je v redkokateri vasi ohranilo do danes. Bolj znana sta "sekanje" in "kotalenje" pirhov.

Pa poglejmo še, s čim so se ljudje v tunjiški fari ukvarjali.

To je bilo do prve svetovne vojne in deloma tudi po njej popolnoma kmečko okolje. Ljudje so se morali preživljati s tem, kar jim je nudila zemlja. Bilo jih je sorazmerno veliko, saj jih je pri hiši živelo povprečno po 7. Nič posebnega pa ni bilo, če jih je na posamezni domačiji živelo po 10, 12 ali pa tudi 15. Ukvarjali so se s poljedelstvom in živinorejo. Gozd pa jim je dajal les, ki je služil za kurjavo in za gradnjo hiš in gospodarskih poslopij. Nekaj malega so ga tudi prodali. Pri posameznih hišah, predvsem pri gruntarjih, so ob določenem času, ko so se menjavale generacije, in ko pri hiši ni bilo otrok, stalno imeli pastirje. Tudi hlapci in dekle niso bili redki prebivalci večjih kmetij.

LAKOTA V 19. STOLETJU

Že leta 1813 je bilo vreme kislo in neprijazno. Ubožnejši ljudje že jeseni tega leta niso imeli kaj jesti. Od slabosti so ljudje bolehali, ob prepičli hrani so postali manj odporni in veliko jih je zaradi tega umrlo.

Leto kasneje ni bilo nič bolje. V maju je pritisnil mraz, celo snežilo je. Listje je zmrznilo in zaradi mrzlega poletja so polja slabo obrodila. Cena žita je poskočila. Prihodnjo pomlad, to je leta 1815, je bila stiska na Kranjskem že tolikšna, da so kmetom posojali žito.

Vreme leta 1816 je bilo mrzlo in deževno. Še v aprilu je bilo mrzlo kot v februarju, maj mesec je bil le za spoznanje toplejši. Zaradi obilnega deževja kmetje niso mogli ne orati ne sejati. Seno, ki so ga pokosili, je kmalu segnilo. Sadje tudi ni obrodilo in posušeno pozimi ni moglo pomagati k prehranjevanju. Najhuje je bilo spomladi leta 1817, ko ljudje niso imeli česa jesti. Spet je v aprilu deževalo in snežilo in letina je bila zelo pičla. Ljudem so s prehrano pomagali graščaki in duhovniki. Od lakote je umrlo veliko ljudi, poleg tega pa so umirali še za grižo, saj so se prehranjevali z nezrelim sadjem, raznimi koreninami in listjem. Žal podatkov o Tunjicah za tisti čas ni.

Lakota iz let 1816-1817 se je ponovila v nekoliko blažji obliki leta 1850, saj razen pšenice, turščice in nekaj jabolk, skoraj ni bilo drugih pridelkov. Tudi takrat so ljudje umirali zaradi lakote in bolezni. V Tunjicah je leta 1850 umrlo 25 ljudi, prejšnja in naslednja leta pa le od 4 do 12, kar nam lepo ilustrira takratne slabe življenjske razmere.

Še dandanes so žive pripovedi o tem, da so za hleb kruha ali dva prodali del gozda, njivo ali travnik. Tudi v Tunjicah se je to dogajalo, čeprav ni ohranjenih dokumentov o takšnih kupčijah.

IZSELJEVANJE

V začetku 20. stoletja se je sorazmerno veliko ljudi izselilo v Ameriko, nekaj pa tudi v Westfalijo. Vzrok za to so bile slabe gospodarske razmere in upanje, da bodo v daljnjem svetu lažje dobili delo in preživeli sebe in svoje družine.

Iz Tunjic so se v Ameriko izselili:

Gregor Butalič-Petkov	1908
Luka Vrhovnik-Pocinov	1907
France Petek-Jeršinov	1907
Johana Golob-Komovčeva	1911
Alojz Golob-Komovčev	1909
Marija Jamšek-Strehova	1909
Matevž Vinšek-Voštarski	1909
Mihael Vinšek-Voštarski	1909
Angela Vrhovnik-Bovčova	?

Janez Vrhovnik-Bovčov	?
France Golob-Sp. Golobov	?
Aleš Lanišek-Zg. Lanišekov	1905
Ignac Koželj-Gmajnarjev	?
Peter Železnikar-Martinežov	1912
Marija Železnikar-Martinežova	1912
Dionizij Vrhovnik-Zoklarjev	1907
France Grkman-Mlakarjev	1909
Marija Grkman-Mlakarjeva	1913
Peter Grkman-Mlakarjev	1906
Helena Grkman-Mlakarjeva	1913
Frančiška Grkman-Mlakarjeva	1921
Stanislav Grkman-Mlakarjev	1924
Lovrenc Grkman-Mlakarjev	?
France Zobavnik-Bevšekov	?
Jernej Grkman-Ukušekov	1913
Janez Grkman-Ukušekov	1913
Frančišek Grkman-Ukušekov	1913
Jožef Grkman-Ukušekov	1913
Andrej Sedušak-Sušakov	1903
France Sedušak-Sušakov	1913
Maksimiljan Slanovec-Komatarjev	1913
Janez Slanovec-Komatarjev	1920
Ana Slanovec-Komatarjeva	1913
Alojz Krt-Krtov	1901
Jožef Lanišek-Zg. Lanišekov	1912
Mihael Lanišek-Sp. Lanišekov	1903
Vincenc Lanišek-Sp. Lanišekov	1928
Anton Vrhovnik-Šmidov	1905
Marija Vrhovnik, vdova Remic, por. Vrhovnik-Kaplanova	1905

Mnogo kasneje so se v Ameriko izselili še:

France Grkman-Jamovc	1945
Alojz Grkman-Matijev	1945
Pepca Juhant-Matijeva	1945
Ciril Žagar-Odamov	1964

Zanimivo je, da se jih je iz nekaterih domačij izselilo večje število, največ 7 od Mlakarja in 4 od Ukušeka. Nekateri so se vrnili, kot Martinežov Peter, drugi pa so se vrnili in spet odšli. Trije Tunjičani so v Ameriki mladi umrli. Tako se je Jeršinov France tam ponesrečil leta 1922, Zoklarjev Dionizij pa že leta 1909. Pocinovega Luko so ob stavki leta 1913 ustrelili.

V Westfalijo pa so na delo odšli:

Frančišek Goltez-Kavsljev
Anton Stele-Birtov
Anton Verovšek-Joškov
Angela Vrhovnik-Slanovčeva
Maks Vrhovnik-Žerjavov
Marija Vrhovnik-Malis-Žerjavova

Od teh sta se Žerjavova oba vrnila, Birtov Tone pa je padel v prvi svetovni vojni. Po drugi svetovni vojni je odšel v Nemčijo Vinšek Pavel-Mahlavov.

Po koncu druge svetovne vojne pa se niso vrnili domov:

Alojz Koželj-Mevžarjev, ostal v Avstriji;
France Podjed-Brodarjev, ostal v Avstriji;
Karel Pregled-Dolenčev, ostal v Holandiji;
Franc Rems-Joškov, ostal v Avstriji;

ZAPOSLOVANJE, OBRT

V Kamniku so šele po prvi svetovni vojni nastale večje tovarne, ki so dajale kruh številni delovni sili, čeprav je prva tovarna Smodnišnica nastala že leta 1852. Delo pa so praviloma dobili le moški. Redko so se zaposlovale ženske, pa še to le kot gospodinjske pomočnice. Prva ženska, za katero nam je znano, da je imela delovno knjižico, je bila Koželj Antonija-Sp. Koželjeva. Njej je že leta 1892 izdal "Poselske bukvice" takratni župan Stranj, kamor so spadale Laniše, Pregled Florjan. V teh bukvicah, ki so predhodnica nam dobro znane delovne knjižice, piše, da jih je izdalo Županstvo Stranje na Kranjskem, župan Florjan Pregled. Glasile so na ime Antonije Koželj iz Laniš, soseska Stranje, kanton Kamnik, kronovina Kranjsko. Antonija je bila rojena 11. 6. 1861. V bukvice so potem delodajalci vpisovali čas, kdaj je bila zaposlena in še njeno karakteristiko. Služila oziroma delala je kot gospodinjska pomočnica v Zagrebu, Porečah ob Vrbskem jezeru ter v Celovcu in sicer od leta 1893 do 1900.

Prva, ki je odšla delat v tovarno, pa je bila Marija Zobavnik-Bevšekova Micka. Šele po drugi svetovni vojni so se ženske začele množično zaposlovati v tovarnah, saj je bilo nekaj časa celo obvezno, da je od vsake hiše najmanj eden delal v tovarni.

Na Kebrcah, to je hribovito področje nedaleč stran od desnega brega potoka Tunjščice, so že koncem 18. stoletja kopali premog. Pred 30 leti se je še dobro videl vhod v jamo in tudi tračnice, po katerih so z vagončki vozili premog iz jame. Med gozdom in Tunjščico se še vedno vidi nenaravno nastali hrbet, kjer so odlagali jalovino. Vendar pa to področje ne spada več v Tunjice, ampak v katastrsko občino Podgorje, pa tudi lastniki tega dela zemljišča so podgorski kmetje.

Medalja, ki jo je Miha Sedušak prejel za vzgojo sadnega drevja.

Ugodne pogoje za razvoj sadjarstva, ki vladajo na tunjiških gričih, so poznali že davni predniki. Zelo znana je bila sadna drevesnica pri Sušaku iz 19. stoletja. Župnik Jože Lombergar je zapisal, da je vse sadno drevje, ki ga je v letih 1862-1870 posadil okrog cerkve, farovža in na Prevalji, kupil v Sušakovi drevesnici. Da je ta drevesnica dobro uspevala, nam dokazuje tudi primer Mihe Sedušaka, ki je leta 1861 šel v Ihan po denar za prodane sadike in so ga v neki gostilni oropali in ubili.

Znan sadjarski strokovnjak je bil tudi župnik Jakob Razboršek, ki je svoje farane učil sadjarskih veščin.

Idejo o socializmu na vasi je preizkusila tudi oblast, ko je leta 1961 pod okriljem Sadjarske skupnosti Tunjice prisilno ustanovila plantažo. Izbrala je približno 25 hektarov zemljišča, kjer so imeli lastniki prej njive, travnike, sadovnjake in gozdove in preorala zemljišče ter naredila terase. Vse se je delalo pod okriljem Kmetijske zadruge-kooperacije in kasneje, ko je zadruga propadla, je kompleks prevzelo trgovsko podjetje Kočna iz Kamnika. Nasadili so novo drevje, predvsem jablane in hruške. Toda že po nekaj letih je začela ograjena plantaža propadati in leta 1970 je bilo sadjarsko-plantažne avanture konec. Lastniki zemlje župnišče, Hrust, Zoklar, Zg. Naum, Zg. Kosirnik, Strehovec, Birt, Krišekar, Rezman, Bobnar, Šmid, Miha, Moht, Žerjav in Matija so imeli le veliko škodo. Z izgradnjo teras ter s sekanjem sadnih in gozdnih dreves so preprečili normalen odtok vode in povzročili erozijo zemlje. Plazovi so se sprožili v letih 1968 in 1969 pri Žerjavu, na Španiji in v Krišekarjevem bregu. Končni rezultat te avanture je bil žalosten pogled na pokvarjeno, prej idilično pokrajino in velika škoda, ki so jo utrpeli lastniki zemlje. Omeniti velja še par primerov obupanih žensk, ki so buldožeristom s palicami v rokah preprečile delo in rešenih je bilo nekaj arov zemlje.

Tunjičani so bili že od nekdaj znani kot odlični tesarji in krovci. Znano je, da se je vsaj od dveh hiš, to je Zoklarjeve in Cirjeve, več rodov ukvarjalo s to vrsto obrti.

Zanimiva je zgodba Janeza Vrhovnika, Zoklarjevega očeta (1837-1922), ki je obnovil oz. pokril okoli 100 cerkva in mnogo drugih poslopij in nikoli se mu pri tem nevarnem delu ni nič zgodilo. Nazadnje pa se je ponesrečil, ko je šel ponoči peš iz Komendske Dobrave proti Tunjicam. Spotaknil se je, padel na količek in v dveh dneh za posledicami tega nesrečnega padca umrl.

Pri Škletu so bili v prejšnjem stoletju znani kovači, ki so se ukvarjali tudi z umetnim kovaštvom. Med drugim je bila pri tej hiši izdelana tudi ograja za krstilnico v cerkvi.

Pri Martinežu so tkali platno, pri Zg. Dolencu trli lan. Pri tej hiši so bili izdelani tudi okvirji za slike križevega pota, ki še danes krasijo cerkev.

Tako kot v skoraj vsaki vasi, je tudi v Tunjicah v različnih obdobjih obstajalo več gostiln. Iz ust-

Natakarji in natakarice pred gostilno pri Jamovcu okoli leta 1938-1940. Lastnik gostilne France Grkman čepi drugi z desne.

nega izročila nam je znano, da je bila pri Birtu gostilna v času zidave cerkve, torej v 60. letih 18. stoletja. Gostilna je bila tudi na Voštatu, pa pri Mohtu v 19. stoletju in pri Zoklarju še v začetku 20. stoletja. Nekaj več nam je znanega o drugih štirih gostilnah iz novejšega časa. Pri Matiju jo je odprl Bovčov Matija, verjetno že leta 1868, ko se je oženil in pri Perlesniku zgradil hišo. Gostilna je bila pri tej hiši še po drugi vojni do leta 1952, nazadnje last Kmetijske zadruge.

Pri Jamovcu sta Verovškov Peter in Korbarjeva Johana zgradila hišo 1888. leta in v njej odprla gostilno, ki je obratovala še po drugi vojni kot poslovna enota Kmetijske zadruge iz Kamnika in sicer do leta 1956. Po drugi vojni so odprli gostilno pri Griljušeku, leta 1964, ki obratuje še danes. Odprta je še gostilna "Za Tunco". Hiša je last Zg. Košiševih, ki jo oddajajo v najem, zgrajena pa je bila leta 1979.

Prva nam znana trgovina je bila v Tunjicah pri Matiju, odprta verjetno leta 1905. Drugo je imel pred vojno Matijev France, ko je kupil Jamovčevo hišo leta 1937. Tudi tu je trgovina obstajala že prej, verjetno pred prvo svetovno vojno. Leta 1989 pa je Doroteja Vrhovnik v svoji hiši odprla trgovino s tekstilom, kasneje pa trgovino z živili.

Po letu 1945 so se Tunjice najprej počasi, po nekaj letih pa zelo hitro pričele spreminjati. Iz pretežno kmečkega naselja so vse bolj postajale delavsko naselje. Če je med obema vojnama zraslo 6 novih, delavskih hiš, so jih po letu 1950, še bolj pa v letih 1960-1990 množično gradili. Tako je bilo med leti 1945-60 zgrajenih 9 novih hiš, v letih 1961-70 16 hiš, v letih 1971-80 24 hiš, v letih 1981-90 28 hiš in po letu 1990 še 20 hiš. Za leto izgradnje hiše sem štel leto vselitve. Danes najdemo tu le izjemoma nekaj hiš, katerih prebivalci niso zaposleni, oziroma živijo izključno od kmetijske dejavnosti.

Na obravnavanem področju sta danes dve trgovini in dve gostilni. Razvija se obrtna dejavnost, predvsem lesne smeri. Še vedno so znani tunjiški tesarji, krovci in mizarji.

Kljub življenjskim razmeram, ki so bile vse prej kot lahke, pa po podatkih iz župnijskega arhiva ugotavljamo, da je precejšnje število faranov doseglo sorazmerno visoko starost.

Navajam vse, ki so dočakali 86 let:

A - živeči

94 let

Štupar Ivana, roj. Grkman-Mlakarjeva, poročena na Komendski Dobravi

91 let

Železnikar Peter-Martinež

88 let

Vavpetič Cecilija-Lojzetova

87 let

Čimžar Andrej-Sitarjev
Vinšek Rudolf-Voštarski

86 let

Vrhovnik Cecilija-Holcarjeva

B - umrli

96 let

Kočar Marjana-Sp. Kosirnikova, 1830-1926
Vrhovnik Angela-Bovčova, živela v ZDA, 1884-1980

94 let

Grkman Janez-Komovčev, 1901-1995
Kosirnik Antonija-Hrustova, 1861-1955
Kosirnik Matevž-Hrustov, 1867-1961

93 let

Butalič Marijana-Petkova, roj. Grkman-Škletova, 1876-1969
Pirc Anton-Pikovčev, 1822-1915
Pregled Neža-Zg. Dolenčeva, roj. Golob iz Gozda, 1875-1968

92 let

Vrhovnik Marijana-Zoklarjeva, roj. Koželj-Sp. Naumova, 1849-1941
Vrhovnik Vladimir-Zoklarjev, 1884-1976

91 let

Kosirnik Tomaž-Hrustov, 1820-1911
Malež Frančiška-Verovškova, 1882-1973
Remic Ana-Kaplanova, roj. Kuhar iz Nove Štifte, 1896-1987
Sedušak Marija-Sušakova, 1812-1903

90 let

Golob Katarina-Sp. Golobova, roj. Pregled-Zg. Dolenčeva, 1905-1995
Kosirnik Janez-Sp. Sitar, preje Brnusov, 1872-1962
Koželj Frančiška-Jerovškova, 1877-1967
Koželj France-Zg. Koželjev, 1840-1930
Koželj Frančiška-Zg. Koželjeva, roj. Uranič-Mohtova, 1870-1960
Lanišek Simon-Zg. Lanišek, 1842 -1932
Vrhovnik France - Zoklarjev, živel v Ljubljani, 1880 -1970
Maleš Marija-Kotarjeva, roj. Habjan-Mlakarjeva, 1868 -1958
Pirc Matevž-Zg. Košišev, živel v Kamniku, 1898 - 1988
Šmidovnik Anton-Zg. Košišev, 1891 -1981

89 let

Grkman France-Mlakarjev, umrl v ZDA, 1858-1947
Grkman Marija-Komovčeva, roj. Čevka iz Zakala, 1861 -1950
Hacin Jožef-Komovčev, 1780 -1869
Maleš France-Kotarjev, 1859 -1948
Nograšek Marija-Zg. Naumova, roj. Kozel-Jerovškova, 1835-1924
Romšak Primož-Zg. Hribar, 1823-1912
Slanovec Julijana, roj. Strehovec-Griljušekova, 1887-1976

88 let

Grkman Andrej-Mlakarjev, 1902-1990
Grkman France-Škletov, 1830-1918
Grkman Marijana-Škletova, roj. Zupin iz Raven-Šenturška Gora, 1845-1933
Koželj Frančiška-Jankova, 1896-1984
Prelesnik Magdalena-Škletova, 1824-1912
Vrhovnik Janez-Bovčov, umrl v ZDA, 1890-1978

87 let

Golob Jože-Zg. Golobov, preje Sp. Golobov, 1896-1983
Koželj France-Jerovškov, 1875-1962
Rems Blaž-Joškov, 1901-1988
Špruk Marija-Sp. Žganova, roj. Hacin-Komovčeva, 1833-1920
Vavpetič Katarina-Bitenčeva, roj. Sedušak-Sušakova, 1835-1922
Vrhovnik Angela-Žerjavova, roj. Krumpestar-Sp. Košiševa, 1894-1981
Vrhovnik Lucija-Forkelnova, doma iz Vodic, 1792-1879
Zobavnik Marija-Bevšekova, 1906-1993

86 let

Grkman Jožefa-Ukušekova, roj. Sedušak-Sušakova, 1821-1907
Golob Helena-Vinšekova, roj. Koželj, 1814-1900
Mlakar Janez-Sp. Hribarjev, 1843-1929

Pirc France-Pikovčev, 1864-1950
Romšak Matija-Zg. Hribarjev, 1860-1946
Stele dr. France-Birtov, živel v Ljubljani, 1886-1972
Traven France-Bobnarjev, 1887-1973
Vrhovnik Luka-Bovčov, 1898-1984
Zabavnik France-Rezmanov, 1903-1989
Zobavnik Franca-Bevšekova, 1905-1991

Najstarejša nam znana prebivalka v župniji Tunjice je bila Kosirnikova Marjana, ki je umrla en dan pred svojim 96. rojstnim dnevom. Od moških pa je najdlje živel Komovčev oče, ki je umrl dva dni pred svojim 94. rojstnim dnevom.

ŽRTVE PRVE SVETOVNE VOJNE

V vojsko je bilo vpoklicanih 88 mož, od tega je bilo 31 gospodarjev in 57 fantov.

V vojni ali za posledicami vojne je umrlo 13 Tunjičanov:

1. Grkman Anton-Škletov, roj. 8. 2. 1888, padel v Galiciji leta 1915.
2. Jamšek Janez-Zg. Žganov, roj. 8. 10. 1878, umrl v ujetništvu v Italiji 1919. leta.
3. Jamšek Franc-Strehovčev, roj. 13. 11. 1880, umrl doma 27. 12. 1918.
4. Klanšek Jurij-Sp. Kosirnikov, roj. 25. 4. 1882, pogrešan.
5. Kosirnik Rudolf-Hrustov, roj. 31. 3. 1887, pogrešan.
6. Koželj Anton-Jerovškov, roj. 24. 2. 1891, padel pri Assiagu 28. 1. 1918.
7. Mohar Alojz-Gmajnarjev, roj. 23. 5. 1894, pogrešan.
8. Mohar Tomaž-Gmajnarjev, roj. 11. 12. 1895, pogrešan.
9. Pirc Janez-Pikovčev, roj. 1. 5. 1884, padel 1. 12. 1914 neznano kje.
10. Rems Janez-Joškov, roj. 4. 9. 1895, umrl v ujetništvu v Italiji 2. 8. 1919.
11. Stele Anton-Birtov, roj. 8. 1. 1888, pogrešan 1915 v Rusiji.
12. Vrhovnik Peter-Bovčov, roj. 20. 6. 1895, padel neznano kdaj in kje.
13. Traven Andrej-Bobnarjev, roj. 5. 1. 1894, umrl doma 4. 11. 1915.

Škletov Tone (1888-1915), padel v Galiciji.

ŽRTVE REVOLUCIJE, DRŽAVLJANSKE IN DRUGE SVETOVNE VOJNE

Ker je ta vojna potekala tudi na naših tleh, je število udeležencev praktično nemogoče točno določiti. Število žrtev je mnogo višje kot v prvi svetovni vojni. Po abecednem vrstnem redu navajam vseh 37 žrtev:

1. Brelih Anton-Kaplanov, roj. 11. 6. 1907, doma so ga 20. 12. 1944 ustrelili domobranci.
2. Brelih Janez-Kaplanov, roj. 19. 11. 1903, ustreljen 10. 6. 1944 od Nemcev v bolnici na Komendski Dobravi.
3. Butalič Matevž-Petkov, roj. 23. 12. 1915, ustreljen 10. 6. 1944 od Nemcev v bolnici na Komendski Dobravi.
4. Golob Janez-Zg. Golobov, roj. 18. 7. 1925, ustreljen leta 1945 kot domobranec.
5. Goltez Maksimiljan-Kavsljev, roj. 21. 9. 1919, ustreljen 1944 na Viševici od partizanov.
6. Grkman Janez-Vinšekov, roj. 13. 5. 1911, padel leta 1944 kot partizan na Cerkljanski Dobravi.
7. Grkman Mihael-Škletov, roj. 18. 9. 1924, padel kot nemški vojak 13. 2. 1944 v vasi Novika pri Vitebsku-Ukrajina.
8. Kosirnik Rudolf-Omevčev, roj. 1923, padel kot nemški vojak leta 1943 pri Kijevu.
9. Koželj Fortunat-Gmajnarjev, roj. 12. 7. 1903, padel leta 1945 v Vojskem kot partizan.
10. Koželj Jakob-Zg. Koželjev, roj. 25. 7. 1900, padel kot partizan leta 1945 v Poljanski dolini.
11. Krt France-Krtov, roj. 7. 9. 1914, usmrtili so ga partizani leta 1944 v vasi Sv. Ambrož pod Krvavcem.
12. Lah Janez-Zg. Kosirnikov, roj. 17. 4. 1920, padel kot partizan leta 1943 na Šipku.
13. Lanišek Jernej-Sp. Lanišekov, roj. 22. 8. 1923, padel kot partizan leta 1942 pod Krvavcem.
14. Lanišek Valentin-Zg. Lanišekov, roj. 14. 1. 1915, umrl kot partizan-ujetnik v zaporu v Kamniku leta 1944.
15. Maleš Henrik-Kotarjev, roj. 24. 12. 1924, ustreljen kot domobranec v Teharjih leta 1945.
16. Nograšek Jernej-Zg. Naumov, roj. 18. 8. 1918, ustreljen kot domobranec leta 1945 v Kočevju.
17. Petek Anton-Jeršinov, roj. 28. 5. 1925, ustreljen kot domobranec leta 1945 v Kočevskem Rogu.
18. Petek Avguštin-Jeršinov, roj. 3. 9. 1916, padel kot partizan februarja leta 1944 pri Stranski Vasi.
19. Podjed Peter-Žvabov, roj. 15. 2. 1919, ustreljen od partizanov kot prekomorec leta 1945 pri Splitu.
20. Podjed Stanislav-Žvabov, roj. 11. 11. 1922, padel kot nemški vojak 19. 8. 1944 pri Krakowu.
21. Pregled Florjan-Zg. Dolenčev, roj. 16. 4. 1909, umrl v taborišču v Nemčiji leta 1945.
22. Romšak Janez-Zg. Hribarjev, roj. 5. 5. 1902, pogrešan kot partizan leta 1945.

23. Sedušak Jožef-Sušakov, roj. 18. 3. 1912, umrl v taborišču Mauthausen leta 1943.
24. Slanovec Leopold-Komatarjev, roj. 5. 4. 1913, ubila ga je neeksplodirana granata v Celovcu 8. 12. 1944.
25. Stele Anton-Birtov, roj. 14. 1. 1924, padel kot nemški vojak 22. 10. 1944 pri Kremenčaku v Rusiji.
26. Stele Jožef-Birtov, roj. 17. 1. 1921, padel kot nemški vojak 20. 10. 1943 pri Zemunu.
27. Torkar Vincenc-Mohtov, roj. 8. 1. 1911, padel kot partizan l. 1944 pri Cerknem.
28. Uršič Justin-Nivčarjev, roj. 14. 4. 1925, padel kot partizan leta 1943 v Podkorenu.
29. Vinšek Avgust-Voštarski, roj. 5. 2. 1914, ustrelili so ga partizani februarja 1943 na Dobravi.
30. Vinšek France-Voštarski, roj. 3. 10. 1903, ustrelili so ga partizani 25. 2. 1943 na njegovem domu.
31. Vrhovnik Anton-Cirjev, roj. 16. 1. 1923, padel kot partizan leta 1942 pod Krvavcem.
32. Vrhovnik France-Pocinov, roj. 1. 9. 1908, kot domobranca so ga ustrelili partizani leta 1945 pri Sl. Bistrici.
33. Vrhovnik France-Zoklarjev, roj. 15. 5. 1930, ustrelili so ga raztrganci 2. 2. 1944 na poti od Krišekarja proti domu.
34. Vrhovnik Janez-Pocinov, roj. 13. 1. 1920, ustreljen kot domobranec leta 1945 v Crngrobu.
35. Vrhovnik Maks-Žerjavov, roj. 12. 10. 1890, usmrtili so ga partizani 30. 5. 1942 v Tunjicah.
36. Zabavnik Janez-Rezmanov, roj. 11. 9. 1921, padel kot nemški vojak 3. 5. 1944 pri Sevastopolju.
37. Žagar Franc-Bukovnikov, roj. 14. 11. 1906, umrl v taborišču Dachau leta 1945.

DOMAČIJE - HIŠE

Tako kot v vseh slovenskih vaseh imajo tudi v Tunjicah hiše domača imena. Česar pa v drugih vaseh ne zasledimo, pa je karakteristično za Tunjice, da so domača imena pridno dodeljevali vseskozi in to velja še danes. Ko je zgrajeno ostrešje nove hiše, se nanj postavi smrekica in obenem tabla z domačim imenom.

Priimke ali dedna imena so začeli dodeljevati šele v 14. stoletju. Po vaseh so jim dali tisto dedno ime, kot se je pri hiši reklo. Zato lahko z veliko mero verjetnosti rečemo, da so se npr. pri Verovšku najprej pisali Verovšek, pri Jerovšku Jerovšek, pri Hribarju Hribar itd. V Tunjicah lahko ugotovimo, da se pri nekaterih hišah še vedno tako pišejo, kot se hiši reče po domače. Npr. Golob, Lanišek, donedavna Koželj, Krt, Kosirnik, Grkman. Nekateri priimki pa so se z ženitvami, dedovanjem ali kupoprodajo pomešali med seboj. Tako se npr. pri Sp. Hribarju pišejo Mlakar, pri Sp. Sitarju Kosirnik, pri Sp. Kosirniku spet Kosirnik itd. Nekateri priimki pa so preprosto izginili iz Tunjic in to

Stare hiše pri Sp. Naumu danes ni več.

ne tako dolgo tega, saj so bili tu še v prejšnjem ali celo tem stoletju.

Hišne številke je uvedla cesarica Marija Terezija po vsem cesarstvu v 70. letih 18. stoletja. Tako so jih dobile tudi Tunjice in po vrstnem redu lahko ugotovimo, da so nekatere hiše oziroma domačije nastale mnogo kasneje kot druge. Tipičen primer za to je Prajzova hiša, ki je imela številko 39, stala pa je med Odamovo s štev. 8 in Žerjavovo s štev. 11.

Zelo dragocen pripomoček za ugotavljanje, katere hiše so bile zgrajene kasneje, je Franciscejski kataster. To je bil že tretji poskus izmere zemljišča v avstroogrskem cesarstvu, vendar prvi, ki je povsem uspel. Za Tunjice je bil izdelan leta 1827. Zemljišče tunjiške fare je bilo takrat razdeljeno v katastrske občine Tunjice, Košiše in Stranje. Iz tega katastra je razvidno, da pred slabimi 170 leti od starejših hiš še ni bilo Jankove, Matijeve, Forkelnove, Jamovčeve, Malezjeve in Lojzetove hiše. Če odštejemo cerkev, župnišče in mežnarijo, je bilo takrat v Tunjicah 80 hiš. Med temi 80 hišami pa so bile tudi take, ki jih danes ni več: Farezovec, Pristavec, Španija, bivši Malezja (tik pod Pikovcem, kjer se je pred 40 leti še videla manjša jama in kamenje, ki je ostalo od zidov), Urankar.

P. P. Glavar
roj. 2.5. 1721. v Ljubljani.
umr. 24.1. 1784. v Lanšprežu.

Med obema vojnama je bilo v Tunjicah zgrajenih le 6 novih hiš, to so Podarjeva, Nivčarjeva, Brodarjeva, Holcarjeva, Hribčeva in Andrejeva. Po drugi svetovni vojni, zlasti po letu 1960, pa je bilo popravljenih ali na novo zgrajenih zelo veliko hiš. Tudi gospodarska poslopja so v veliki večini obnovili, ali povsem na novo zgradili.

Vse domačije, ki imajo domače ime Spodnji ali Zgornji, so bile nekoč enotne. To lahko sklepamo iz podatka pred približno 100 leti, da so vse take kmetije merile pol grunta (Lanišek, Koželj, Hribar, Sitar, Golob, Dolenc, Košiša, Žgan). Delile so se verjetno v 17. in 18.stoletju in to zaradi tega, ker gospodarjem, ki so imeli najmanj pol grunta, ni bilo treba služiti dolgoletnega vojaškega roka.

Grunt ali huba je obsegal skupno od 15 do 20 hektarov posestva. Vendar pa je cel grunt moral imeti od 7 do 9 ha obdelovalne zemlje. Seveda so še pred prvo svetovno vojno posestva merili v starih merah. To so bili johi, klaftre in jutra. Eno jutro je merilo toliko, kolikor je lahko en mož z enim konjem v enem dnevu obdelal. V današnje mere prevedeno pomeni to približno od 25 do 30 arov. In kdor je imel 30 juter obdelovalne zemlje, je bil gruntar ali po nemško Huebler.

Trdnejši posestniki so imeli zidane hiše iz kamna s prostornimi vežami in kletmi. V vežah se je pozno jeseni delalo. Mleli so proso in ličkali koruzo. Gruntarji so imeli povečini posebne bajte za ostarele starše in razne tete ali strice ali pa tudi za stanovalce, ki so z delom odplačevali stanarino, čeprav so se verjetno ukvarjali še s kakšnim drugim poslom. Pletli so koše, izdelovali cekarje in hodili v dnino.

Ostale hiše so bile lesene ali pol lesene, pol zidane in krite s slamo. Strešno opeko so uvajali pravzaprav šele v 19. stoletju. Pri vseh malo večjih posestnikih so imeli delovno silo: dekle, hlapce in pastirje.

Prvi, ki je opisal prebivalstvo v Tunjicah, je bil komendski župnik Peter Pavel Glavar. On je namreč vsako leto obiskal vse hiše v svoji župniji z namenom, da pripravi ljudi na velikonočno spoved in obhajilo. V arhivu župnije Komenda obstoja knjiga, kamor je vpisoval vse takratne prebivalce. Začel je vpisovati leta 1754 in njegovo delo so nadaljevali tudi njegovi nasledniki. Ker je pod župnijo Komenda takrat spadalo le naselje Tunjice, podatkov za ostala tri naselja žal ni. Na voljo so nam podatki za leta 1754-1766 in 1781-1788. Manjka torej obdobje od leta 1767 do 1780. V letih 1754-1766 je v naselju Tunjice obstojalo 37 hiš, leta 1781 pa zasledimo že Martinežovo hišo in farovž. Prajzova hiša je bila zgrajena leta 1782. Spadala pa je pod Odamovo domačijo, saj navaja popisovalec-župnik hišo "Odam-8a". Število prebivalcev se je v teh letih gibalo med 229 leta 1760 in 251 v letu 1783. Poleg prebivalcev po imenih so omenjena domača imena, priimki in sorodstvena razmerja. Zelo zanimiv je še podatek, pod katero gospostvo je spadala posamezna doma-

čija, saj so morali gospodarji oddajati dajatve svojim gospoščinam ali določenim drugim ustanovam, ki so bili lastniki posestva. Višina in obseg dajatev so bila določena po urbarjih. Urbarji so spiski posestnega stanja fevdalnih zemljiških gospodov s seznami dajatev, služnosti in drugih dolžnosti podložnih kmetov svojemu zemljiškemu gospodu. Tako so bili dolžni kmetje-gruntarji in hišarji-kajžarji iz Tunjic vsako leto izpolnjevati svoje obveznosti naslednjim gospostvom:

Samostan klaris v Mekinjah	13 domačij
Cerkv. ustanova St. Joanis, Kamnik	8 domačij
Komenda Sv. Petra	5 domačij
Habbach-Jablje pri Mengšu	2 domačiji
Bolnišnica v Kamniku	2 domačiji
Graščina Križ pri Komendi	1 domačija
Graščina Črnelo	1 domačija
Gospostvo Kamnik	1 domačija
Cerkv. ustanova Sv. Mihael, Kamnik	1 domačija.

Številni prebivalci so si morali za preživetje najti zaposlitev. Tako so delali po graščinah kot vratarji, ječarji, kravarji, vrtnarji, ribiči, pastirji, kuharice, gospodinjske pomočnice itd. Ko so ostareli, so morali za preživetje beračiti. Ko so Tunjice leta 1789 postale lokalija, kar pomeni samostojno podružnico, so tudi tu pričeli duhovniki vpisovati v knjige svoje farane. Žal se te prve knjige niso ohranile. Iz zapisov duhovnika Jožeta Lombergarja, ki je napravil prvi popolnejši zapis o stanju duš, pa lahko ugotovimo, da so v sredini 19. stoletja spadale tunjiške domačije (vsa 4 naselja) pod naslednja posestva: .

1.	Mekinje	20 domačij
2.	Jable	16 domačij
3.	Zaprice	12 domačij
4.	Komenda	8 domačij
5.	Bolnišnica Kamnik	6 domačij
6.	Volčji Potok	4 domačije
7.	Fužine, Ljubljana	4 domačije
8.	Križ	3 domačije
9.	Češenik pri Dobu	2 domačiji
10.	Dol pri Ljubljani	2 domačiji
11.	Moravče	1 domačija
12.	Mesto Kamnik	1 domačija
13.	Velesovo	1 domačija
14.	Usnjarski ceh, Kamnik	1 domačija
15.	Smlednik	1 domačija

Leta 1848 je izšel zakon o zemljiški odvezi. Kmet je iz podložnika postal svoboden državljan. Zemljišče je lahko komurkoli zapustil, ga prodal, oddal v najem ali pa zadolžil. Namesto prejšnjih dajatev graščinski gosposki v denarju, pridelkih in tlaki, je bil sedaj dolžan plačevati davčne dajatve državi, deželi in občini. Seveda je moral umno gospodariti, da je lahko preživel. Ob zemljiški odvezi pa zemlje od države ni dobil zastonj, ampak je moral zemljo odplačati v 20 letih. Mnogi so se pri tem zadolžili in nekateri niso mogli plačati dolga, zato so propadli. Graščakom je država vso zemljo odplačala v 5 letih.

ROKOVNJAČI

Pojav rokovnjaštva sega že v 18. stoletje. Fantje, ki bi morali služiti dolgoletno vojaško službo, so se temu skušali izogniti tako, da so se skrivali po gozdovih in odročnih krajih. Vojaško službo so bili zavezani služiti kmečki sinovi, dninarji, hlapci, slabi dijaki in potepuhi. Oproščeni so je bili izobraženo prebivalstvo, duhovščina, meščanstvo ter tisti kmetje, ki so imeli najmanj pol grunta veliko posestvo. O oprostitvah vojaščine je odločalo graščinsko plemstvo. Vojaška služba je trajala toliko časa, dokler je bil posameznik sposoben opravljati jo. Leta 1802 pa so določili dolžino trajanja na 10, 12 ali 14 let, odvisno, v kakšnem oddelku je kdo služil. Šele po 1850. letu pa je po cesarjevem odloku vojaški rok trajal 6 let.

Sčasoma so postali rokovnjači prava nadloga za državo, predvsem pa za ljudi. Ne samo, da so jih občani morali preživljati in jim dajati denar, ampak

Komovčev oče in učitelj Palčič.

Stopnice, ki vodijo k cerkvi

Otroci gredo iz šole. V ozadju Pikovčeva lipa, ki jo je pred leti podrlo neurje.

je prihajalo do ropov in kdor se je upiral, so mu rokovnjači zažgali dom. Najbolj se je rokovnjaštvo razmahnilo v letih 1815-1850. Po letu 1850 pa je novo ustanovljena žandarmerija skupaj z vojaštvom v nekaj letih očistila deželo te nadloge. K

hitremu koncu rokovnjaštva je pripomogla tudi krajša šestletna vojaška obveznost.

Rokovnjači so se delili v tri stopnje. Najhujši so bili steklači, ki so dobili ime po stari besedi steklati, kar pomeni potepati se. Pravili so jim tudi štekljačarji, ker so imeli palice s štekljem na koncu. Rekrutirali so se iz vojaških beguncev, pobeglih zločincev in skrivačev. Druga stopnja rokovnjačev so bili špekmavharji, ki so nosili malhe za shranjevanje slanine. Če se je le dalo, so kaj ukradli, vendar se jih ljudje še zdaleč niso tako bali kot steklačev. Najmanj nevarni so bili rokovnjači tretje, najnižje stopnje. To so bili začetniki ali pa starejši, onemogli ljudje. Ti so prosjačili, vendar so ob primernih trenutkih znali tudi kaj skrivoma odnesti.

Po ustnem izročilu so imeli svoj tabor rokovnjači tudi v Tunjicah in sicer v Žerjavovem grabnu, pod cerkvijo. V zemlji so imeli izkopano skrivališče-bunker. Vodja teh rokovnjačev je bil Črni Jurka, za katerega pravijo, da je bil doma pri Petru v Kurji Dolini. Rokovnjači iz Tunjic so bili Žerjavov Gašper, Žvabov in Bobnarjev, pa morda še kdo. Ko so rokovnjače ujeli, je bil tudi Črni Jurka v prisilni delavnici v Ljubljani. Tam je srečal Petkovega Grego, ki je bil tudi zaprt in mu povedal, da raste v Žerjavovem grabnu visoka bukev, od katere se vidi kupola cerkve. Pod to bukvijo je zakopan "šac"-zaklad. Pravijo, da so poskušali ta zaklad kasneje izkopati, a se jim ni posrečilo najti ničesar. Danes seveda te bukve ni več in resničnosti zgodbe o zakladu ne moremo preveriti.

NASELJE TUNJICE

Meja med naseljema Tunjice in Tunjiška Mlaka poteka po cesti od Jeršina do Slanovca. Levo so Tunjice, desno pa Tunjiška Mlaka. Izjemi sta le Žerjavova in bivša Mohtova hiša, ki spadata pod Tunjice. V prejšnjih časih, še pred 150 leti, je namreč pot na Vinski vrh zavila levo že pod Žerjavom in tako sta ti dve domačiji upravičeno sodili pod Tunjice. Tunjice so bile največje naselje v fari oziroma krajevni skupnosti, v zadnjem času pa je Tunjiška Mlaka po številu hiš postalo največje naselje. Sem spadajo zaselki Vinski vrh, Srednji vrh in Zadnji vrh. Med prebivalci se je ohranilo pogovorno ime le za Vinski vrh, medtem ko so še pred nedavnim Zadnji vrh imenovali "Une Tunce". Že samo ime Vinski vrh in tudi domačija Vinšek, ki je najbližja cerkvi, nam povesta, da so tu nekoč gojili vinsko trto. Iz ustnega izročila izhaja, da je bilo na Vinskem vrhu nekoč 16 hiš, torej 10 več kot sedaj. To si lahko razložimo iz dejstva, da so v času gradnje cerkve v 60. letih 18. stoletja tu prebivali graditelji cerkve, saj je znano, da so za delovno silo uporabili 100 pruskih vojnih ujetnikov. Ujetniki in drugi graditelji cerkve so morali nekje prebivati. Ker hišne številke obstojajo iz časa vladanja cesarice Marije Terezije, to je iz 70. let 18. stol. in ker imajo vse hiše na Vinskem vrhu z izjemo Kaplanove, ki spada v Tunjiško Mlako, številke po vrsti od 1 do 5, lahko zaključimo, da drugih stalnih hiš na Vinskem vrhu takrat ni bilo.

Druga možnost, da je bilo tu 16 hiš, pa izhaja tudi iz ustnega izročila, ki pravi, da je bilo to v sred njem veku (15., 16. stoletje) in da je veliko ljudi umrlo zaradi kuge, ki je takrat tod razsajala. V prid tej domnevi govori ime področja, ki leži jugozahodno od Petkove domačije. To je "Na Tončovem", kjer so bile nekoč njive, sedaj pa travniki in kjer stoji Petkov kozolec. Vidi se, da so tod izkrčili gozd in prav verjetno je, da je na tem delu Vinskega vrha stala Tončova domačija. Znano je še, da je bila domačija tudi med Petkom in Jeršinom. Lastnik te kajže je bil nekdo iz Petkove rodbine, vendar je kajža kmalu propadla, saj pri hiši ni bilo naslednikov. Stari ljudje pripovedujejo tudi, da so bile domačije še na poti med Jeršinom in gozdom ter v samem gozdu v smeri proti jugu in jugovzhodu.

V letu 1992 so iz Vrhovja, občina Kranj, k naselju Tunjice priključili Maleževo domačijo. Hiša z gospodarskim poslopjem in del posestva se sedaj

Pogled na center Tunjic, kjer je od starejših domačij dobro vidna le Griljušekova. Vse ostale zgradbe s šolo vred so nastale po letu 1950.

Tunjiška cerkev od Pocina, pozna jesen 1994.

nahaja v naselju Tunjice, hišna številka 32b, del posestva pa še vedno spada pod naselje Vrhovje.

Petek, st. štev. 1, nova štev. 13, gospostvo Mekinje

Iz Glavarjevega popisa prebivalcev izhaja, da so se še leta 1781 pri hiši pisali Petek, vendar niso imeli otrok. Leta 1804 rojeni Blaž Butalič pa je bil tu že gospodar. Janez Butalič, roj. 1827. leta, se je dvakrat poročil. Z drugo ženo Marjeto-Sp. Naumovo je imel tudi sina Gregorja, ki je 22. 9. 1895 umoril Tomaža Goloba, gospodarja pri Komovcu. Obsojen je bil na 8 let ječe ter je po prestani kazni odšel v Ameriko, kjer je leta 1908 umrl.

V gozdu, v smeri proti Komendi, je še po drugi svetovni vojni obstojala "Grmada", kamor so mimoidoči metali suho vejevje. Pri tem so govorili: "Bog se usmili te duše!" Pravijo, da je na tem mestu pred 200 leti gospodar ubil svojo ženo. Danes o grmadi ni več sledu.

Pocin, st. štev. 2, nova štev. 12, gospostvo Mekinje

Najstarejši nam znani priimek pri hiši je Košir. Janez Košir, rojen 1707. leta, je bil tu gospodar še leta 1754. Leta 1781 pa se je gospodar že pisal Vrhovnik, kot stanovalec pa je naveden še Urban Košir. Do danes se priimek Vrhovnik pri hiši ni spremenil.

Luka Vrhovnik, po domače Pocinov Uka, je bil po pripovedovanju najmočnejši mož, kar se jih je rodilo v Tunjicah. Še danes so znane zgodbe o njem in njegovi neverjetni moči. Pravijo, da je od Matija do Prajza nesel 7 vreč cementa, od Prajza do doma pa 5. Pri Pikovcu je dobil zastonj toliko butar, kolikor jih je lahko nesel v listnatem košu. Baje jih je naložil 20 in jih prinesel do doma. Leta 1907 je odšel v Ameriko skupaj z bratom svoje svakinje Frančiške Slevec, ki se je k Pocinu primožila leta 1901 in sicer v mesto Trinidad v Koloradu. Tam je bil oktobra 1913 ob "štrajku" ustreljen.

Jeršin, st. štev. 3, nova štev. 14, gospostvo Češenik, kasneje Volčji Potok

Priimek Petek je verjetno prišel k hiši od bližnjega Petka. Že leta 1664 tu rojeni gospodar Matija se je pisal Petek. Tam, kjer je domači sin pred nekaj leti postavil novo hišo, so bila verjetno v času gradnje cerkve zasilna bivališča delavcev. Pravijo, da so pri oranju naleteli na kamenje na sicer ilovnati zemlji.

Komovec, st. štev. 4, nova štev. 11, gospostvo Mekinje

Najstarejši priimek pri hiši, ki ga zasledimo še v Glavarjevih zapiskih, je Preklet, saj je bil leta 1754 tu gospodar Aleš Preklet, rojen 1722. leta. Nato so se pri hiši pisali Koželj. Jakob Golob se je od Sp. Goloba priženil h Komovcu leta 1841 in s seboj prinesel priimek Golob. Leta 1897 pa se je vdova Marija, rojena Čevka, poročila s Škletovim Janezom in od takrat dalje se pri hiši pišejo Grkman. Janez Grkman je bil dolgoletni tunjiški župan. Zelo zanimivo pa je, da so še trije njegovi bratje poročili hčerke njegove žene-vdove. Tako je Miha Grkman-Škle vzel Ano Golob, France Grkman, poznejši Vinšek, Marijo Golob in Jožef Grkman-Matija Franco Golob.

Janez Grkman je imel z Marijo, rojeno Čevka, prvič poročeno Golob, štiri otroke, od katerih je otroška leta preživel le Janez, najstarejši Tunjičan. On je bil npr. po materi stric Matijevemu Janezu in hkrati, po očetu, njegov bratranec!

Vinšek, st. štev. 5, nova štev. 10, gospostvo Mekinje

Tu je bila baje v času gradnje cerkve gostilna. Lastniki ali stanovalci so se pogosto menjavali. Iz Glavarjevega popisa iz l. 1754 izhaja, da sta pri hiši bivali 2 družini: Dolar in Vinšek. Možno je, da sta bili tu 2 hiši, saj je domačija obsegala pol grunta in da so Dolarjevi stanovali v kajži.

Iz katastra l. 1827 je razvidno, da so se tu pisali Košir. Pri hiši so se nato pisali Koželj, dokler se ni l. 1841 sem priženil Komovčev in priimek se je spremenil v Golob. V začetku 20. stol. je stanoval tu France Žumer z družino, ki pa je bil rojen pri Mahlavu. Priimek Grkman je bil tu od leta 1912, ko se je Komovčeva Marija , ki je hišo podedovala od svojega strica, poročila s Škletovim Francetom. Po poroki njune hčerke Cecilije pa se pri hiši spet pišejo Koželj.

Župnišče, st. štev. 6, nova štev. 9, gospostvo Zaprice

V današnji obliki je bilo zgrajeno med leti 1840-1850. Ohranjen je podatek, da je prvi znani dušni pastir v Tunjicah Šimen Čankelj, ki je tu služboval v letih 1746-1762, stanoval v zgradbi nad pokopališčem. To pa je seveda mežnarija.

Last fare je tudi predel, ki se imenuje Prevalja, kjer stoji senik, "farovški pod" imenovan.

Mežnarija, st. štev. 7, nova štev. 8, gospostvo Zaprice

Zgradba obstoja na tem mestu še iz časov stare cerkve. Verjetno je bila večkrat popravljana, nazadnje po potresu 1895. leta. Prav gotovo pa je starejša od župnišča, saj je v 18. stoletju služila tudi kot župnišče. Pozneje je v njej stanoval organist-cerkovnik-učitelj v eni osebi, še kasneje pa družini učitelja in organista-cerkovnika.

Odam, st. štev. 8, nova štev. 5, gospostvo Mekinje

Najstarejši znani priimek pri hiši je Jerovšek, saj je leta 1754 vpisan kot gospodar Janez Jerovšek, rojen 1697. leta. V začetku 19. stol. zasledimo priimek Gradišek. Zadnji lastnik domačije s tem priimkom se je leta 1885 poročil z Elizabeto Urh. Bila je doma iz Zg. Stranj in je služila pri Komovcu na Vinskem Vrhu. Tam jo je Janez tudi spoznal in se poročil z njo. Bila pa sta poročena le 8 let, ko so Janeza v Podgorju v gostilni v pretepu ubili. Še istega leta se je Liza, tako so Elizabeto klicali, poročila z Janezom Malešem-Kotarjevim. Toda tudi ta zakon ni dolgo trajal, saj je drugi mož zaradi zasvojenosti z alkoholom leta 1906 umrl. Liza se je potem koncem leta 1906 tretjič poročila, tokrat z Alojzem Žagarjem, Škandrovim iz Raven-Košiš. Tretji mož, ki je bil vdovec, je v zakon pripeljal dva otroka in od takrat dalje se pri hiši pišejo Žagar.

Staro hišo so leta 1991 podrli in na istem mestu postavili novo. Lastnika sta Kaplja Miro in Tatjana, roj. Žagar.

Bukovnik, st.štev.9, nova štev.7, gospostvo Mekinje

Domačija leži na hribčku sredi bukovega gozda, po katerem ima tudi ime. Včasih je bil tu cel grunt, ki pa so ga s prodajo in razdelitvijo dedičem zelo zmanjšali. Leta 1754 so se pri hiši

pisali Jerše, v začetku 19. stol. pa Urh. Ta priimek je v Tunjicah izumrl. Leta 1872 sta se poročila Janez Žumer-Omevčev in Žvabova Neža, ki sta kasneje kupila to domačijo. Zadnji Žumer je bil pri Bukovniku Florjan, ki je umrl leta 1948. Na kmetiji je bila kot dekla Johana Žagar, ki je sem prišla iz Okroglega in s seboj pripeljala svojega nezakonskega sina Franceta. Ta je kasneje postal gospodar in od tridesetih let tega stoletja je pri hiši priimek Žagar.

Hrust, st. štev. 10, nova štev. 6, gospostvo Zaprice

Pri hiši so se pisali Šlebir, v začetku 19. stol. pa je bilo posestvo prodano Tomažu Kosirniku. Rojen je bil leta 1820 in imel z ženo Jožefo, doma iz Vrhpolj pri Kamniku, 14 otrok. Že sredi prejšnjega stoletja so pri hiši začeli izdelovati opeko, tako zidake kot strešno opeko,bobrovec imenovano. Glino so kopali nedaleč od doma. Tehnologija izdelave je bila podobna kot pri žganju apna. Posamezne kose so oblikovali, jih naložili druge vrh drugih, potem obložili z ilovico in zakurili ogenj. Ko je zmanjkalo materiala-gline, so izdelavo opeke opustili in to že koncem prejšnjega stoletja. Trije Tomaževi otroci so se izselili v Črneče pri Slovenj Gradcu. Vrnila se je le Antonija s sinom Rudolfom.

On se je v Ljubljani izučil za trgovskega pomočnika, vendar se ni vrnil iz prve svetovne vojne. Ker

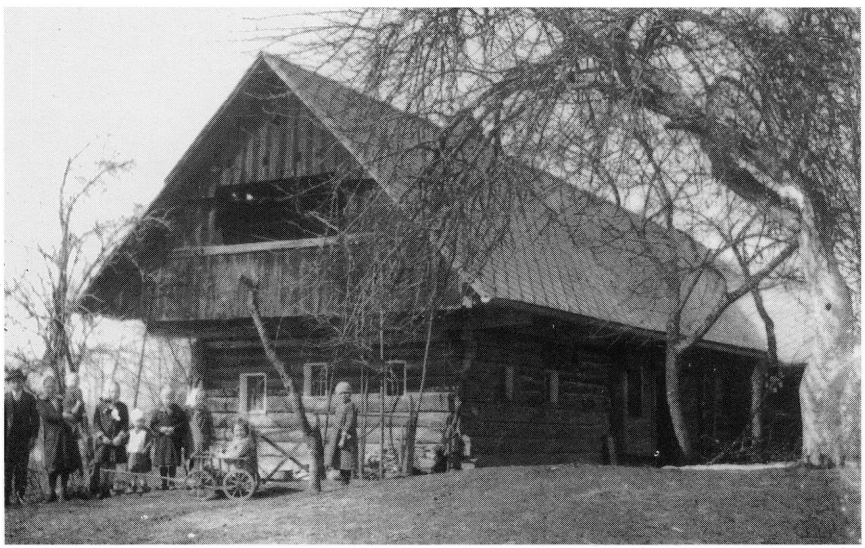

Dolenčev France je dne 19. marca 1931 fotografiral tudi leseno Žerjavovo hišo, ki so jo naslednji dan začeli podirati. Fotografija je izšla v "Domoljubu" s podnapisom: "Stara kmečka hiša. Deklica na vozičku je od rojstva hroma." Na sliki prepoznamo Žerjavove: Maksa, Zofko z Matevžem v naročju, Milko, Micko in Angelo ter Komovčevi Angelo in Slavko ter Prajzovo Anico.

se ostali otroci, ki so ostali pri hiši, niso poročili, je domačija ostala brez nasledstva. Leta 1925 sta prišli na kmetijo Johana, hči Odamovega Lojzeta in njena hči Micka, ki sta tod tudi ostali. Leta 1943 se je Johana poročila z Mohtovim Maksom in pri hiši je do leta 1970 ostal priimek Torkar. Nato je prišla k hiši Mickina sestrična Odamova Mara, poročena Veršnik in že drugič po 2. svetovni vojni se je pri hiši priimek spremenil.

Žerjav, st. štev. 11, nova štev. 2, gospostvo Mekinje

Izvor nenavadnega hišnega imena ni znan. Zelo verjetno pa je nastal iz pojma žerjavica.

Pri hiši je prvi nam znani priimek Kvas obstojal že leta 1754, saj je bil takrat gospodar Jurij Kvas. Ta priimek je pri hiši ostal vse do leta 1849, ko se je k hiši priženil Andrej Vrhovnik iz Cerkljanske Dobrave in ta priimek je pri hiši še danes. Zanimivo je, da so se v letih 1901-1914 pri hiši pisali Žagar. Jožef Žagar je namreč leta 1901 poročil vdovo Marjano Vrhovnik, leta 1914 pa se je pri spravilu lesa iz gozda smrtno ponesrečil.

Moht, st. štev. 12, nova štev. 1, gospostvo Mekinje

Od 1754 do 1902 leta so se pri hiši pisali Uranič. V drugi polovici 19. stol. je bila tod vaška gostilna, ki je prenehala z obratovanjem, ko je pri Perlesniku-Matiju Bovčov Matija odprl novo gostilno. Priimek Torkar obstoja pri hiši od leta 1902, ko se je k hiši priženil Maks Torkar. Ta priimek izvira iz stranjske župnije, saj je bil Maks rojen na Stahovici, leta 1878 pa se je s svojo materjo, ki se je poročila h Krišekarju, preselil v Tunjice.

Staro hišo, ki je prej stala na levi strani ceste proti cerkvi, so leta 1958 podrli in se v začetku 60. let preselili v novo zgrajeno hišo.

Krišekar, st. štev. 13, nova štev. 15, gospostvo Jable

Dobrih dvesto let so pri tej hiši gospodarili ljudje s priimkom Drolka. Tik pred drugo svetovno vojno je bilo prodanega tričetrt grunta, kolikor je obsegala ta domačija. Prodali so ga Sušakovi, ker se je zadnja potomka družine Drolka poročila tja. Posestvo je kupil Jože Stele-Birt in ga prodal naprej po delih. Hišo je kupil Andrej Vrhovnik-Pocinov in od leta 1946 dalje se tu pišejo Vrhovnik.

Oborh, st. štev. 14, nova štev. 15, gospostvo Jable

Domače ime izhaja najbrž iz besede "Ob vrhu". Ta domačija leži namreč pod vrhom griča, imenovanega Brezje. Lastniki so se pisali Zalokar, a so leta 1870 posestvo prodali Primožu Sedušaku-Sušakovemu. Od takrat dalje gospodari tu družina s priimkom Sedušak.

Oborhovo posestvo je bilo eno največjih v fari, saj je bilo njihovo področje pri Zoklarju, pa tudi Prevalja, ki je bila prodana župnišču.

Farezovec, st. štev. 15, gospostvo Jable

Na mestu, kjer je nekoč stala Farezovčeva hiša, stoji danes počitniška hišica.

Tu je bila nekoč hiša z malim vrtom, kajža imenovana. Spadala je najprej pod Zg. Naumovo posestvo, kasneje pa s prodajo pod Škletovo posestvo. V njej so stanovali različni, priložnostni stanovalci. V župnijskih knjigah so vpisani priimki Peternel, Janežič, Jamšek, Traven, Urh in drugi.

Leta 1905 je Šmidovo domačijo kupil Anton Nograšek-Zg. Naumov, ki je pred tem stanoval tu pri Farezovcu.

Že preje, okoli leta 1850, pa je tu stanoval Matevž Traven z družino, ki je kupil Bobnarjevo posestvo.

Škle, st. štev. 16, nova štev. 18, gospostvo Volčji Potok

Vseh 250 let, odkar zasledimo prvi pisani vir o tej domačiji, obstoja tu priimek Grkman, tudi Gerkman. Tu je bil doma prvi nam znani tunjiški župan Jurij Gerkman. Zanimivo je, da je domače ime Škle pravzaprav popačenka imena Stele. O tem nam priča P. P. Glavar že leta 1754, prav tako pa prvi kataster iz leta 1827.

Pri tej hiši je bila znana umetna kovaška obrt, saj sta bili nekdanji ograji ob krstilnici ter pri obhajilni mizi v tunjiški cerkvi narejeni pri tej hiši. Poleg kovaške obrti se je Jurij na Dunaju izučil tudi puškarske obrti. Izdeloval je zelo kakovostne puške in jih prodajal graščakom. Tudi v času velike lakote 1850 pri hiši ni bilo čutiti pomanjkanja. Jurijev sin France, tudi tunjiški župan kasneje, se je ukvarjal s čebelarstvom in konji-žrebci.

Spodnji Naum, st. štev. 17, nova štev. 19, gospostvo Jable

Do leta 1842 so se pri hiši pisali Naum, ko se je sem priženil Jurij Koželj iz Stolnika. Leta 1938 se je priimek zamenjal v Lavrič, pred par leti pa je sin Lavričeve hčerke, Nograšek, staro hišo podrl in gradi novo, ki pa še ni vseljena.

Zgornji Naum, st. štev. 18, nova štev. 20, gospostvo Jable-Zaprice

Očitno se je tudi Naumovo posestvo razdelilo v dva dela, saj je vsaka domačija imela pol grunta. Kasneje pa je k Zg. Naumu pripadlo še četrt grunta, ki ga je nekoč imela Farezovčeva domačija. Leta 1781 so se tu še pisali Naum, v letih 1850-1860 pa se pri hiši že pojavi priimek Nograšek, baje iz Dolenjske, ki je pri hiši obstojal 100 let, dokler ga ni leta 1960 zamenjal priimek Grkman, ko se je k hiši priženil Škletov Ciril. Leta 1904 je bil pri Griljušeku pri fantovskem pretepu ubit 23-letni Andrej Nograšek.

Španija, st. štev. 19, gospostvo Jable

Hiša je obstojala približno do leta 1870. Po Glavarjevih podatkih je bilo to nekoč mogočno posestvo, saj je obsegalo grunt in pol. Leta 1754 so se pri hiši pisali Naum. Župnik Lombergar navaja domače ime "Županija gorniga Kosirnika" ter samo še 6 hektarjev veliko posestvo. Kasneje so

posestvo priključili k Zg. Kosirniku, hiša pa je služila za stanovanje ostarelim ljudem, pa tudi gostačem. Večkrat je bila prazna, tako tudi celo že v letih 1781-1788.

Strehovec, st. štev. 20, nova štev. 21, gospostvo Jable

Prvotni priimek Strehovec je enak domačemu imenu in je pri hiši obstajal še do leta 1780. Leta 1781 zasledimo tu priimek Šlebir, v začetku 19. stoletja najprej Smešnjavec, nato za kratek čas Ajdovec, leta 1844 pa Jamšek, ko je posestvo od Smešnjavca kupil Valentin Jamšek iz Poljan.

Zanimivo je, da sta se leta 1861 poročila vdovca Jur Gerkman-Škle in Elizabeta Jamšek-Strehovka, vendar pa se posestvi nista združili, ker sta oba imela otroke že iz svojih prejšnjih zakonov, Škle celo iz dveh. Njuna hči Mica je imela kasneje v Kamniku trgovino, znano pod imenom "Pri Škletovi Mici".

Sedanji priimek Zabavnik je pri hiši od leta 1909, ko se je sem priženil Zobavnikov France iz Raven-Košiš.

Leta 1908 je 25-letnega Jakoba Jamška pri sekanju dreves v gozdu ubila smreka.

Griljušek, st. štev. 21, nova štev. 25, gospostvo Mekinje

V letih 1754-1809 so se tu pisali Hribar. Leta 1809 pa je bil tu rojen že Andrej Strehovec. Zelo verjetno je, da priimek izvira od Strehovca, saj sta domačiji Strehovec in Griljušek sosednji. Od leta 1910 pa je po poroki domače hčerke s Komatarjevim Francetom tu priimek Slanovec. Gostilno je odprla 1964 Rezka Slanovec, danes pa jo vodi njena hčerka Nataša Petek.

Po legendi oziroma ljudskem izročilu je pod domačijo kraj, kjer je pokopan Turek. Turki so oblegali tunjiško cerkev, ki je imela krog in krog visoko obzidje. Branilci so turškega vojaka ustrelili. Od tistega časa na mestu, kjer je pokopan, raste trava drugačne barve in oblike. Če ne verjamete, pridite pogledat!

Kotar (Kržovt), st. štev. 22, nova štev. 26, gospostvo Komenda

Najstarejši znani priimek pri hiši je bil Vinšek, toda že leta 1781 je pri hiši živel tudi deček Urban, sin Florjana Vidmar. Leta 1852 je bil gospodar Kržovtovega posestva Jakob Vidmar, saj je prejšnji lastnik izginil, tako piše kronist Lombergar. Po letu 1852 je posestvo odkupila država in ga izročila Jerneju Malešu, ki je bil lastnik posestva na območju takrat ustanovljene državne tovarne-smodnišnice. Hiša je stala na mestu, kjer so danes objekti Kemijske industrije Kamnik, v bližini velikega jezu na reki Bistrici.

Jernej Maleš se je h Kotarju, kakor se je imenovalo to posestvo ob Bistrici, priženil od Verovška. Ko je dobil bivše Kržovtovo posestvo v Tunjicah, so namesto starega imena Pri Kržovtu, ljudje domačijo poimenovali Pri Kotarju. Priimek Maleš je obstajal pri hiši do leta 1994, ko je umrl zadnji

Kotarjeva družina leta 1915. Na sliki ni najstarejšega sina Jožefa, ki je bil takrat v vojski.

Maleš-Martin in ga z oporoko izročil Šmidovemu Francetu. Tako se sedaj pri Kotarju pišejo Nograšek.

Voštat, st. štev. 23, nova štev. 27, gospostvo Komenda

Pri hiši se je v sredini 18. stol. reklo pri Mešnarju. Leta 1754 je tu živela vdova Marija Singels z otrokom, v letih 1786-88 pa je bila hiša prazna. Verjetno je bilo posestvo prodano, kajti v letu 1836 je bil tu že gospodar s priimkom Vinšek. Tu je bila sredi 19. stol. gostilna. Kdaj se je spremenilo domače ime v Voštat, ni znano. Vsekakor pa je morala pri hiši obstojati delavnica, saj je Voštat popačenka nemškega imena Werkstatt, kar pomeni delavnico. Da je delavnica pri hiši res bila, nam pričajo številna stara orodja, ki so še vedno pri hiši.

Vovk, st. štev. 24, nova štev. 28, gospostvo Jable

Čeprav je bil priimek Klanšek pri hiši v letih 1754-1980, z gotovostjo lahko trdimo, da od te hiše iz-

vira priimek Vovk, ki je bil kasneje pri drugih hišah. Verjetno obstaja povezava med domačim imenom Mešnar, ki je nekoč bil na Voštatu, sedaj pa v Tunjiški Mlaki. Pri sedanjem Mešnarju so se nekoč pisali Vovk. Torej se je nekdanji Voštarski, ki je bil doma v bližini Vovka, preselil k Mešnarju in s seboj prinesel priimek Vovk.

Sedanji priimek Mlakar izhaja od Sp. Hribarja, od koder se je koncem 70. let tega stoletja priženil Simon Mlakar.

Gradišek, st. štev. 25, nova štev. 29, gospostvo Jable-Volčji Potok

Prvotni priimek Gradišek se je pri hiši zadržal vse do leta 1819, ko so se pri hiši za kratek čas pisali Kosirnik. Martin Kosirnik, ki je vzel domačo hči Marijo Gradišek, pa je po nekaj letih umrl in vdova Marija je poročila Janeza Pogačarja iz Dobrave. Priimek Pogačar je zamenjal priimek Klanšek, ko zadnji lastniki niso imeli potomcev in so posestvo prepustili sosedovemu sinu Janezu in Nivčarjevi Peregrini.

Poleg tega, da je bila Gradišekova domačija cel grunt, nam tudi ime Gradišek pove, da je to verjetno eno najstarejših selišč v teh krajih.

Bovec, st. štev. 26, nova štev. 30, gospostvo Mekinje

Tudi na tej domačiji so se prvotno pisali tako, kot se pri hiši pravi po domače. Najstarejši nam znani gospodar je bil Jernej Bovic, rojen 1714. leta. Pri hiši, kjer se še danes pišejo Vrhovnik, pa je že leta 1781 živel Jurij Vrhovnik, rojen 1742. leta.

Iz te hiše sta izšla Martin Vrhovnik, ki je zgradil hišo pri Martinežu in Matija Vrhovnik, ki je zgradil hišo pri Matiju.

Prav tako izhaja od Bovca Janez Vrhovnik, oče Zg. Golobove Polone, ki je bila znana po vzdevku Golobova Koroša.

Poleg domače hiše stoji nova, ki pa še ni vseljena.

Slanovec, st. štev. 27, nova štev. 32, gospostvo Bolnica Kamnik-Stare

Priimek Vrhovnik se pri hiši drži že najmanj 250 let in verjetno izhaja iz naselja Vrhovje. Prvotni priimek Slanovec se je obdržal pri Komatarju, od tam pa je z ženitvijo prešel k Griljušeku.

Spodnji Golob, st. štev. 28, nova štev. 34, gospostvo Mekinje

To je eno redkih posestev, na katerem je priimek vseskozi enak, torej pristen, prvoten, enak domačemu imenu.

Golobovo posestvo se je nekoč nedvoumno delilo na dva dela, na zgornjega in spodnjega. Značilno za to domačijo je, da je na njej stalno, že od l. 1754, živelo veliko število ljudi, od 10 do 12.

Zgornji Golob, st. štev. 29, nova štev. 35, gospostvo Mekinje

Od leta 1754 do 1923 so se pri hiši pisali Grkman. Ker sta zadnja zakonca Grkman po smrti sina

ostala brez nasledstva, sta leta 1923 posestvo prepustila sosedu Jožetu Golobu in od takrat dalje se pri hiši spet pišejo tako, kot se reče po domače.

Tu je po letu 1898, ko ji je za materjo umrl še oče, živela Apolonija Vrhovnik, Golobova Koroša imenovana. Bila je hči Janeza Vrhovnika-Bovčovega in Jožefe Bračič iz Nevelj. Starša sta ji kmalu umrla in takratna oblast ju je s sestro poslala v občino, iz katere je izhajal oče. H Golobu je prišla zato, ker je bila tu poročena očetova sestra, Bovčova Franca.

Gmajnar, st. štev. 30, nova štev. 36, gospostvo Jable

Domačija je zamenjala več lastnikov v kratkem času, saj je bilo zemlje za preživetje premalo. Najprej zasledimo tu družino Jakoba Vrhovnika, ki je bil rojen 1682. leta, nato družino Drolka, ki so bili najemniki. Verjetno so bili lastniki tu Sp. Golobovi, saj se je leta 1839 sem iz Komendske Dobrave priselil Primož Mohar in poročil Marijo Golob. Priimek Mohar ostane pri hiši do leta 1902, ko je Mohar France prodal domačijo Janezu Koželju-Zg. Koželjevemu in njegovi ženi Jožefi, roj. Zabavnik-Rezmanovi.

Tu je bila doma Angela Mohar, mati župnika Nandeta Babnika, ki je imel v Tunjicah leta 1939 novo mašo.

Od leta 1945 do 1957 je tu živel Adalbert Haigel, Bertl imenovan, doma iz Gablitza pri Dunaju. Bil je nemški vojak, ujet in je iz začasnega ujetniškega taborišča v Komendi pobegnil. Čeprav je bil na begu ranjen, je uspel priti do Gmajnarja. Tam so poskrbeli zanj in skrival se je 5 let pred takratno oblastjo. Nato se je javil in ostal pri Gmajnarju. Bil je sobopleskar po poklicu, v prostem času pa je rad igral na klarinet. Znal je tudi dvoglasno žvižgati. Njegovi sodobniki se ga spominjajo po njegovi smešni tunjiško-nemški govorici, ki jo lepo ponazarja stavek: "Naše pape ku svana šupa kuhajo, de est na morm šre!" Leta 1957 ga je v Ljubljani v starosti 47 let povozil vlak.

Ivanka Koželj se je leta 1961 poročila s Podarjevim očetom. Po nekaj letih sta hišo zapustila in odšla v Dom upokojencev v Kamnik. Leta 1975 se je v hišo vselila Štefka Golob-Sp. Golobova.

Grkman, st. štev. 31, nova štev. 37, gospostvo Jable

Pri hiši je vse do leta 1908 obstojal prvotni priimek Grkman. Takrat pa se je iz Amerike vrnil Aleš Lanišek, sicer Zg. Lanišekov in kupil posestvo od Janeza Grkmana, ki se je izselil iz Tunjic. Leta 1954 se je na posestvo priženil Anton Rak iz neveljske fare. Leta 1989 je Rak Marija posestvo izročila Zalaznikovim-Zg. Naumovim.

Bernus, st. štev. 32, nova štev. 38, gospostvo Križ

Pri Bernusu ali tudi po starem pri Berjusu so se pisali leta 1754 Jenko. Priimek Kosirnik verjetno izhaja od Zg. Kosirnika, saj je tu živela 1795. leta rojena Retija Kosirnik.

Hiša je podrta, saj že več kot 20 let ni naseljena, posestvo pa je delno oddano v najem.

Ostanki Bernusove hiše, 1994.

Zgornji Kosirnik, st. štev. 33, nova štev. 39, gospostvo Jable

Do leta 1890 so se pri hiši pisali Kosirnik, ko je vdovo Rezo Kosirnik, rojeno Golob, poročil Janez Lah iz Kaplje vasi.

Posestvo je bilo v drugi polovici 19.stoletja največje v tunjiški fari, saj je skupaj s Španijo obsegalo dva in pol grunta.

Spodnji Kosirnik, st. štev. 34, nova štev. 40, gospostvo Jable

Skupaj z Zg. Kosirnikom je bilo to nekoč enotno posestvo. Prvi znani gospodar je bil Anton Kočar, rojen 1692. leta. Tu je živela najstarejša Tunjičanka Marjana Kočar, ki je umrla 22. marca 1926, en dan pred svojim 96. rojstnim dnevom.

Pri hiši so živeli Jožef, Marjana, Jurij in Janez, vendar se nobeden od njih ni poročil in posestvo so prepustili svoji nečakinji Verovškovi Mariji, ki se je leta 1913 poročila z Jurijem Klanškom-Ukmarjem iz Komendske Dobrave, ki je bil že pri hiši kot pastir. Nova gospodarja pa sta imela samo hčerko Frančiško, kajti gospodar je padel v prvi svetovni vojni. Frančiška Klanšek se je leta 1947 poročila s Petrom Kosirnikom-Sp. Sitarjevim in tako je po naključju k hiši spet prišel tak priimek, kot je domače ime.

Poleg hiše je pred več kot 20 leti stala lesena hiša, vežica imenovana, v kateri je dolga leta živela Vovkova Johana, ki se je pisala Klanšek. Upravičeno lahko domnevamo, da je bila z Jurijem Klanškom v sorodu.

Vežico ali kajžo so pri Kosirniku imeli že leta 1757, saj so v Glavarjevem spisku zapisani trije prebivalci, ki so se pisali Hočevar. Poleg te družine so imeli takrat še 2 hlapca, deklo in pastirja. Gospodar je bil takrat vdovec s šestimi otroki.

V letih 1984-1989 je bila Kosirnikova domačija znana širom Slovenije, saj je bila tu zgrajena prva proga za avtokros in na njej več dirk za državno prvenstvo in mednarodnih dirk.

Danes je tu, od leta 1989 dalje, turistična kmetija.

Korbar, st. štev. 35, nova štev. 41, gospostvo Komenda

Po ustnem izročilu je na mestu, kjer stoji stara Korbarjeva hiša, prej stala oglarska koča. Vombergarji so prišli sem iz Štajerske, preko Komende. Od komendskih graščakov so dobili zemljo in postavili hišo na dan sv. Jurija, to je 24. aprila 1707. leta.

Davčarjevo hišo je postavil Korbarjev Janko, njegovi potomci so jo nato prodali in pri Janku zgradili novo.

Znano je, da je v času gradnje tunjiške cerkve tod mimo potoval Peter Pavel Glavar in se vedno ustavil pri Korbarju, saj je bil takratni gospodar Korbarjevega posestva cerkveni ključar.

Stara Korbarjeva lesena hiša še stoji in je spomeniško zaščitena. Novo hišo, nedaleč stran, so zgradili leta 1975.

Kasnejši Korbarjev gospodar, Janez, je zapustil v rokopisu "Zgodovino Tunjic", ki jo objavljam v poglavju "Pravljice, pripovedi, zgodbe in anekdote".

Davčar, st. štev. 36, nova štev. 42, gospostvo Komenda

Najprej se je tu reklo pri Jankovcu. Korbarjev Janko je tu zgradil prvo hišo, nato pa so jo prodali Jerovškovemu in postavili novo pri Janku. Hišo je nato kupil Mihael Presl, doma iz Davče, zato se je pri hiši prijelo ime Davčar. Ta jo je prodal prav tako Primorcu Jožefu Flandru in sicer okoli leta l850. Flander so se pri hiši pisali do leta 1920, ko jo je Ivana Flander, rojena Vrhovnik-Cirjova, podarila svojemu nečaku Antonu Vrhovniku-Cirjevemu. Julija 1904 je hiša pogorela.

Leta 1990 so poleg stare zgradili novo hišo.

Jerovšek, st. štev. 37, nova štev. 43, gospostvo Bolnica Kamnik-Stare

Odtod izvira priimek Jerovšek, ki ga kasneje zasledimo pri več hišah v tunjiški fari. Najstarejši Jerovšek, ki nam je znan, je bil Gašper. V zakonu z Nežo Štebe iz Suhadol se mu je rodilo 8 hčera in v letih 1770-1780 je k hiši iz Potoka pri Komendi

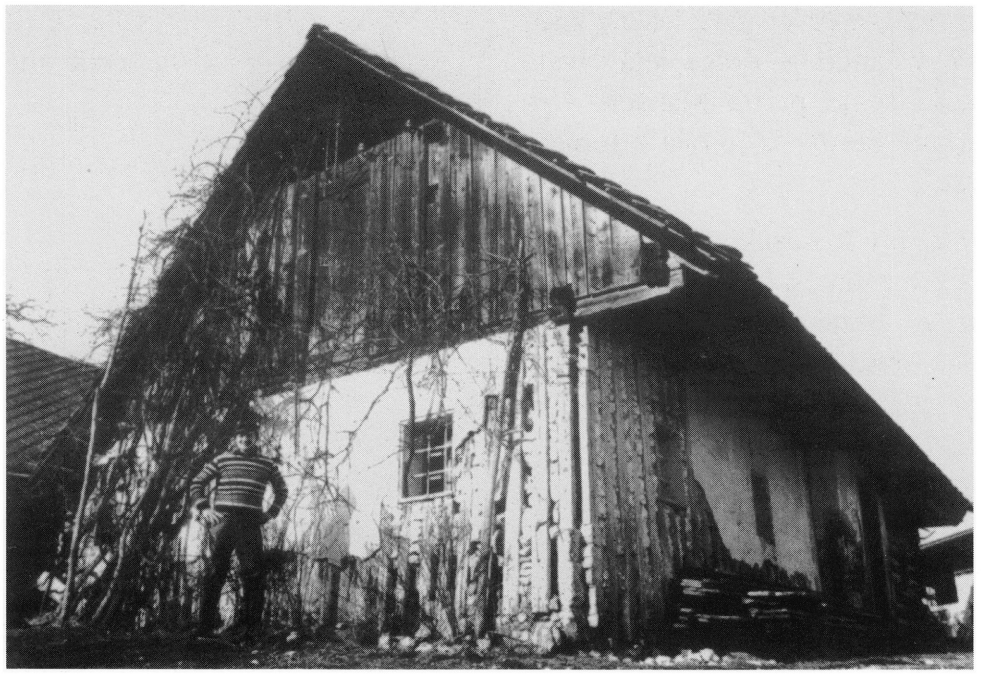

Stara Korbarjeva hiša, ki je spomeniško zaščitena.

prinesel nov priimek novi gospodar, ki se je pisal Kozu oz. Kozel. Priimek so kasneje spremenili v Kozelj in nazadnje v Koželj. Vseskozi so tu živele številne družine, kar pa ni nič nenavadnega, saj je Jerovškovo posestvo eno največjih v fari.

Martinež, st. štev. 38, nova štev. 31, gospostvo Mekinje

Bovčov Martin, rojen leta 1745 je dobil od doma majhen kos zemlje in v letih 1767-1780 tu postavil hišo. Menda zato, ker včasih gospodarjem ni bilo treba služiti vojaškega roka. Leta 1867 je umrl zadnji gospodar s priimkom Vrhovnik. Vdova Terezija, roj. Pogačar-Gradiškova, se je ponovno poročila in to z Janezom Vidicem iz Cerkljanske Dobrave. Njun sin se je smrtno ponesrečil, ko je padel s strehe na Perovem leta 1912. Kot naslednica je ostala hči Jožefa iz prvega zakona. Že starejša se je poročila v Žeje z nekim Zaletelom in ni imela otrok. Zaletel pa je imel iz svojega prvega zakona hčerko Marijo, poročeno Železnikar, ki je z družino živela v Ameriki. Ko ji je tam umrl mož, se je z otroki vrnila v domovino in se naselila pri Martinežu. Sedanji Železnikarji torej niso v sorodu s prvotnimi prebivalci oz. lastniki te hiše Vrhovnikovimi-Bovčovimi.

Fotografija Zoklarjeve družine iz leta 1898. Od leve proti desni: Danijel (roj. 1882), Marijana (roj. 1874), kasnejša Šmidova mama, Ignacij (roj. 1888), oče Janez (roj. 1837), znameniti tesar, Mirko (roj. 1884), kasnejši gospodar, mati Marijana (roj. 1849, Sp. Naumova), Johana (roj. 1886), kasneje Zg. Naumova, France (roj. 1880), kasneje inženir gradbeništva, spredaj leži Dioniz (roj. 1878), ki se je smrtno ponesrečil v Ameriki.

Prajz, st. štev. 39, nova štev. 4, gospostvo Zaprice

Hiša je bila zgrajena leta 1782. V Glavarjevih zapiskih se namreč tega leta pojavi pri Odamu hiša štev. 8a, v njej pa so stanovali Lorenz Hafner, star 45 let, z ženo Lucijo in Jurij Sušak. Ker je Hafner nemški priimek, lahko rečemo, da je bil ta Hafner tisti Prus, po katerem ima hiša domače ime. Včasih so namreč Prusom rekli Prajz. Kasneje, v 19. stol., so tu živeli ljudje z različnimi priimki kot Stele, Pibernik, Vrhovnik in Kozel. Jernej Kozel-Jerovškov se je poročil z Marijo Gradišek-Odamovo. Ker nista imela otrok, je Marija, ki je preživela svojega moža, domačijo izročila sinu svoje sestre Jere Antonu Krumpestarju.

Jera je bila namreč poročena pri Sp. Košišu. Po smrti Marije leta 1898 je torej pri Prajzu priimek Krumpestar.

Zoklar, st. štev. 40, nova štev. 16, gospostvo Mekinje

Hiša je bila zgrajena kasneje od Prajzove in preje od Mevžarjeve. To lahko z gotovostjo trdimo, saj so po letu 1770, ko so v vasi dobili hišne številke, nadaljnje številke dajali po vrsti, ne glede na to, kje so posamezno novo hišo postavili. Zoklar je tunjiški izraz za Sattlerja-sedlarja.

Tu je stalo pastirsko leseno poslopje, kjer je ponoči bivala živina, pa tudi pastirji. Področje med Zoklarjem in Komendo je bila namreč gmajna, skupni pašnik.

Zelo verjetno je, da je področje, kjer so med leti 1789-1797 zgradili Zoklarjevo hišo, spadalo pod Oborhovo posestvo, in da ga je domača hči dobila za doto, ko se je poročila z Vrhovnikom. Odkod izhaja priimek Vrhovnik pri Zoklarju, nam ni znano. Pri hiši namreč vseskozi obstaja priimek Vrhovnik. V prejšnjem stoletju in najbrž še v začetku tega stoletja je bila tu gostilna. Tu je bil

Jankova hiša, 1989, ki je ni več.

doma znameniti tesar in krovec Janez Vrhovnik (1837-1922).

Mevžar, st. štev. 41, nova štev. 33, gospostvo Volčji Potok

V hiši na tramu je letnica 1797, kar nam pove letnico nastanka hiše. Pri hiši so se pisali Kočar in to vse do leta 1919. Pravijo, da je Mevžarjeva hiša nastala verjetno iz Matevžičeve in sicer tako, da je domača hči dobila zemljo za doto. Zadnji gospodar s priimkom Kočar v zakonu s Franco Romšak-Zg. Hribarjevo ni imel otrok. Zato sta vzela k sebi ženino nečakinjo Ano, ki je bila doma na Cerkljanski Dobravi. Ana Romšak pa se je poročila z Jožefom Koželjem-Jerovškovim, in od takrat je pri hiši priimek Koželj.

Zanimivo je, da sta se še dve sestri Ane Romšak iz Cerkljanske Dobrave poročili v Tunjice in to k Jerovšku in k Vovku. Njihov oče Primož Romšak-Zg. Hribarjev se je leta 1886 priženil k Španu na Cerkljansko Dobravo, čez dobrih 30 let pa so se tri njegove hčerke poročile v njegovo rojstno faro.

Janka, st. štev. 42, nova štev. 44, gospostvo Komenda

Kot sem že zapisal, so hišo tu zgradili nasledniki Korbarjevega Janka. Kmalu zasledimo tu gospodarja Janeza Jerovška. Leta 1843 pa je tu gospodar Florjan Dolinšek, doma iz Sv. Lenarta, njegova žena pa je Jerovškova Uršula. Dolinšek je leta 1890 domačijo prodal svojemu sorodniku Francu Kozlu-Jerovškovemu. Od takrat se pri hiši pišejo Kozel oz. Koželj. Zadnji Janka je bil Lojze, ki je bil znan po tem, da je rad postregel s pijačo. Hiša je podrta, nedaleč stran pa je Jernej Koželj-Jerovškov zgradil novo.

Holcar, st. štev. 43, nova štev. 24

Hiša je bila zgrajena leta 1936, vseljena pa 1937, in sicer na parceli, ki jo je za doto dobila Cecilija Sedušak-Sušakova, ki je v mladih letih živela pri Krišekarju, od koder izvira njena mati. Z možem Antonom Vrhovnikom-Pocinovim sta jo postavila iz materiala, s katerim je bil prej zgrajen Šlebirjev pod v Stolniku. Hišo so pred 25 leti popolnoma prenovili..

NASELJE TUNJIŠKA MLAKA

Naselje leži na hribčkih ob potoku Tunjščici. Travniki ob potoku so močvirni in po tem ima naselje ime. Iz ilovice so nekoč izdelovali posodo. Ob izkopih za gradnjo hiš so ponekod naleteli na črepinje.

Delu naselja pravijo domačini Favšni rob. Ime baje izvira iz prejšnjega stoletja, ko se je na neko domačijo priženil sorazmerno bogat mož, ki je obnovil hišo. Sosedje so bili zaradi tega nevoščljivi, kar ni ostalo skrito drugim faranom in brž se je dela med Malezjem in Mlakarjem prijelo to zajedljivo ime.

Dekleta in fantje iz Favšnega robu v 30. letih tega stoletja. Od leve proti desni: Slanovec Justin, Sedušek Francka, Slanovec Justa, Sedušak Tomaž, Slanovec Ivanka, Grkman Rezka, Zabavnik Micka.

Drugi del Tunjiške Mlake je bil znan pod imenom "Na Gmajni" ali tudi "Na Jamah". Ta se razprostira od potoka Tunjščice do Matija. Do leta 1880 je bilo to skupno zemljišče, skupna last tistih posestnikov, ki so zanj plačevali dajatve. Zemljišče je bilo močvirno, poraslo z grmovjem in so ga uporabljali za pašo živine. Pri Matiju je bila lesa, to pomeni, da je bilo zemljišče ograjeno. Razdelili so ga med naslednje domačije: Moht, Pikovec, Odam, Prajz, Birt, Zg. Sitar, Joškovec, Bitenc, Bevšek, Zg.Košiša in Zobavnik.

Mlakar, st. štev. 1, nova štev. 27, gospostvo Bolnica Kamnik-Stare

Ko so po letu 1770 v času vladanja cesarice Marije Terezije z zakonom vse hiše v cesarstvu oštevilčili, je Mlakarjeva hiša dobila številko 1. Zelo verjetno je, da se po tej domačiji celotno naselje imenuje Mlaka. Odtod izvira priimek Mlakar, ki se je zadržal pri Sp. Hribarju. V začetku 19. stoletja se je k hiši priženil Habjanov fant iz Viševice in tu so se pisali Habjan. Pozneje pa se je domača hči

Poroka Mlakarjevega Andreja in Matijeve France leta 1930.

Franca poročila z Grkmanovim Francetom in pri hiši je do danes ostal priimek Grkman. Iz te hiše so se v letih 1906-1913 izselili v Ameriko oče ter 6 otrok. Gospodar je v Ameriki leta 1947 tudi umrl.

Pri hiši je preživel mladost Mlakarjev Lado. V Ljubljani ga je kot nezakonskega otroka rodila 1916. leta ženska s priimkom Verovšek-Zg. Žganova. Ko mu je bilo 7 let, mu je mati umrla in dodelili so ga v občino, iz katere je izhajala njegova nezakonska mati. Sprva je Občinski svet v Tunjicah določil, naj bo pri vsaki hiši po en dan. Vendar pa je vseskozi ostal pri Mlakarju, ker se je Mlakarjevi materi zasmilil. Bil je zelo priden fant in ko so ostali krajani to spoznali, bi ga vsi radi imeli pri hiši. Pri Mlakarju je ostal do leta 1931, ko je za leto dni odšel na Vrtačo, kjer je bila poročena Mlakarjeva Ivana. Nato je šel služit v Zalog. Zelo rad se je vračal v Tunjice, kjer je preživel svojo mladost.

Bobnar, st. štev. 2, nova štev. 26, gospostvo Češenik

Ime Bobnar naj bi po ustnih virih izhajalo iz bobnarja, ki je v davnih časih bobnal, da so se zbrali ljudje ter jim prebiral novice in dekrete, ki so jih izdajali oblastniki.

Koncem 18. stoletja je pri hiši priimek Švab. Zadnji gospodar s tem priimkom Jernej je prodal posestvo Gregorju Gerbicu iz Nevelj, vendar so Švabovi nasledniki še ostali pri Bobnarju. Zadnji potomec Švabove rodovine je umrl 1907. leta v komendskem špitalu. Gerbic je ostal v Tunjicah le nekaj let in nato posestvo leta 1847 prodal Matevžu Travnu. Matevž je bil doma iz Topol in se je leta 1843 priženil k Farezu.

Bobnarjeva družina v času med prvo svetovno vojno, ko sta bila sinova, ki na sliki manjkata, vojaka.

Od tu izhajata Franc Traven, frančiškan (1846-1905) in Peregrina Traven, organistka in cerkovnica v Tunjicah.

Leta 1959 so zgradili novo hišo, staro pa podrli nekaj let kasneje.

Mahlav, st. štev. 3, nova štev. 25, gospostvo Češenik

Mahlavova kajža je bila nekoč del Bobnarjevega posestva. Na to nas navajata dve dejstvi in sicer, da sta obe domačiji spadali pod gospostvo Češenik, in da je Mahlavova hiša kot nekakšen otok na Bobnarjevem posestvu. Kot stanovalce zasledimo družine s priimki Vovk, Žumer, Urh in nazadnje Vinšek. Leta 1899 so lastniki kajže postali Voštarski s priimkom Vinšek, ki je še danes pri hiši. Kajžo so kupili od Luke Urha-Bukovnika, ki se je z družino preselil k Farezu in se nato 1903 izselil iz Tunjic na Križ.

Šmid, st. štev. 4, nova štev. 24, gospostvo Volčji Potok

Iz te domačije izvira priimek Šmidovnik, ki ga kasneje najdemo pri Zg. Košišu in Vogrinu. Zadnji gospodar s priimkom Šmidovnik je bil leta 1779 rojeni Janez. Njegova vnukinja Marija Vrhovnik, sicer nezakonska hči Vogrina, se je leta 1875 poročila z Jurijem Vrhovnikom-Slanovčevim. Toda priimek Vrhovnik je ostal pri hiši le do leta 1905,

ko je posestvo Antonu Nograšku-Zg. Naumovemu, ki je prej stanoval pri Farezu, prodal Anton Vrhovnik-Grdež. Od takrat dalje se pri hiši pišejo Nograšek.

Komovec, st. štev. 5, nova štev. 23, gospostvo Mekinje

Priimek Hacin, ki je bil pri hiši vsaj že leta 1780, je pri hiši "ugasnil" leta 1869, ko se je vdova Matevža Hacina Jera, rojena Vrhovnik-Žerjavova poročila s Francetom Sedušakom-Sušakovim. Matevžev sin Janez je namreč odšel od doma in postal mesar v Kamniku.

Zgornji Žgan, st. štev. 6, nova štev. 31, gospostvo Jable

Prvi znani priimek pri hiši je bil Verovšek, vendar pa so se sinovi Matije, zadnjega lastnika s tem priimkom izselili v Ljubljano. Eden od njih je imel v Ljubljani znano trgovino Verovšek, kasnejšo Metalko.

K hiši se je že leta 1846 priženil Matija Vidic iz Stolnika, kateremu pa so se, razen v otroških letih umrlega sina, rodile same hčerke. Tako se je leta 1909 pri hiši spet zamenjal priimek, ko se je sem priženil Janez Jamšek-Strehovčev. Ta priimek je še danes pri hiši. Nekaj časa je bil tu gospodar Anton Vrhovnik-Bovčov, ki pa z vdovo Frančiško Jamšek ni imel otrok. Bil je kovač in imel tudi kovačnico, ki je kmalu po drugi svetovni vojni pogorela.

Spodnji Žgan, st. štev. 7, nova štev. 30, gospostvo Jable

Prvi znani gospodar na posestvu, ki je bilo nekoč skupno z Zgornjim Žganovim, je bil Jernej Špruk, doma iz Gozda. Njegov sin ni imel otrok, zato so posvojili Marijo Vrhovnik iz Dvorij pri Cerkljah. Le-ta se je kasneje poročila z Gregorjem Pircem-Malezjevim, ki je bil po rodu Pikovčev in od leta 1913 dalje je pri hiši priimek Pirc.

Spodnji Sitar, st. štev. 8, nova štev. 12, gospostvo Fužine pri Ljubljani

Hiša je prvič pogorela že leta 1886, drugič pa leta 1939. Že v osemdesetih letih 19. stoletja je zadnji gospodar s priimkom Sitar, torej prvotnim priimkom, prodal travnik Verovškovim, nato pa njegov sin, ki je v Ljubljani imel ključavničarsko delavnico, še posestvo. Leta 1905 ga je kupil Janez Kosirnik-Brnusov, ki je pred tem s svojo družino približno leto dni živel na ženinem domu na Viševici.

Zgornji Sitar, st. štev. 9, nova štev. 13, gospostvo Fužine pri Ljubljani

Nekoč je bilo to posestvo skupno s Sp. Sitarjevim. V 18. stoletju zasledimo pri hiši priimek Pavlič, leta 1822 pa se je k hiši priženil Martin Koželj-Zg. Koželjev. Njegov sin Gregor je bil tunjiški župan. Ker ni imel naslednikov, je pri hiši ostal njegov nečak Jožef Čimžar. Gregorjeva sestra se je namreč leta 1854 poročila na Štefanjo Goro. Leta 1859 se je vračala iz sejma v Kamniku in tu rodila sina

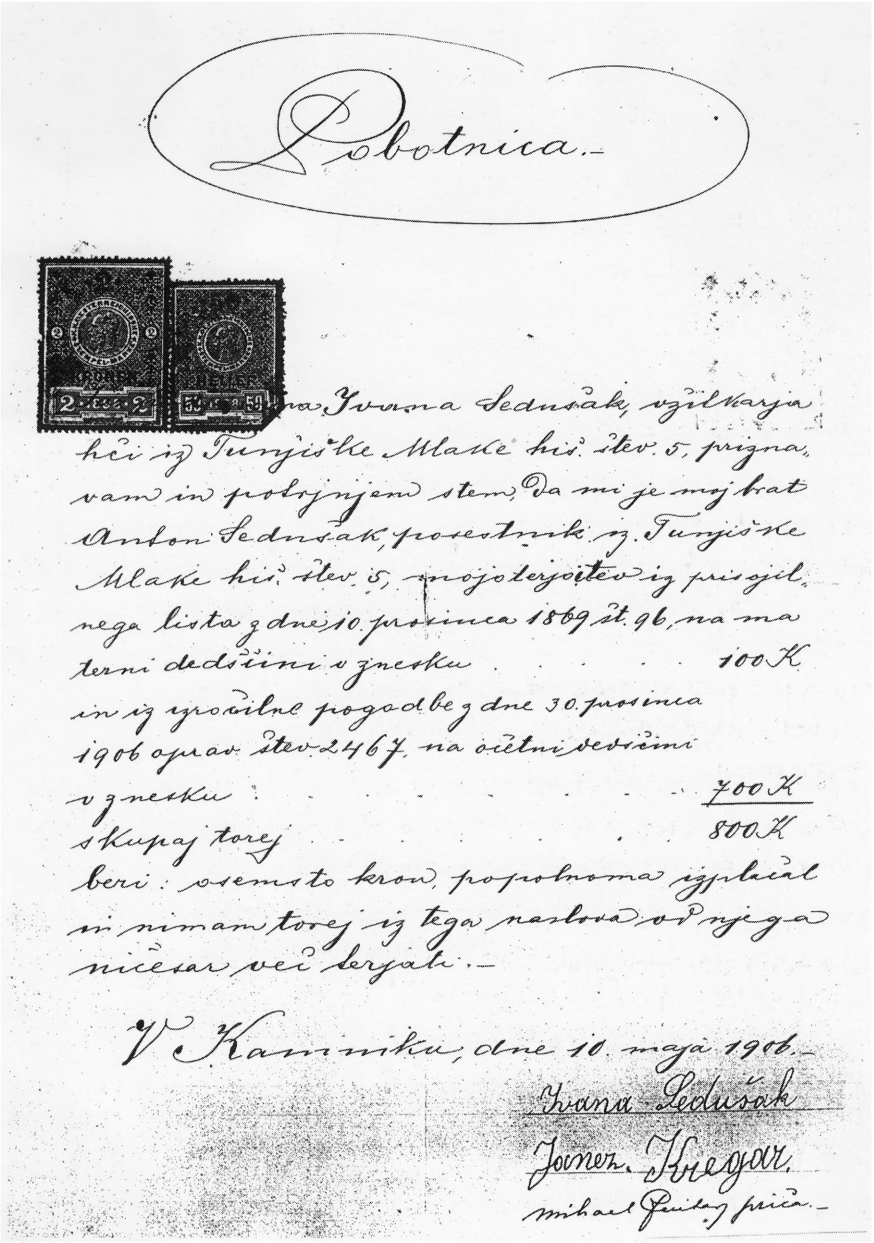

Pobotnica.-

na Ivana Sedušak, vžitkarja
hči iz Tunjiške Mlake hiš. štev. 5, prizna-
vam in potrjujem stem, da mi je moj brat
Anton Sedušak, posestnik iz Tunjiške
Mlake hiš. štev. 5, mojo terjo itev iz prisojil-
nega lista z dne 10. prosinca 1869 št. 96, na ma-
terni dedščini v znesku . . . . . 100 K
in iz izročilne pogodbe z dne 30. prosinca
1906 oprav. štev. 2467, na očetni dedščini
v znesku . . . . . 700 K
skupaj torej . . . . . 800 K
beri: osemsto kron, popolnoma izplačal
in nimam torej iz tega naslova od njega
ničesar več terjati.-

V Kamniku, dne 10. maja 1906.-

Ivana Sedušak

Janez. Kregar.

mihael Pritarj priča.-

Pisna izjava Komovčeve Ivane, da ji je brat izplačal vso dediščino.

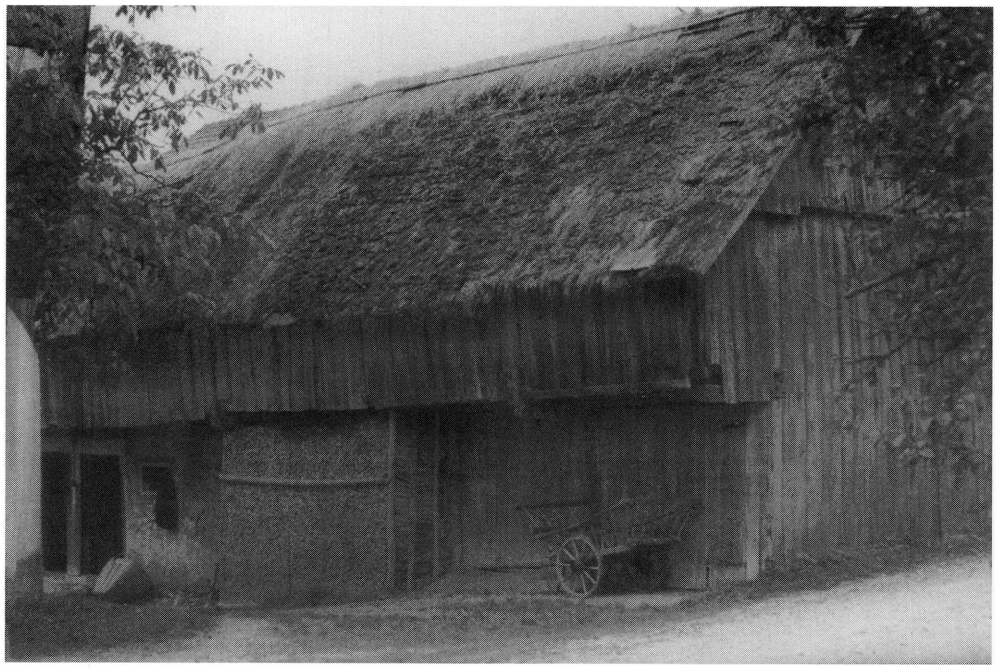

Sp. Žganovo leseno in s slamo krito gospodarsko poslopje, ki še vedno kljubuje času.

Jožefa. Le-ta je potem ostal vseskozi pri Sitarju in kasneje postal lastnik posestva.

Joškovec, st. štev. 10, nova štev. 18, gospostvo Fužine pri Ljubljani

Nekoč je bila Joškovčeva posest po vsej verjetnosti Sitarjeva. V Joškovčevi kajži je v 18. stoletju živela rodbina Strehovec. Verjetno so skromno imetje prodali, kajti že leta 1839 je pri hiši umrl Anton Verovšek. Priimek Verovšek je tu obstojal do leta 1894, ko se je k Joškovcu priženil Franc Rems iz Žal v Kamniku in od takrat je pri hiši priimek Rems.

Staro hišo so podrli in tu zdaj stoji od leta 1972 nova, last Janeza Vrhovnika-Maleževega.

Pikovec, st. štev. 11, nova štev. 16, gospostvo Mekinje

Priimek Pirc obstoja pri hiši že najmanj 200 let, saj je bila že leta 1796 tu rojena Jera Pirc. Pred tem pa zasledimo tu priimek Smešnjavec.

Zelo samosvoj in hudomušen mož je bil Anton Pirc (1822-1915), ki je dočakal visoko starost. Zelo zanimivo zgodbo, povezano z njim, je znal pripovedovati prof. F. Stele. Objavljam jo v poglavju "Pravljice..."

Na koncu Pikovčevega vrta, v smeri proti Jamovcu, je še leta 1827 stala Pikovčeva kajža, "Pri Malezju" imenovana. Iz te kajže je izhajal Gregor Pirc, kasnejši gospodar pri Sp. Žganu. To kajžo je zapustil in si postavil novo na mestu, kjer se še danes imenuje "Pri Malezju".

Kaplan Vinski, st. štev. 12, nova štev. 34, gospostvo Smlednik

Pri hiši se je pred približno 150 leti reklo pri Leskovcu ali Kaplanu. Najprej so se pri hiši pisali Petek, nato Potočnik. Verjetno je bilo posestvo prodano, saj so Potočniki izvirali iz Leskovca - odtod tudi nekaj časa domače ime pri Leskovcu.

Leta 1876 pa je bilo posestvo spet prodano, tokrat Jakobu Brelihu iz fare Cerkno na Primorskem. Domače ime Kaplan si lahko razlagamo iz dejstva, da je nekoč nek prebivalec prišel iz Kaple, lahko tudi iz Kaplje Vasi.

Vogrin, st. štev. 13, nova štev. 8, gospostvo Volčji Potok

Prvi znani lastnik posestva je bil Osvald Gerkman. Leta 1844 se je k hiši priženil Anton Šmidovnik-Šmidov in pod takrat dalje je pri hiši primek Šmidovnik. Vogrinovo posestvo je bilo po podatkih iz leta 1850 edini cel grunt v Tunjiški Mlaki. Kupili so eno četrtino Zg. Košiševega grunta.

Pristava, st. štev. 14, gospostvo Zaprice

To je bila zapriška kajža, leta 1874 odtujena, oziroma prodana. Leta 1827 je tu obstojala hiša, nižje ob poti proti Vogrinu pa gospodarsko poslopje. Tu je stanoval oskrbnik posestva s svojo družino. Posestvo je nekoč spadalo pod Križko graščino.

Po ustnem izročilu so bili oskrbniki najdlje Steletovi-Birtovi, kasneje pa tudi tujci. Zadnji Birtov, Andrej Stele, se je leta 1843 poročil s Pirc Marjano-Pikovčevo, kar lastniku-graščaku ni bilo všeč in Stele je moral oditi. Tako je nastala Sp. Kureže-

Matijeva družina iz leta 1913, ko se Lojze in Janez še nista rodila.

va hiša, ki jo je on postavil na Pikovčevi parceli v Kurji dolini-Košišah. Prvotno domače ime pri Sp. Kurežu je bilo Podklančnik.

Lojze, st. štev. 14, nova štev. 28, gospostvo Zaprice

Ko je propadla hiša na Pristavi, je številko 14 dobila novozgrajena hiša pri Lojzetu. Mešnarjev sin je bil zaposlen pri graščaku in je odkupil od njega parcelo. Ko je umrl, so dali to parcelo za doto njegovi nečakinji, ki se je poročila z Dolenčevim Lojzetom. Lojze Pregled je tu leta 1896 gospodarsko poslopje predelal v hišo in po njem je dobila hiša ime "Pri Lojzetu". Današnji priimek Vavpetič je pri hiši od leta 1933, ko je domača hči Cecilija poročila Urbana Vavpetiča iz Vranje Peči.

Bitenc, st. štev. 15, nova štev. 6, gospostvo Zaprice

Na Bitenčevi kajži so do leta 1826 gospodarili Steleti, ko se je iz Rudnika pri Volčjem Potoku sem priženil Matija Vavpetič.

Domačija pri Zgornjem Sitarju, pozimi 1994-95.

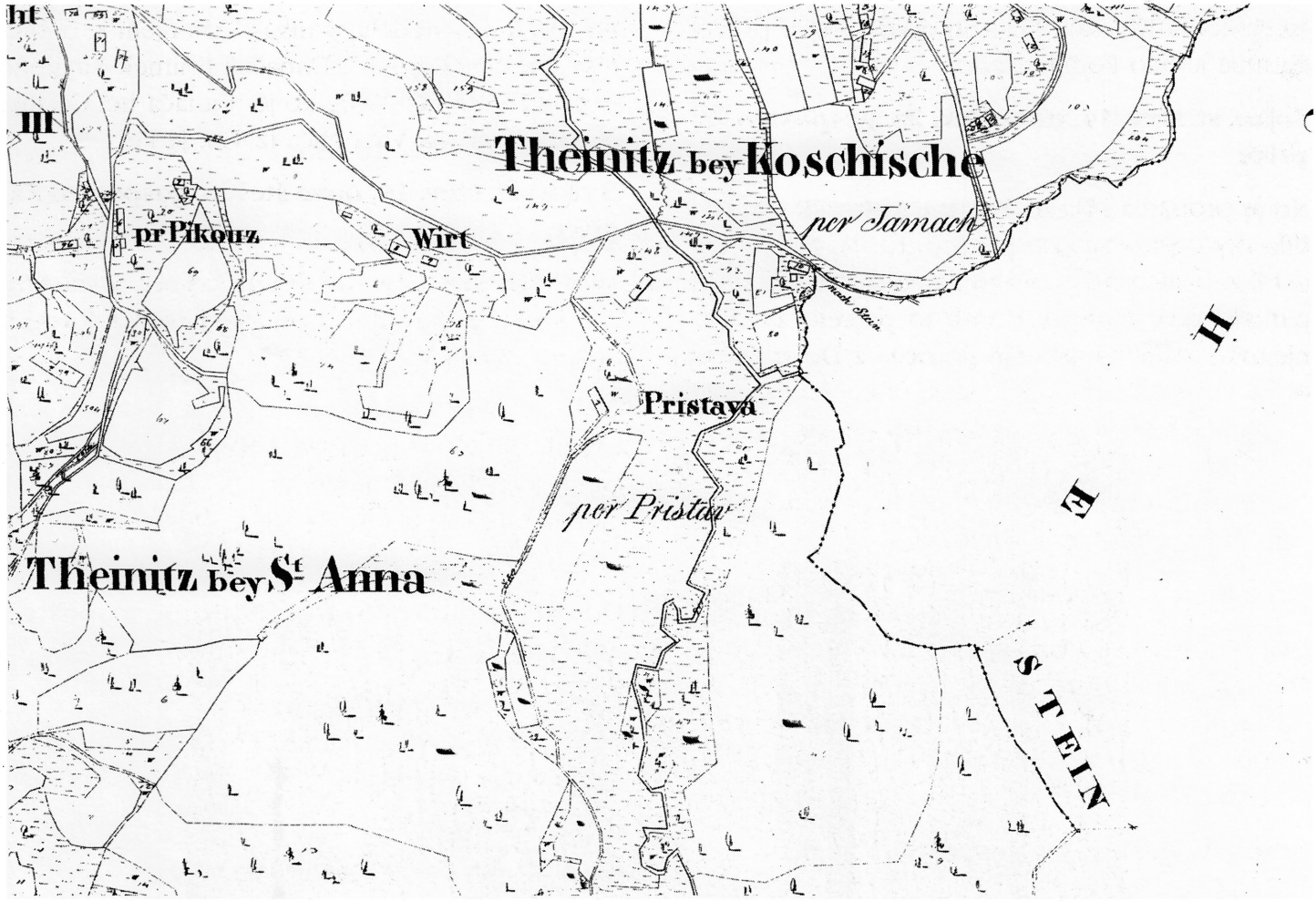

Pomanjšani izrez iz katastrske mape iz leta 1827. Lepo se vidijo domačije pri Pikovcu, Birtu, Sp. in Zg. Košišu, Urankarju in Bevšku ter Pristava, kamor je poleg hiše spadalo tudi gospodarsko poslopje.

Današnji priimek Šuštar izvira iz Velike Lašne in je pri Bitencu od leta 1969.

Birt, st. štev. 16, nova štev. 9, gospostvo Zaprice

Steletov rod živi in gospodari na posestvu že par sto let. Prvi znani gospodar je bil Miha Stele, ki je imel v času zidave cerkve tu gostilno in odtod tudi domače ime Birt. Prvotno je bila tu kajža in Birtovi so bili grajski lovci, kasneje lovci kamniške gosposke. Zadnji, ki se je poklicno ukvarjal z lovom, je bil Tomaž Stele (1818-1903). Njegov naslednik France pa je bil prvi kmet na tej domačiji, ki so ji včasih pravili "Na Beračevem", tako nam pripoveduje dr. F. Stele.

Tu je bil rojen akademik France Stele leta 1886.

Dva Birtova gospodarja sta umrla nesrečne smrti. Miho, ki je bil lovec kriške graščine, je 1806. na Kriški planini pod Krvavcem pokončal medved. Jurij pa se je leta 1871 pri padcu iz češnje smrtno ponesrečil.

Urankar, st. štev. 17, gospostvo Zaprice

Hiša je stala pod Bevškom in sicer na mestu, kjer stoji danes lesena hišica Pavla Koželja-Sp. Naumovega. Tako kot pri Bevšeku so se tu v začetku 18. stoletja pisali Krišekar, nato Vrhovnik. Rodbina s priimkom Vrhovnik je bila revna, kajžarska. Hiša se je podrla takoj po prvi svetovni vojni. Tistih nekaj m^2, na katerih je stala hiša, je zadnja Urankarica zapustila Sp. Košiševim, ker so na stara leta skrbeli zanjo. Nato je posest podedoval sin Tine-Prajz in tako je postala last Prajzovih, ki so jo izročili hčerki Ani, poročeni Koželj.

Bevšek, st. štev. 18, nova štev. 2, gospostvo Zaprice

Nekoč se je reklo pri hiši pri Spodnjem Bevšeku, saj je bil Omevc Zgornji Bevšek.

Najprej v 18. stoletju zasledimo tu priimek Drolka. Kasneje se je verjetno od Urankarja priženil k Bevšeku mož s priimkom Krišekar. Valentin Zobavnik, ki je bil doma pri Zobavniku v Košišah, pa se je priženil k Bevšeku leta 1846 in poročil domačo hčerko Marijo Krišekar. Od takrat dalje je pri hiši priimek Zobavnik.

Omevc, st. štev. 19, nova štev. 3, gospostvo Zaprice

Prejšnje domače ime Zgornji Bevšek nam pove, da sta Bevšekovo in Omevčevo posestvo nastali iz enotnega posestva.

Prvi znani priimek pri hiši je Zupanc, nato pa dobrih 100 let Žumer. Po letu 1900 so se zadolžili in ker dolga niso mogli odplačati, je bilo to manjše posestvo, ki je obsegalo četrt grunta, prodano. Kupil ga je Kavselj in ga nato po delih nekaj tudi naprej prodal. Hišo so Kavsljevi med obema vojnama oddajali raznim stanovalcem. Tu so stanovali Remsi, po domače Nograškovi iz Žal, nato Vrhovnikovi iz Košiš in najdlje Kosirnikovi, ki so izhajali od Zg. Kosirnika.

Koncem 50. let pa je hišo kupila družina Šimenc iz Studenc.

Ukušek, st. štev. 20, nova štev. 1, gospostvo Usnjarski ceh v Kamniku

Domače ime Ukušek izvira od imena Bukovšek. Priimek Grkman je pri hiši presahnil, ko so se leta 1913 štirje sinovi izselili v Ameriko. Sedanji priimek Štupar izvira iz Komendske Dobrave in je pri hiši od leta 1922.

Zgornji Košiša, st. štev. 21, nova štev. 4, gospostvo Zaprice

Rod Košiša, kot so se prvotno pisali, je propadel v sredini 19. stoletja. Takrat je namreč Anton Košiša, rojen 1780. leta, prodal četrtino grunta Sušaku. Ostalo četrtino, posestvo je namreč obsegalo pol grunta, je Mihael Košiša, Antonov naslednik, prodal Mihaelu Preslu. To je tisti Presl, ki je prišel iz Davče in najprej kupil Davčarjevo-Jankovčevo posestvo. Toda Presl je že leta 1854 umrl in preostanek, četrt grunta, je kupila Vogrinka. Ta je domačijo oz. posest izročila svojemu sinu Janezu Šmidovniku, ki je najprej na novo postavil hišo in gospodarsko poslopje. Stari senik-pod pa so prestavili na travnik ob Tunjščici, ki ga je mnogo kasneje v stanovanjsko hišo spremenila Žumrova-Podarjeva družina.

Leta 1874, preden je postal gospodar pri Košišu, je mati Janeza Šmidovnika, Vogrinova mati, od graščine Zaprice kupila 6 hektarov zemlje ob Tunjščici. Janezu Šmidovniku pa je bilo dano gospodariti na tem posestvu le štiri leta, saj je za nalezljivo boleznijo leta 1892 umrl.

Na posestvu je ostala vdova z dvema majhnima otrokoma in se poročila s Pirc Jernejem-Pikovčevim. Vendar pa je posestvo nasledil sin iz prvega zakona Anton in tako je pri hiši ostal priimek Šmidovnik.

Spodnji Košiša, st. štev. 22, nova štev. 5, gospostvo Zaprice

Tudi tu so se najprej pisali Košiša, saj zasledimo Matevža Košiša, sina Luke Košiša, ki je bil v tej hiši rojen leta 1790. Že naslednje leto, to je 1791, pa je bil tu rojen Miha Krumpestar. Zelo verjetno je obstajala tu kajža, saj dve družini z različnimi priimki navadno nista živeli v isti hiši.

Koncem 19. stoletja so Sp. Košiševi podedovali kajžo pri Prajzu. Pri Prajzu, kjer je bila poročena Odamova Marija, niso imeli otrok. Zato je le-ta vse svoje premoženje izročila svoji sestri Jeri, ki je bila poročena pri Košišu.

Mešnar, st. štev. 23, nova štev. 29, gospostvo Križ

Tu je bila kajža, ki je verjetno nastala iz bivše Mešnarjeve domačije, kakor se je včasih reklo na današnjem Voštatu. Tudi priimek Vovk verjetno izhaja od Voštarskih, saj je bil na Voštatu 1807. leta rojen Jakob Vovk, kasnejši gospodar pri Mešnarju.

Po letu 1875 se je k hiši priženil Lovrenc Klanšek-Vovkov. Priimek Klanšek ostane pri hiši do leta 1927, ko se je z vdovo Ivano, rojeno Traven-Bobnarjevo, poročil Janez Golob-Sp.Golobov.

Malezja, st. štev. 24, nova štev. 19

Prva hiša na tem mestu je bila zgrajena 1865. leta. Izhaja namreč iz Pikovčeve kajže, kjer se je reklo pri Malezju. Franc Pirc je takrat svojo kajžo postavil na tem mestu, on sam pa se je kmalu za tem priženil k Sp. Žganu. V tej hiši so stanovali različni stanovalci-najemniki, dokler je ni leta 1936 od Sp. Žganovih kupil France Kosirnik-Sp. Sitarjev.

Kot zanimivost navajam, da je pri Malezju, ko je hiša stala še pod Pikovcem, nekaj časa živel Mihael Štebe z družino. Bil je doma iz Gore pri Komendi in bil znan pod imenom Malevhar. Rojen je bil leta 1783, umrl pa 1852. Njegov sin Mihael, ki je bil prav tako kot oče nemirnega duha in je rad kolovratil po svetu, je kot berač umrl pri Jeršinu v hlevu leta 1908.

Forkel, st. štev. 25, nova štev. 21, gospostvo Mekinje

Prvi znani lastnik kajže, ki je imela približno 60 arov gozda, je bil Matija Vrhovnik. Njegov sin Florjan je padel v vojni v Bosni. Ker ni imel več naslednikov, je Matija kajžo okoli 1900. leta prodal Francu Drolki-Krišekarjevemu. Tudi njemu je sin umrl in tik pred smrtjo je kajžo prodal Mariji Uranič-Mohtovi. Le-ta jo je zapustila svojemu svaku Maksu Torkarju-Mohtu, ki je tu živel s svojo drugo ženo in tremi otroki. Njegova vdova Ana, rojena Vrhovnik-Bovčova je v 50. letih zgradila novo hišo.

Tu je stanovala tudi Marija Vidmar-Kržovtova s svojim sinom Francetom. Po letu 1852 je bilo Kržovtovo posestvo odkupljeno od države in morala se je izseliti iz svoje hiše ter prišla k Forkelnu. Bila je brez dohodkov in onemogla, zato so jo poslali leta 1900 v komendski špital in je tam naslednjega leta umrla.

Ime Forkel je popačenka imena Fortel, kar pomeni, da je bil prvotni lastnik kajže najbrž neki Fortunat-Fortel.

Kaplan, st. štev. 26, nova štev. 20, gospostvo Mekinje

To je bila kajža, last Jožefa Petka. Zemljišče je bilo kupljeno od Griljušeka. Rodbina Petek je izhajala od Vinskega Kaplana in je bila tu lastnik do leta 1895. Takrat so kajžo prodali Petru Sušniku iz Gozda, ta pa čez dve leti Mihaelu Remicu iz Sidraža in njegovi ženi Mariji, rojeni Vrhovnik iz Vrhovja. Mihael Remic je že leta 1901 umrl in vdova Marija se je poročila z Antonom Vrhovnikom-Šmidovim, ki je bil znan pod imenom Grdež. Anton je Šmidovo posestvo prodal in skupaj z ženo sta odšla v Ameriko, vendar pa so Grdeža iz Amerike kmalu izgnali in družina se je vrnila domov. Po smrti žene se je Grdež izselil v Stranje, hišo pa je leta 1927 prevzel Janez Remic, sin iz prvega zakona.

Matija, st. štev. 27, nova štev. 17

Prvotno ime te hiše je Perlesnik. Prav na mestu, kjer stoji hiša, je bila namreč lesa, ki je omejevala občinski pašnik. Kdo je postavil prvo hišo, ki jo je leta 1868 kupil Matija Vrhovnik-Bovčov in v njej odprl gostilno in kasneje še trgovino, se ne ve. Kmalu se je po gospodarju pri hiši prijelo ime Matija.

Z ženo Jero Grkman-Škletovo nista imela otrok, zato sta vse premoženje zapustila Jožefu Grkmanu-Škletovemu, ki je bil ženin nečak. Trgovine pri Matiju po drugi vojni ni več, gostilno pa je nekaj let še vodil Stanko Grkman.

Jamovec, st. štev. 28, nova štev. 14

Peter Malež-Verovškov je kupil parcelo in na njej postavil hišo leta 1888. V njej je odprl gostilno in kasneje še trgovino. Poročil se je z Ivano Vombergar-Korbarjevo, vendar je že po desetih letih zakona umrl. Vdova Ivana se je nato še trikrat poročila, vendar ni imela otrok. Njeni možje so bili

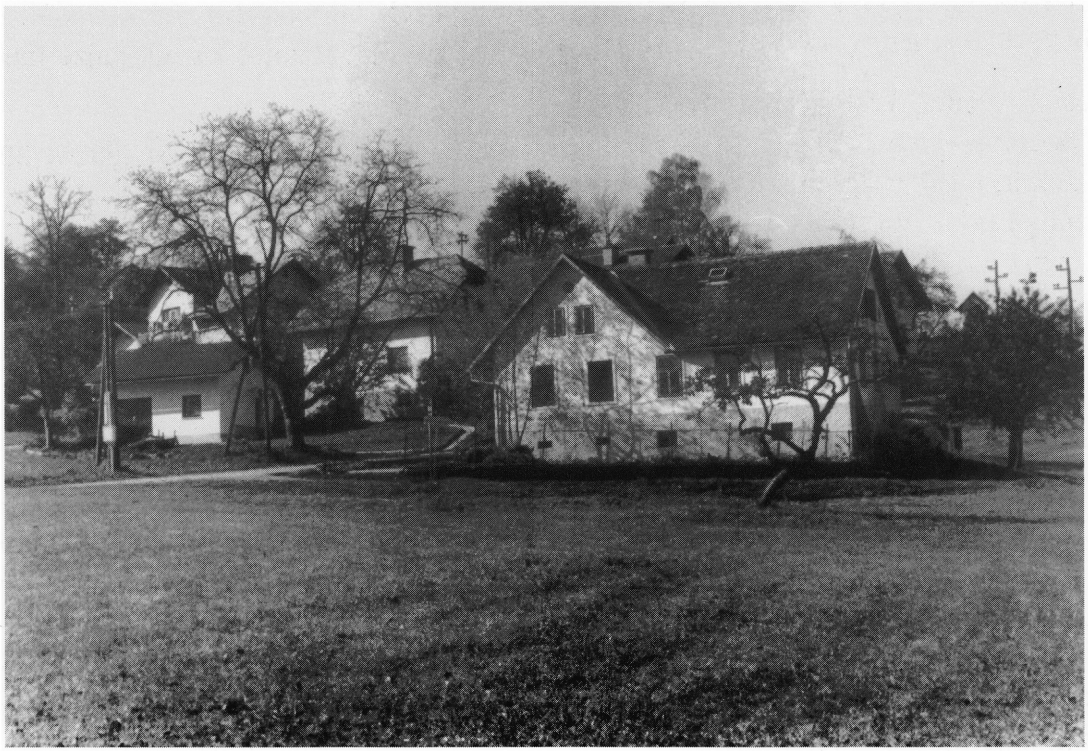

Jamovčeva gostilna s salonom, kjer so bile pred in po drugi svetovni vojni vse družabne prireditve v Tunjicah. Slikano pozimi 1994/95.

Janez Balantič iz Županjih Njiv, Anton Rakef iz Loke pri Mengšu ter France Rakef iz Doba pri Domžalah. Vdova Ivana Rakef je po smrti četrtega moža leta 1926 k sebi vzela svojega nečaka Antona Vombergarja-Korbarjevega, z namenom, da mu po svoji smrti izroči vse premoženje. Ker pa je pijančeval, mu je večkrat zagrozila, da ga bo razdedinila. Iz strahu pred izgubo premoženja je 28. aprila 1932 plačal Avgusta Hafnerja, ki je privedel v hišo Košnika, da je njegovo teto zadavil. Iz časopisnih poročil iz leta 1933 je razvidno, da je Ivan Košnik, znani kriminalec, pobegnil preko meje, dočim so Antona Vombergarja obsodili na 20 let, Avgusta Hafnerja pa na 10 let zapora. Premoženje so podedovali nečaki pokojne Jamovke.

Leta 1937 je hišo kupil France Grkman-Matijev in do 2. svetovne vojne v njej imel gostilno in trgovino. Ker je leta 1945 odšel v Avstrijo in nato v ZDA, je vse imetje takratna oblast nacionalizira-

Njivčarjeva hiša, zgrajena 1927. leta.

la. V hiši je bila nekaj časa gostilna, Krajevni ljudski odbor in nato trgovina. Pred kratkim je po Zakonu o denacionalizaciji lastnik France Grkman, ki še živi v ZDA, ponovno dobil vse imetje povrnjeno. Trgovino je oddal v najem privatnemu najemniku.

Brodar, st. štev. 29, nova štev. 32

Hišo sta leta 1925 zgradila Matija Podjed-Žvabov in njegova žena Frančiška Golob-Sp. Golobova.

Njivčar, st. štev. 30, nova štev. 33

Hišo sta na parceli, ki jo je za doto dobila Neža Mlakar-Sp. Hribarjeva, zgradila leta 1927 ona in njen mož Janez Uršič iz Stolnika.

Sin France se je leta 1954 smrtno ponesrečil pri delu v Smodnišnici v Kamniku.

Podar, st. štev. 31, nova štev. 7

Pri Katrežu v Kurji Dolini-Košišah je Omevčov sin postavil hišo. V dvajsetih letih tega stoletja je tedanji lastnik Katrež, ki je bil vdovec, nagovoril svojega sina, da se z družino preselil k njemu. Toda že po nekaj letih so se zaradi nesoglasij preselili k Podarju. Tam je obstojal Košišev pod, ki so ga lastniki brezplačno odstopili družini Antona Žumra. Ta ga je s pomočjo sosedov in nekaj kredita preuredil v stanovanjsko hišo. Tu so do leta 1961 stanovali Žumrovi. Po izselitvi Žumrovih pa je leta 1963 tu zgradil počitniško hišo Janez Šmidovnik-Zg. Košišev.

NASELJE KOŠIŠE

Ime Košiše je prav gotovo nastalo od kose ali kosišča, saj se v tem naselju nahajajo številni travniki, ki so jih in jih še kosijo. Košiše so katastrska občina, vendar je bilo 6 hiš po letu 1880 prestavljenih v občino Tunjice. Teh 6 hiš je spadalo že leta 1796 pod lokalijo Tunjice in seveda tudi od leta 1875 pod tunjiško župnijo.

Sušak, st. štev. 1, nova štev. 20, gospostvo Bolnica Kamnik-Stare

Pravijo, da je priimek Sedušak francoskega izvora, prav tako domače ime, ki izhaja iz njega. Po ustnem izročilu naj bi po zidavi nove cerkve tu ostali štirje bratje, od katerih sta dva ostala v Tunjicah in sicer pri Sušaku in Mlakarju, tretji je ostal pri Brancetu v Godiču, četrti pa v Špitaliču, kjer so kasneje priimek spremenili v Sedelšak. Prvi nam znani Sedušak, kajti preje so se pri hiši pisali Brlec, je bil Gregor, rojen 1786. leta, ki je ustanovil veliko sadno drevesnico. Ko je šel po denar za prodane sadne sadike, so ga v Ihanu leta 1861 oropali in ubili. Pravijo, da je to storil rokovnjač Črni Jurka. Njegov sin Miha. ki je nadaljeval z vzgojo sadnih sadik, je od "Kraljeve kmetijske družbe" v Ljubljani v 60. letih prejšnjega stoletja prejel medaljo, ki jo še hranijo pri hiši.

Njegov vnuk Janez se je leta 1911 poročil z Jožefo Drolka, Krišekarjevo. S tem je Krišekarjevo posestvo postalo last Sušakovih. Tik pred drugo svetovno vojno so Krišekarjevo posest prodali Jožetu

Steletu-Birtu, ki jo je razkosano prodal dalje, nekaj pa zadržal zase.

V bližini Sušakove domačije, na meji z Verovškovo posestjo, so leta 1922 pričeli kopati rjavi premog. Jama je bila dolga 16 m in jo je danes še moč videti. Vendar pa so z izkopom premoga kmalu prenehali. Pravijo, da je na to največ vplivala Trboveljska premogokopna družba. Kdo je imel pravico izkopa, se žal ne ve.

Komatar, st. štev. 2, nova štev. 18, gospostvo Velesovo

Priimka Komatar v Tunjicah do najnovejše dobe že ni bilo vsaj 200 let, je pa znan v Mekinjah in drugod. Pri Komatarju so se pisali Slanovec že leta 1766, saj je bil takrat tam rojen Valentin Slanovec. Po letu 1969, ko je umrl zadnji gospodar s priimkom Slanovec, se tu pišejo Štupar. Ta priimek izvira iz Komendske Dobrave.

Priimek Slanovec po vsej verjetnosti izhaja iz Slanovčeve domačije. V Tunjicah se je ohranil še pri Griljušeku.

Verovšek, st. štev. 3, nova štev. 19, gospostvo Jable

Po ustnem izročilu so se tu v 18. stoletju pisali Rožman. Ta priimek izhaja iz Lahovč.

Priimek Malež pa je k hiši od Maleža iz Vrhovja prinesel Peter, ki se je priženil k Verovšku. Po nekaj letih je Peter umrl, njegova žena pa je baje domačijo zažgala in izginila neznano kam. Po Petru je posestvo podedoval brat Pavel Malež, ki je bil rojen 1790. Njegov sin Janez, rojen leta 1822, je bil po zapiskih tunjiškega kaplana velik cerkveni dobrotnik. Janezov sin Štefan (1850-1922) je bil zelo umen gospodar. Dokupil je travnik od Sp. Sitarja, na katerem so njegovi vnuki čez približno sto let zgradili hišo. Leta 1918 je dal Štefan zgraditi kapelico, ki jo je sezidal Kavsljev oče.

Zanimivo je, da se je Štefanova žena pisala Maleš. Doma je bila iz Jeranovega, Mihovčeva in je bila teta znanega kamniškega slikarja Mihe Maleša.

V slepih oknih nad vhodom enonadstropne Verovškove hiše sta vstavljeni podobi sv. Ane in sv. Štefana in sv. Florjana.

Kavselj, st.štev.4, nova štev.17, gospostvo Mesto Kamnik

Pred 200 leti so se tu pisali Švab, saj je tu živela Marija Švab, rojena Rems. Vrhovnik so se pri hiši pisali kratek čas in sicer od l. 1848, ko se je k hiši priženil Forkelnov Gregor, pa do leta 1876. Tega leta se je iz Sp. Stranj sem priženil Jakob Goltez in ta priimek je ostal pri hiši.

Naj zapišem še to, da se je leta 1938 s sankami smrtno ponesrečila 12-letna Štefka.

Rezman, st. štev. 5, nova štev. 16, gospostvo Volčji Potok

Na tej domačiji so se v 18. stoletju pisali Ajdovec, saj iz dostopnih podatkov izhaja, da je bil tu go-

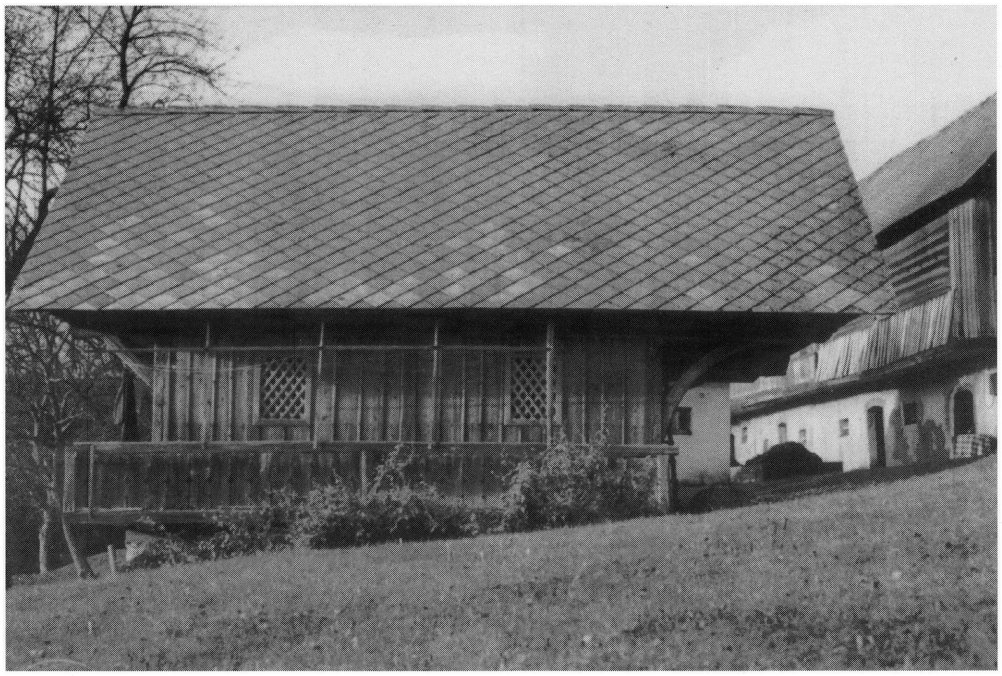

Verovškovo gospodarsko poslopje in kašča.

spodar leta 1780 rojeni Anton Ajdovec, ki je z ženo Marijo Slevc imel 6 otrok. Leta 1879 pa se je priimek pri hiši spremenil, saj se je domača hči Marija, ki je kupila bratovo posestvo, poročila z Zabavnikom-Jankovim iz Stolnika. Njun sin Valentin je imel z ženo Žvabovo Frančiško 10 otrok. Eden od teh sinov, France, se je leta 1943 poročil z učiteljico Ivo Justin, ki je dolga leta pred 2. svetovno vojno poučevala na šoli v Tunjicah.

Zanimivo je, da se v Godiču reče pri neki hiši pri Rezmanu in da so se prav tako pisali Ajdovec. Sorodstvo je nastalo, ko je Marijin brat, ki ji je posestvo prodal in odšel drvarit v Bosno, po povratku kupil hišo v Godiču.

Pri Rezmanu so v letih 1898-1902 živeli poznejši lastniki Gmajnarjeve domačije, saj je bila poznejša Gmajnarjeva mati Jožefa rojena pri Rezmanu.

Krt, st. štev. 6, nova štev. 13, gospostvo Fara Moravče

Prvotni priimek Krt je tu obstojal do leta 1943, ko je umrl zadnji potomec Krtove rodbine, France.

Prva nesreča pri hiši se je zgodila že leta 1907, ko je na Veliki planini padla v prepad hčerka Marija,

stara 34 let. Mati Marjeta, rojena Goltez-Kavsljeva, se je leta 1915 zbodla v nogo in od zastrupitve kmalu umrla. Zapustila je 9 mesecev starega sina, ki je odrastel pri sorodnikih na Vrhpolju. Tudi oče je umrl skrivnostne smrti. Šestletni sin France je ostal sam in ko je odrastel, je prevzel posestvo in se pričel ukvarjati z avtoprevozništvom. Leta 1943 so ga verjetno iz osebnega maščevanja usmrtili partizani.

NASELJE LANIŠE

Ime Laniše izhaja iz lanu, saj je znano, da so še pred drugo svetovno vojno tu gojili lan in ga tudi predelovali. Naselje je do leta 1920 spadalo pod občino Stranje.

Do leta 1833 so spadali pod faro Kamnik. Dopis ljubljanskega škofa lokalnemu kaplanu Primožiču v Tunjicah pa na nam potrjuje, da je bilo temu res tako. Leta 1834 so se namreč lastniki Vočnikovega in obeh Laniškovih posestev s pismom na ljubljansko škofijo pritožili, ker so jih iz kamniške župnije premestili pod cerkveno upravo takratne lokalije v Tunjicah. Vendar pa škof piše gospodu Primožiču, da pritožbi ne more ugoditi in da odlok, ki so ga sprejeli leta 1933, velja.

Verjetno je ime Laniše novejšega izvora, saj zasledimo na katastrski mapi iz leta 1868, ko so bili že vsi napisi v slovenskem jeziku, ime Žale. Prav pri Dolencih je bil center te vasi, saj so bile pri Lanišekih Zgornje Žale, področje med Hribarji in Njivčarjem pa Spodnje Žale. V katastru iz leta 1827, ki je bil še v nemškem jeziku, zasledimo za področje med Dolenci in Svržinom v Stolniku ime Obersallenberg, kar v prevodu pomeni Zgornji Žalski hrib.

Izraz Žale pomeni grobišče, gomile, kar nas navaja na razmišljanje, da je nekoč tu obstajalo večje ali manjše grobišče.

Zanimivo je še to, da se je področje severovzhodno od Koželjev imenovalo Kozlove njive. Sama po sebi se nam ponuja razlaga imena Koželj, ki je najbrž nastalo, tako kot priimek pri Jerovšku, iz prvotnega izraza kozel.

Zgornji Lanišek, st. štev. 1, nova štev. 11, gospostvo Dol pri Ljubljani

Zgornji Lanišek je ena redkih domačij, kjer se še danes pišejo tako, kot se pri hiši reče po domače. Odtod izvira Aleš Lanišek, ki je po vrnitvi iz Amerike kupil posestvo pri Grkmanu.

Tu je bila doma Sonja Lanišek, ki se je leta 1983 smrtno ponesrečila v Kamniških planinah.

Spodnji Lanišek, st. štev. 2, nova štev. 10, gospostvo Dol pri Ljubljani

Obe Lanišekovi posestvi sta bili nekoč enotno posestvo. Tudi tu še vedno obstoja prvotni priimek Lanišek.

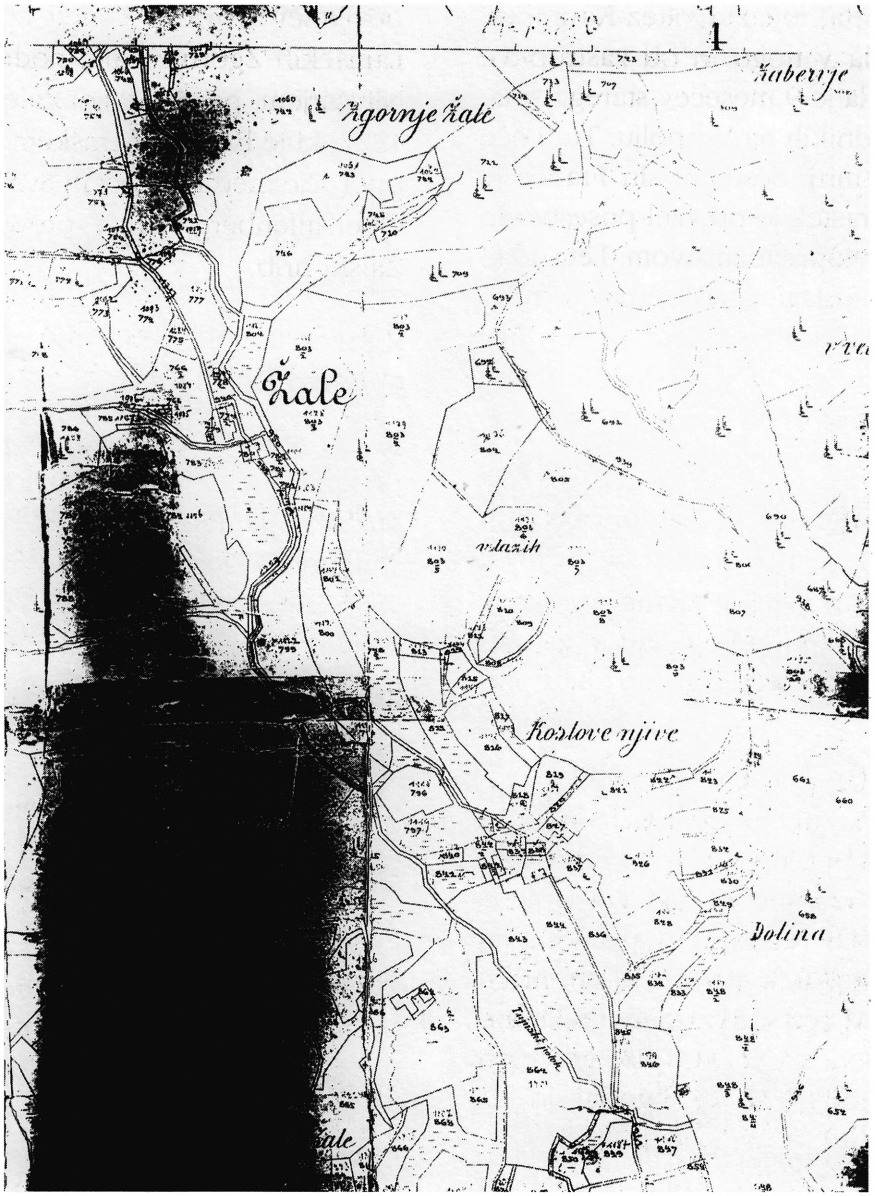

Izrez iz katastrske mape iz leta 1864, kjer so Laniše imenovali Žale. Tunjščico so geometri imenovali Tujniški potok.

Mladoletni Janez Lanišek se je leta 1946 smrtno ponesrečil pri razstreljevanju ob gradnji novih objektov za Smodnišnico.

Cirij, st. štev. 3, nova štev. 8, gospostvo Križ

Pri hiši so se v sredini 18. stoletja pisali Nograšek, saj v starih dokumentih zasledimo leta 1784 rojenega Janeza Nograška. Današnji priimek Vrhovnik izhaja od Slanovca, ko se je leta 1875 k hiši priženil Slanovčev Janez. Njegov sin Martin je imel gostilno v Kamniku "Pri Martinu", ki se je kasneje imenovala "Pri Gorenjcu".

Odtod so doma znani tesarji ali po domače cimpermani, saj je poklic tesarja pri hiši že najmanj pet rodov.

Zabeležimo še, da je leta 1868 v hišo udarila strela, ki je povzročila veliko škodo, toda hiša ni pogorela.

Spodnji Dolenc, st. štev. 5, nova štev. 6, gospostvo Komenda

Očitno je, da sta bila Zgornji in Spodnji Dolenc eno posestvo. Tudi pisali so se pri hiši Dolenc, saj sta v prejšnjem stoletju tu še živela Johan, rojen 1808 in Anton Dolenc, rojen 1814, ki sta bila sinova prejšnjega lastnika.

Primož Spruk, rojen 1793, je posestvo torej kupil. Z ženo Lucijo Štupar sta imela 7 otrok. Leta 1862 pa se je k hiši priženil Lovrenc Kočar, ki je bil doma pri Spodnjem Kosirniku. Od takrat dalje je pri hiši priimek Kočar.

Dolenčevo kapelico so postavili leta 1924. Križ, ki je stal prej na tem mestu, pa so prestavili ob pot v gozdu nad hišo, po kateri so gonili živino proti Mali planini.

Tu so imeli prvi fotoaparat v teh krajih, saj ga je že leta 1928 kupil Franc Kočar. Ohranjeni so njegovi posnetki in steklene plošče-negativi.

Zgornji Dolenc, st. štev. 4, nova štev. 7, gospostvo Komenda

K Zg. Dolencu se je najverjetneje v 18. stoletju priženil Preklet iz Stahovice, kjer se še danes kmetija imenuje Preklet. Priimek Preklet je dal spremeniti Florjan Pregled, in sicer približno leta 1880. Ko mu je oče Luka leta 1896 izročil posestvo, v dokumentih sicer še vedno piše Preklet. Vendar pa v drugih dokumentih že od leta 1880 uporabljajo priimek Pregled. Florjan Pregled je bil v letih 1890-1910 večkrat župan Bistričice oziroma Stranj, verjetno z manjšimi presledki. V tistih časih so župana volili na 3 leta. Florjan je bil tudi sodni izvedenec za cenitev srednjih in manjših posestev. Že leta 1891 je imel orožni list za pištolo. Na nekaterih dokumentih piše namesto Laniše 4 tudi še Žale 4.

Pri hiši so imeli mlin, ki je obratoval do leta 1960. Ženski del rodbine se je ukvarjal s trenjem lanu. Zrnje so imeli za hrano prašičev, iz biljk pa so izdelovali platno. Lan so k Dolencu vozili tudi iz drugih krajev, celo iz Nasovč in Cerkelj. Trenje lanu je bilo zelo naporno delo, saj so domača

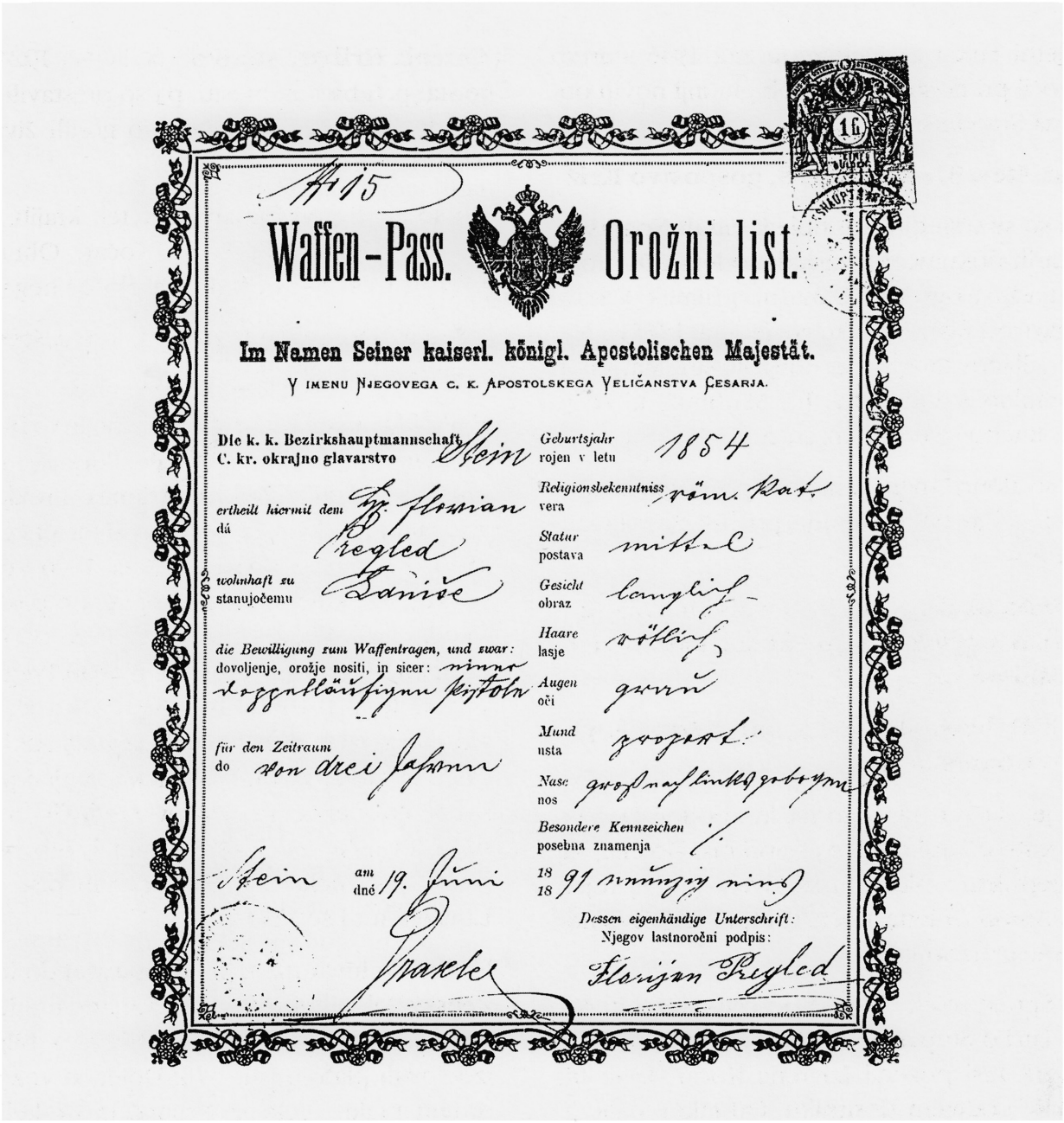

№ 15

Waffen-Pass. Orožni list.

Im Namen Seiner kaiserl. königl. Apostolischen Majestät.

V IMENU NJEGOVEGA C. K. APOSTOLSKEGA VELIČANSTVA CESARJA.

Die k. k. Bezirkshauptmannschaft
C. kr. okrajno glavarstvo Stein

ertheilt hiermit dem Hr. Florian
dá Pregled

wohnhaft zu Zaniše
stanujočemu

die Bewilligung zum Waffentragen, und zwar:
dovoljenje, orožje nositi, in sicer: einer doppelläufigen Pistole

für den Zeitraum
do von drei Jahren

Stein am 19. Juni
dné

Graseler

Geburtsjahr 1854
rojen v letu

Religionsbekenntniss röm. Kat.
vera

Statur mittel
postava

Gesicht länglich
obraz

Haare rötlich
lasje

Augen grau
oči

Mund proport.
usta

Nase groß nach links gebogen
nos

Besondere Kennzeichen /.
posebna znamenja

18 91 neunzig eins
18

Dessen eigenhändige Unterschrift:
Njegov lastnoročni podpis:

Florijan Pregled

Orožni list Florjana Pregleda iz leta 1891.

dekleta vstajala ob treh zjutraj in hodila spat med 22. in 23. uro.

Pozimi so pri hiši pletli košare, peharje in izdelovali vse vrste košev.

Leta 1896 so imeli pri hiši na isti dan dve ohceti. Florjan je vzel Sp. Koželjevo in za doto dobil 300 goldinarjev, kar je bil za tiste čase velik denar. Brat Alojz pa je vzel Mešnarjevo Johano. Brata sta bila 16 oziroma 21 starejša od nevest, ki sta po 3 oz. 5 letih zakona umrli.

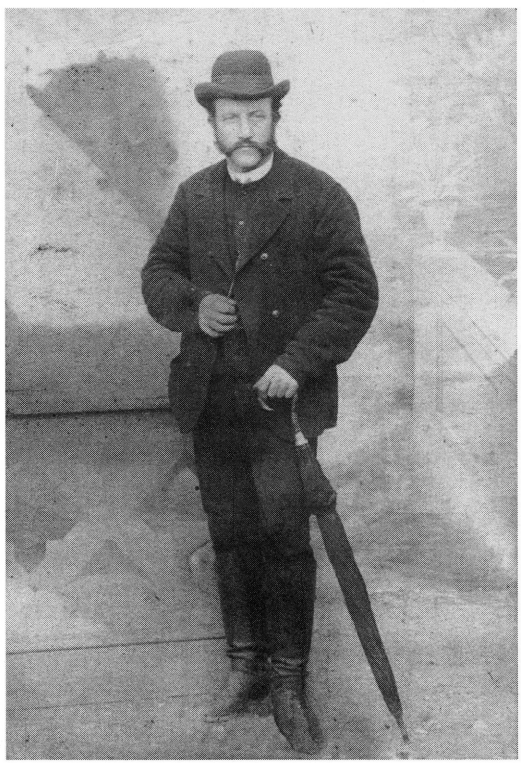

Florjan Pregled, okoli leta 1890, ko je bil župan Stranj.

Zgornji Hribar, st. štev. 6, nova štev. 5, gospostvo Jable

Prepletenost parcel, ki so last Zg. in Sp. Hribarja, nam nedvoumno kaže na to, da je bila tudi tu nekoč ena sama domačija.

Priimek Romšak je tu doma vsaj 170 let, saj je bil Primož Romšak tu rojen leta 1823. Z ženo Marjeto Sitar iz Cerkljanske Dobrave sta se poročila 28. 2. 1848, torej prav v letu, ko je zavladal cesar Franc Jožef. Praznovala sta zlato poroko in to 6. 2. 1899, torej po skoraj polnih 51 letih skupnega življenja. Njun sin Jurij je živel na Grabnu, današnji Tunjiški cesti, kjer njegovi hiši starejši prebivalci še vedno pravijo "Pri Jurju".

Pri hiši je živel tržaški najdenček z imenom Necard Nacarij, rojen v Trstu leta 1836, ki je bil gluhonem in je v Tunjicah umrl 1895. leta. Njegovo ime je gotovo skovanka in pomeni nekoga, za katerega niso vedeli, od kod izhaja in kdo je.

Nedaleč od Zg. Hribarja se del gozda imenuje Babnik. Tam je po ustnem izročilu stala lesena koča, v njej pa sta živeli dve samski ženski. Po njiju naj bi se ta predel imenoval Babnik.

Grmišča, v neposredni bližini Babnika, pa so predel, kjer so izdelovali strešno opeko, imenovano bobrovec. Še danes sta vidni dve jami. Ena je nastala tam, kjer so kopali glino, druga pa, kjer je stala peč.

Na hrbtni strani fotografije je nekdo z okorno pisavo napisal: "TA SLIKA JE DELANA LETA 1896 DNE 25. NOVEMBRA". Slika predstavlja Zg. Hribarjevo rodbino. Na levi strani stojijo Primoževe hčerke iz Cerkljanske Dobrave, ki so se kasneje primožile k Vovku, Mevžarju in Jerovšku.

Spodnji Hribar, st. štev. 7, nova štev. 4, gospostvo Jable

Priimek Mlakar se najmanj 180 let pri hiši ni spreminjal. Izhaja pa verjetno od Mlakarja.

Žvab, st. štev. 8, nova štev. 1, gospostvo Zaprice

Nekoč je moral priti na to področje nekdo iz Nemčije, iz Švabskega. Ker pa je bil v Tunjicah pred 170 leti znan priimek Švab, je prav mogoče, da se je tisti Švab v Tunjice naselil pred davnimi 600 leti, ko so iz domačih imen nastajali priimki.

V letih 1799-1801 so se pri hiši pisali Slanovec, ko je Simon Slanovec l. 1799 poročil Marijo Drolko in čez dve leti umrl. Leta 1801. pa je vdovo Marijo poročil Martin Podjed iz Pšate pri Cerkljah in od takrat dalje je pri hiši priimek Podjed.

Spodnji Koželj, st. štev. 9, nova štev. 2, gospostvo Bolnica Kamnik

Tako kot pri Dolencih in Hribarjih in še marsikje v Tunjicah je bila tu nekoč enotna velika kmetija, ki se je delila na dve. Tudi tu je bila lastnina med Zg. in Sp. Koželjem zelo pomešana med seboj, hiši pa sta se celo držali skupaj.

Žvabov Aleš z družino in sestro, ko je prišel domov na dopust v času prve svetovne vojne.

Pri Sp. Koželju sta bila doma brata Anton, župnik in Gregor, učitelj. Priimek Koželj je bil pri hiši do leta 1952, ko sta ga od tete Polone dobila v dar zakonca Čevka iz Zakala.

Že v prvi polovici prejšnjega stoletja je bila družina Koželjevih napredna, pa tudi razmeroma bogata, sicer ne bi mogli študirati dveh otrok.

Učitelj Gregor Koželj je leta 1862 pričel službovati v Tunjicah, se oženil z Bukovnikovo Micko ter imel z njo 13 otrok. Leta 1874 se je kljub uspešnemu vodenju šole, saj je od Deželnega šolskega sveta prejel priznanje, izselil iz Tunjic v Šentgotard.

Župnik Anton Koželj je služboval na Primorskem in je leta 1902 napisal oporoko, po kateri je vsakemu od svojih 28 nečakov zapustil 50 kron, najljubšemu od njih, Ivanu Mlakarju-Sp. Hribarju, pa 100 kron in kožuh. Imel je tudi hišo, ki pa jo je zapustil svoji gospodinji, ki je vrsto let, predvsem pa v njegovih starih letih, lepo skrbela zanj. Pri hiši so imeli harmonij, na katerega je znala zadnja lastnica posestva s priimkom Koželj, Lenka, tudi zaigrati.

Zgornji Koželj, st. štev. 10, nova štev. 3, gospostvo Bolnica Kamnik

Tako kot pri Spodnjem Koželju je bila tudi pri Zgornjem vedno številna družina. To je bilo sicer značilno za domala vsa večja posestva v Tunjicah.

Posestvo je zadnja lastnica Milka Čevka, roj. Koželj, pred 15 leti razkosano prodala.

Koželjeva Lenka, dobrovoljna ženica, ki je naključne obiskovalce razveseljevala z igranjem na harmonij.

Vočnik, st. štev. 11, nova štev. 9, gospostvo Mekinje

Vočnikova domačija je v prejšnjem stoletju spadala v naselje Prapretno za Kalom. Zaradi neposredne bližine Laniš, cerkve in šole v Tunjicah, se je leta 1920 priključila k Lanišam.

Po ustnih virih naj bi bila Vočnikova (Ločnikova) domačija nekoč skupno posestvo z Dobovškovim iz Zakala.

Prvi znani priimek pri Vočniku je Jeran, saj se je leta 1819. rojena domača hči Marija Jeran 1849. leta poročila z Gašperjem Antoninom, ki je bil doma v Studencih pri Selah. Antonin so se pisali tu do leta 1962, ko je umrl Jože. Nato so posestvo podedovali sorodniki Černevškovi, ki so zgradili novo hišo in gospodarsko poslopje.

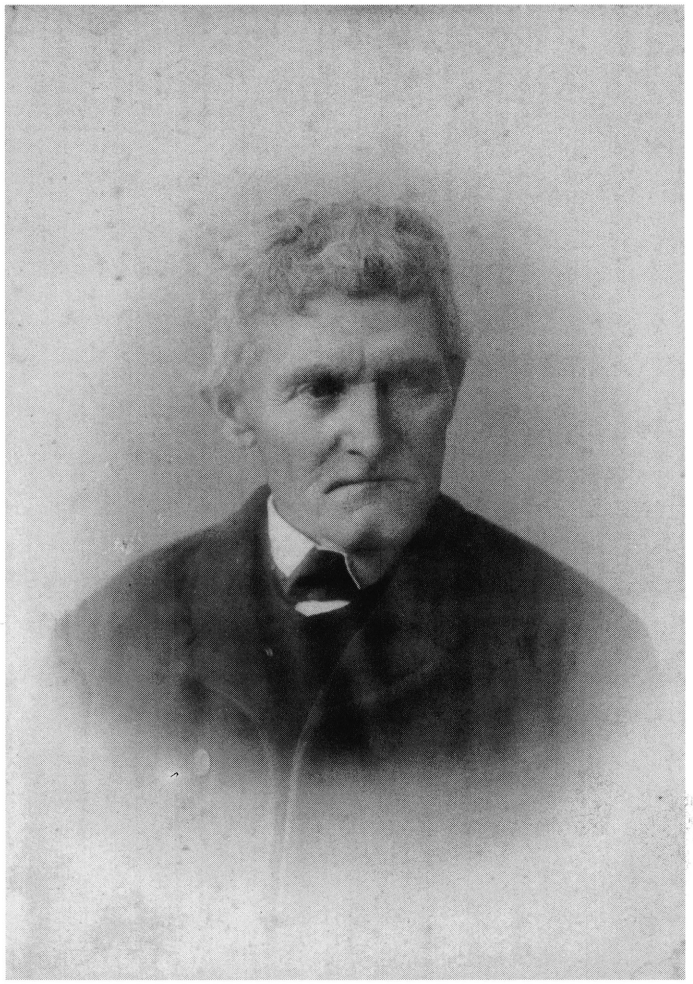

Aleš Koželj (1821-1902), gospodar pri Spodnjem Koželju, brat duhovnika Antona in učitelja Gregorja.

PREGLED STANOVANJSKIH ZGRADB

1. TUNJICE

H. št.	Domače ime	leto	Razvoj priimka
1	Moht	pred 1754	Uranič, Torkar
1a	Vogar	1953	Sedušak
2	Žerjav	pred 1754	Kvas, Vrhovnik, Žagar, Vrhovnik
3	Boštar	1951	Vrhovnik
4	Prajz	1782	Hafner, Sedušak, Vrhovnik, Stele, Pibernik, Kozel, Krumpestar
4a	Odamov Vid	1973	Žagar
5	Odam	pred 1754	Jerovšek, Kozel, Urh, Gradišek, Maleš, Žagar, Kaplja
6	Hrust	pred 1754	Šlebir, Kosirnik, Torkar,Veršnik
7	Bukovnik	pred 1754	Jerše, Urh, Žumer, Žagar
8	Mežnarija	pred 1746	
9	Župnišče	okoli 1766	
10	Vinšek	pred 1754	Dolar, Vinšek, Košir, Koželj, Golob, Žumer, Grkman, Koželj
11	Komovec	pred 1754	Preklet, Koželj, Golob, Grkman
12	Pocin	pred 1754	Košir, Vrhovnik
13	Petek	pred 1754	Petek, Grošelj, Butalič
14	Jeršin	pred 1754	Petek
15	Krišekar	pred 1754	Drolka, Sedušak, Vrhovnik
15a	Ulčar	1954	Vrhovnik
—	Dolinar	1993	Vrhovnik
16	Zoklar	1789-96	Vrhovnik
—	Zoklar-nova	nedogr.	Vrhovnik
17	Oborh	pred 1754	Zalokar, Sedušak
18	Škle	pred 1754	Grkman, Komatar
—	Farezovec	pred 1754	Peternel, Rebernik, Janežič, Smešnjavec, Traven, Urh, Žebovec, Nograšek, Grkman, Dobovšek
19	Sp. Naum	pred 1754	Naum, Koželj, Nograšek
20	Zg. Naum	pred 1754	Naum, Nograšek, Grkman, Zalaznik

H. št.	Domače ime	leto	Razvoj priimka
21	Strehovec	pred 1754	Strehovec, Šlebir, Smešnjavec, Ajdovec, Jamšek, Zabavnik
22	Šola	1966	
22a	Turnšek	1957	Vrhovnik
22b	Znamenšek	1956	Vrhovnik
—	Poč. hiša	1975	Sedušak
22c	Seliškar	1963	Rems
23	Cimperman-Miha	1947	Kosirnik
24	Holcar	1937	Vrhovnik
24a	Tišlar	1966	Vrhovnik
24b	Peter	1967	Koželj
24c	Golovec	1989	Koželj
24d	Zadnikar	1982	Štupar
24e	Lužar	nedogr.	Zabavnik
—	Roman	1992	Vrhovnik
25	Griljušek	pred 1754	Hribar, Strehovec, Slanovec, Petek
25a	Kotnik	1981	Vrhovnik
26	Kotar	pred 1754	Vinšek, Vidmar, Maleš, Nograšek
26a	poč. hiša	1980	Boltar
26b	Vidmar	1992	Golob, Brlogar
27	Voštatar	pred 1754	Singels, Vinšek
27a	Balantič	1987	Balantič
28	Vovk	pred 1754	Klanšek, Mlakar
—	poč. hiša	1975	Arčon
29	Gradišek	pred 1754	Gradišek, Kosirnik, Pogačar, Klanšek
30	Bovec	pred 1754	Bovic, Vrhovnik
30a	Bovec, n. h.	nedogr.	Vrhovnik
30b	Klemenc	1991	Klemenc
31	Martinež	1767-80	Vrhovnik, Vidic, Železnikar
32	Slanovec	pred 1754	Vrhovnik
32a	Slanovec, n. h.	1984	Vrhovnik
32b	Malež	pred 1754	Vrhovnik

H. št.	Domače ime	leto	Razvoj priimka
—	poč.hiša Serajnik	1950	Koželj, Jaki
33	Mevžar	1797	Kočar, Koželj
33	Mevžar, n. h.	1988	Plevel, Koželj
34	Sp. Golob	pred 1754	Golob
34a	Čikvar	1979	Golob, Čikvar
35	Zg. Golob	pred 1754	Grkman, Golob
—	poč. hiša	1985	Vrhovnik
36	Gmajnar	pred 1754	Vrhovnik, Drolka, Mohar, Koželj, Žumer, Golob
36b	Podbrezar	nedogr.	Žaubi
36c	Smrekar	1990	Golob
37	Grkman	pred 1754	Grkman, Lanišek, Rak, Zalaznik
38	Bernus	pred 1754	Jenko, Kosirnik
39	Zg. Kosirnik	pred 1754	Kosirnik, Lah
40	Sp. Kosirnik	pred 1754	Kočar, Klanšek, Kosirnik
41	Korbar	1707	Vombergar
41	Korbar, n. h.	1975	Vombergar
42	Davčar	pred 1754	Vombergar, Jerovšek, Presl, Flander, Vrhovnik
42	Davčar, n. h.	1990	Vrhovnik, Gerbec
43	Jerovšek	pred 1754	Jerovšek, Kozel, Koželj
44	Jank	po 1800	Vombergar, Jerovšek, Dolinšek, Kozel, Koželj
44a	Pustotnik	1968	Koželj, Traven
2. TUNJIŠKA MLAKA			
1	Ukušek	pred 1770	Grkman, Štupar
—	Ukušek, n. h.	nedog.	Štupar
2	Bevšek	pred 1770	Drolka, Krišekar, Zobavnik
2a	Bevšek, n. h.	1981	Kosirnik
—	poč. hiša (Urankar)	1966	Koželj
3	Omevc	pred 1770	Zupanc, Žumer, Rems, Vrhovnik, Kosirnik, Šimenc
4	Zg. Košiša	pred 1770	Košiša, Presl, Šmidovnik

H. št.	Domače ime	leto	Razvoj priimka
5	Sp. Košiša	pred 1770	Košiša, Krumpestar
-	Sp. Košiša, n.h.	1990	Nograšek
4a	Sp. Košiša, n.h.	1979	Krumpestar
5a	Potokar	1961	Zobavnik
-	Potokar, n. h.	nedogr.	Zobavnik
5b	Pregled	1967	Pregled, Vrhovnik
5c	Komovčev France	1968	Grkman
5d	Sedušak	1987	Sedušak
5e	Podbregar	1981	Vrhovnik, Magajna
5k	Osolnik	1991	Osolnik
5l	Skalar	nedogr.	Grkman
5f	Grabnar	1994	Mestek
6	Bitenc	pred 1770	Stele, Vavpetič, Šuštar
6a	Smolnikar	1967	Smolnikar
—	nedogr.	Smolnikar	
7	Podar	1926	Žumer, Šmidovnik
7a	Jernej	1970	Šmidovnik
8	Vogrin	pred 1770	Grkman, Šmidovnik
—	poč. hiša	ca. 1975	Maroh
8c	poč. hiša	ca. 1975	Črtanec
7c —	1991	Vrhovnik	
8d	Mikuš	1984	Mikuš
9	Birt	pred 1760	Stele
9a	"Za Tunco"	1979	Šmidovnik
—	Žabar	nedogr.	Zabavnik
9b	Brezar	1983	Tomšič
9c	Kozucar	1974	Rems, Balantič
9d	Močvirnik	1973	Stele
9e	Leskovec	1977	Stele
9f	Tratnik	1975	Petek

H. št.	Domače ime	leto	Razvoj priimka
9g	Stele	1992	Stele
—	Šporn	1985	Koželj
10	Andrej	1937	Čimžar
—	—	nedogr.	Smole
10a	Poštar	1978	Čimžar
10b	Jamnik	1978	Slabe
11	Lesnikar	1952	Čimžar
11a	Kuhar	1974	Čimžar
12	Sp. Sitar	pred 1770	Sitar, Kosirnik
13	Zg. Sitar	pred 1770	Pavlič, Koželj, Čimžar
—	Zg. Sitar, n. h.	nedogr.	Čimžar
14	Jamovec	1888	Malež, Balantič, Rakef, Vombergar, Grkman
15	Brzina	1950	Vrhovnik
15a	Vrbnik	1965	Golob
15b	Olga	1980	Sheikka
15c	Hrušovec	1986	Krumpestar
15d	Orehar	1987	Vrhovnik
16	Pikovec	pred 1770	Smešnjavec, Pirc, Šmidovnik
17	Matija	pred 1868	Vrhovnik, Grkman
—	Joškovec	pred 1770	Strehovec, Verovšek, Rems
18	Joškovec, n. h.	1972	Vrhovnik
18a	Trobevšek	1972	Trobevšek
18c	Škerjanc	1973	Vinšek
—	—	nedogr.	Lipovšek
19a	Malezjev Ivan	1968	Kosirnik
19	Malezja	1865	Pirc, Kosirnik
19b	Malezja, n. h.	1979	Kancilija
20	Kaplan	ca. 1840	Petek, Sušnik, Remic
21	Forkel	pred 1800	Vrhovnik, Vidmar, Drolka, Uranič, Torkar
22	Hribec	1937	Sedušak

H. št.	Domače ime	leto	Razvoj priimka
22a	Dolinšek	1977	Sedušak
22b	Hribovšek	1985	Sedušak
22c	Komovec, n. h.	nedogr.	Sedušak
23	Komovec	pred 1770	Hacin, Sedušak
23a	Vrtnar	1967	Nograšek
24	Šmid	pred 1770	Šmidovnik, Vrhovnik, Nograšek
25	Mahlav	pred 1770	Vovk, Žumer, Urh, Vinšek
25a	Mahlav, n. h.	1985	Vinšek
26	Bobnar	pred 1770	Švab, Gerbic, Traven
26a	Jožovc	1968	Železnikar, Brodar
27	Mlakar	pred 1770	Mlakar, Habjan, Grkman
28	Lojze	1896	Pregled, Vavpetič
28a	Lojze, n. h.	1975	Vavpetič
—	—	1970	Malež
29	Mešnar	ca. 1830	Vovk, Klanšek, Golob
30	Sp. Žgan	pred 1770	Špruk, Pirc
31	Zg. Žgan	pred 1770	Verovšek, Vidic, Jamšek, Vrhovnik
32	Brodar	1925	Podjed, Gregl
32a	Podjed	1973	Podjed
32b	Hren	1979	Podjed
33	Njivčar	1927	Uršič
33a	Njivčar,n.h.	1970	Uršič
34	Kaplan	pred 1770	Petek, Potočnik, Brelih
—	Jeršin, n. h.	1991	Petek
3. KOŠIŠE			
15	Krt	pred 1770	Krt, Vavpetič, Treven
16	Rezman	pred 1770	Ajdovec, Zabavnik
17	Kavselj	pred 1770	Švab, Goltez

H. št.	Domače ime	leto	Razvoj priimka
18	Komatar	pred 1770	Slanovec, Štupar
19	Verovšek	pred 1770	Rožman, Malež
20	Sušak	pred 1770	Sedušak
—	Sušak, n. h.	1987	Sedušak
21	Mejač	1955	Uršič
21b	Šofer	1984	Uršič
21a	Omovšek	1985	Omovšek
4. LANIŠE			
1	Žvab	pred 1770	Slanovec, Podjed
—	Žvab, n. h.	nedogr.	Podjed
2	Sp. Koželj	pred 1770	Koželj, Čevka
3	Zg. Koželj	pred 1770	Koželj, Strniša
3a	Kopše	1989	Kopše
4	Sp. Hribar	pred 1770	Mlakar
5	Zg. Hribar	pred 1770	Romšak
6	Sp. Dolenc	pred 1770	Dolenc, Spruk, Kočar
7	Zg. Dolenc	pred 1770	Preklet - Pregled
7a	Tišler	1983	Kočar
8	Cirij	pred 1770	Nograšek, Vrhovnik
9	Vočnik	pred 1770	Jeran, Antonin, Černevšek
9	Vočnik, n. h.	1990	Černevšek
10	Sp. Lanišek	pred 1770	Lanišek
10a	Jager	1985	Klemenc
11	Zg. Lanišek	pred 1770	Lanišek
—	nedogr.	Grilc	
—	poč. hiša	1985	Kosirnik
—	Kapelj	nedogr.	Hočevar
—	poč. hiša	1989	Burja

DRUŠTVA

DRUŠTVO SKUPNE POMOČI ali po domače "Sekuranc"

Janez Vrhovnik, Zoklarjev oče (1837-1922) je bil znameniti tesar in krovec. Poleg tega, da je svoje delo uspešno opravljal v domačih krajih, se je nekajkrat odpravil tudi na delo na tuje. Tako je na Tirolskem, kjer se je večkrat mudil, zvedel in v domači vasi pripovedoval, kako imajo tam urejeno vaščani, če koga prizadene naravna nesreča. Starejši možje v vasi so se dogovorili, da tudi v Tunjicah uredijo tako in ustanovijo društvo. Sprejeli so "Pravila društva skupne pomoči o nesrečah pri poslopjih in goveji živini Tuniških faranov". Pravila so 19. julija 1897 podpisali ustanovitelji: Jaka Jamšek, Gregor Koželj, Janez Verhounik, Florjan Pregled, Janez Mlakar in Franc Gerkman. Zanimivo je, da so se vsi razen Florjana Pregleda podkrižali, kar pomeni, da je od vseh ustanoviteljev le on znal pisati. Cesarsko-kraljevo deželno predsedništvo je v Ljubljani 13. 2. 1898 potrdilo, da je to društvo pravno veljavno ustanovljeno. Podpisnik je bil cesarsko-kraljevi deželni predsednik Hein.

Iz pravil lahko razberemo, da je društvo imelo namen, da si člani pomagajo v nesreči, ki nastane zaradi požara, viharja, povodnji ali plazu. Dokler društvena blagajna nima denarja, si člani pomagajo tako, da si dovažajo stavbne materiale ali pa si

Pogorišče cerkve leta 1929; še v istem letu je bila cerkev prekrita z bakrom, zvonika pa leto kasneje.

Tamburaški orkester v Tunjicah okoli leta 1935. Stojijo Strehov Jože, Sitarjev Viktor, Pocinov Andrej, Naumov Janez, Rezmanov Stanko in Matijev Lojze; sedijo Naumov Jernej, Petkov Matevž, učiteljica - vodja ansambla Iva Justinova, Oborhov Nace in Rezmanov France.

pomagajo z ročnim delom. Predvsem si pomagajo zato, da zaradi naravnih nesreč posameznik-član ne bi zabredel v dolgove. Pri goveji živini pa ima član pravico na odškodnino samo, če je le-to ubila strela.

Poleg pravih "udov" so lahko člani tudi "častni udje", ki so se v prid društva posebno trudili in storili veliko koristnega, bodisi s prispevkom ali delom. Za to lahko prejmejo častne diplome.

Podporni udje so tisti, ki letno vplačajo v blagajno najmanj 2 goldinarja, ne da bi zato imeli kakšne materialne pravice. Pravi udje-člani morajo vplačati pristopnino v znesku enega goldinarja, morajo biti tunjiški farani in imeti kakšno poslopje v tunjiški fari in se podrediti pravilom društva. Vsak član mora, če opazi, da preti nesreča njemu ali komu drugemu, da jo takoj odvrne. Če pa tega ne more storiti, je dolžan to sporočiti društvu, ki stori vse potrebno, da se nesreča odvrne. Prav tako je vsak član dolžan sporočiti društvu, če zazna, da je kdo sam sebi ali drugemu povzročil nesrečo. Društvo mora potem to javiti oblastem.

Pravi udje-člani se delijo na 4 razrede in sicer spadajo:

a) v 1. razred tisti, ki imajo zidana, na samem stoječa in s trdo streho pokrita poslopja,

b) v 2. razred tisti, ki imajo zidana, na samem stoječa in z mehko streho pokrita poslopja,

c) v 3. razred tisti, ki imajo zidana, s trdo streho pokrita poslopja, vendar pa se v njihovi bližini nahajajo požaru nevarni objekti,

d) v 4. razred vsi tisti, ki niso zajeti v prvih treh razredih.

Kategorizacijo posameznih stavb opravijo trije cenilci, ki jih izvoli občni zbor. Priporočljivo je, da so cenilci rokodelci, ki znajo oceniti, koliko

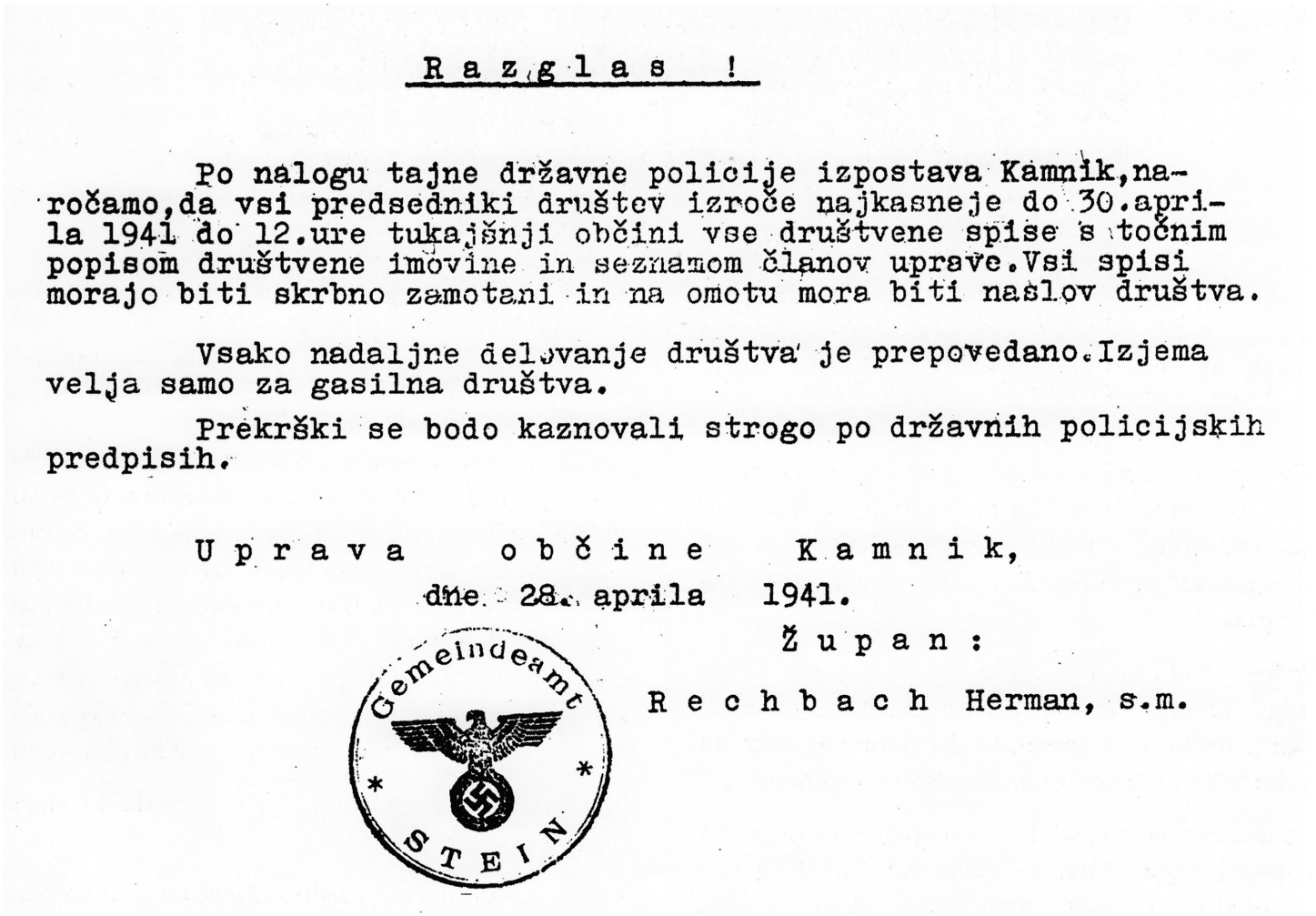

R a z g l a s !

Po nalogu tajne državne policije izpostava Kamnik,naročamo,da vsi predsedniki društev izroče najkasneje do 30.aprila 1941 do 12.ure tukajšnji občini vse društvene spise s točnim popisom društvene imovine in seznamom članov uprave.Vsi spisi morajo biti skrbno zamotani in na omotu mora biti naslov društva.

Vsako nadaljne delovanje društva je prepovedano.Izjema velja samo za gasilna društva.

Prekrški se bodo kaznovali strogo po državnih policijskih predpisih.

U p r a v a o b č i n e K a m n i k,

dne 28. aprila 1941.

Ž u p a n :

R e c h b a c h Herman, s.m.

Gemeindeamt

STEIN

Kljub tako strogemu predpisu je nekaj malega dokumentacije društev le ostalo v Tunjicah.

stroškov nastane pri izgradnji poškodovanih ali uničenih stavb.

Vodstvo društva ima načelstvo, ki šteje 12 članov. Vodi ga načelnik, v njem pa so še namestnik načelnika, blagajnik, namestnik blagajnika, tajnik, namestnik tajnika in 6 odbornikov. Tudi odborniki imajo 3 namestnike. Najmanj enkrat letno mora načelnik-predsednik sklicati občni zbor. Predsednik mora skrbeti za red v društvu,

nadzirati blagajniške knjige in člane odvračati od pijančevanja.

Vplačila se izvajajo vsakih 6 mesecev. Vsak član ima vplačevalno knjižico, v katero se beležijo vplačane vsote. Gotovino se mora naložiti tako, da bo "plodonosna", le znesek 50 goldinarjev mora imeti blagajnik vedno na razpolago. Denar sme društvo posojati, vendar le v primeru, da se kredit zavaruje s porokom.

Društvo namerava kupiti gasilno orodje, ki se razdeli na primerne kraje v fari v hrambo.

V primeru, da se društvo razdruži oziroma ukine, se polovica čistega premoženja dodeli župnijskemu uradu in druga polovica občinskemu uradu v Tunjicah.

To društvo se je ohranilo do današnjih dni, čeprav pravno formalno ne obstoja več že od začetka druge svetovne vojne.

Skoraj sto let je že poteklo od ustanovitve društva, a ob naravnih in drugih nesrečah Tunjičani še vedno radi in hitro pomagajo. Vsekakor velja izreči vsem faranom-krajanom, ki so še danes vključeni v "sekuranc", priznanje za to humano in zgledno delo.

FARNA UBOŽNA NAPRAVA v Tunjicah

To je bila dejavnost županstva - občine v Tunjicah. Farna ubožna naprava je bila ustanovljena 1884. leta, ko je v občini živelo 518 ljudi. Tunjice skupaj s Tunjiško Mlako so jih imele 387, Laniše 73, Košiše 50, Vočnik pa, ki je tedaj spadal še pod Prapretno za Kalom, pa 8.

Iz županske knjige izvemo, da je bil takrat župan Gregor Koželj-Zg. Sitar. Moža ubogih pa sta bila Jožef Kozel-Jerovšek in Anton Gerkman.

V letih 1884-1887 so dobivali pomoč stari Forkel-Matija Vrhovnik, Kaplan, stari Slanovec, Bobnar-Janez Švab, Joškovka-Lenka Verovšek, Šmidova mati-Marjeta Šmidovnik, Korbarjeva, Mešnarjevega Janeza vdova-Marija Vovk, Spodnji Sitar-Luka Sitar, Brnus-Janez Jenko, Vinšekova-Neža Košir, Kržovt-Jakob Vidmar, Košiševa-Marjana Košiša. Dva izmed Tunjičanov sta bila v komendskem špitalu, kar je v svoji oporoki volil ustanovitelj tega doma ostarelih Peter Pavel Glavar

Farna ubožna naprava je delovala verjetno le do prve svetovne vojne, kasneje je namreč ne zasledimo več.

PROSVETNO DRUŠTVO

Podatkov o ustanovitvi društva žal ni. Ve se le, da je bila glavni pobudnik za ustanovitev takratna upraviteljica šole Iva Justin, in da je bilo ustanov-

Ustanovitvena izjava

Podpisani, ki neomejeno razpolagamo s svojo imovino, izjavljamo, da hočemo ustanoviti gospodarsko zadrugo – stavbno zadrugo, Naš dom' v Tunjicah, zadrugo z ~~ne~~-omejenim jamstvom.

Obenem izjavljamo, da vpišemo ono število poslovnih deležev, ki je navedeno poleg našega lastnoročnega podpisa.

Ta izjava služi obenem kot pristopna izjava v smislu § 39. zakona o gospodarskih zadrugah.

V Tunjicah, dne 29. VI. 1940.

Tek. štev.	Priimek in ime	Poklic	Bivališče	Hiš. štev.	Število vpisanih deležev	Lastnoročni podpis
1.	Kabavnik Franc	zidar	Kožiše	5	1	Kabavnik
2	Čimžar Viktor	posestn.	Mlaka	9	1	V. Čimžar
3	Podjed Franc	delavec	Kanišče	8	1	F. Podjed
4	Kobavnik Jožef	pos. sin	Tunjice	20	1	J. Kabavnik
5	Kočar Janez	mizar	Kanišče	5	1	Kočar Ivan.
6	Justin Iva	učiteljica	Tunjice	7	1	Justin-Iva
7.	Kabavnik Ivan	ključ.	Kožiše	5	1	Kobavnik Ivanka
8	Kožely Fortunat	delavec	Tunjice	30	1	Kožely Fortunat.
9	Kabavnik Ivan	kovač	Kožiše	5	1	Kobavnik Ivan
10	Palčič Ernest	učitelj	Mlaka	33	1	Palčič

Del ustanovitvenega akta stavbne zadruge "Naš dom" iz leta 1940

"Miklova Zala", leta 1938.

ljeno kmalu po njenem prihodu v Tunjice, to je po letu 1929.

V okviru Prosvetnega društva sta delovali Dramska sekcija in Tamburaški orkester.

Dramska sekcija je v letih 1932-1939 izvedla več iger na prostem. Najprej so na Žerjavovem dvorišču uprizorili igri "Domen" in "Pri kapelici", nato pa na prostoru pod cerkvijo, kjer je danes parkirni prostor, še igre "Miklova Zala", "Rokovnjači" in "Trije ptički". Vse igre je režirala učiteljica Justinova, vse vloge pa igrali krajani. Razmišljali so o gradnji Prosvetnega doma in so v ta namen odkupili zemljišče od Oborhovih. Že leta 1934 je gradbeni mojster Boštjan Belcijan iz Gore pri Komendi izdelal načrt za Prosvetni dom in sicer v merilu 1:100. Dom bi imel dvorano z odrom, garderobo, kuhinjo, sobo in vežo v pritličju, v kleti bi bilo skladišče kulis, soba in kuhinja, v prvem nadstropju-mansardi pa dve dvosobni stanovanji. Tloris bi znašal 17,8 m × 9 m ter še dodatek 8,60 m × 9 m.

Žal je realizacijo gradnje preprečila druga svetovna vojna. Še danes pa prostor, kjer naj bi stal

dom, domačini imenujejo "Na Prosveti", nekoč pa so mu pravili tudi "Na Serajnikovem" po igri "Miklova Zala".

Župnik Razboršek je bil pred prihodom v Tunjice kaplan v Kamniku, kjer je bil zadolžen za prosvetno delo. Ker je imel pri tem delu v Kamniku velike težave, se v Tunjicah ni želel ukvarjati z delovanjem Prosvetnega društva, še več, celo nasprotoval mu je. Pravijo, da je bil eden od razlogov, da je odšel iz fare, njegovo nestrinjanje z delovanjem tega društva.

STAVBNA ZADRUGA "NAŠ DOM"

Ustanovljena je bila 29. 6. 1940 zaradi izgradnje Prosvetnega doma. Po takratnih predpisih namreč Prosvetno društvo samo ni smelo opravljati gradbene dejavnosti.

Ustanovitelji zadruge so bili Stanislav Zabavnik-Rezmanov, ki je bil predsednik ter še Franc Zabavnik, Viktor Čimžar, Franc Podjed, Jože Zabavnik, Janez Kočar, Iva Justin, Fortunat Koželj, Ivan Zabavnik in Ernest Palčič. Stavbna zadruga je bila včlanjena v Zadružni zvezi v Ljubljani. Na

Igralci igre "Domen" pred kuliso Tunjic.

Priprave za izgradnjo Prosvetnega doma, 1941.

tretji seji 16. 1. 1941 so sklenili, da se za izgradnjo Prosvetnega doma najame posojilo ter da se načrt, ki ga je izdelal Belcijan, sprejme. Zemljišče se lastninsko prenese iz Prosvetnega društva na Naš dom. Kupili so 12.000 kosov zidakov od firme Kancilia iz Homca in 1.500 kg apna od Karla Šlebirja iz Stranj. Pričeli so že kopati za temelje, kupili še gramoz in strešno opeko, nato pa je bilo vseh del aprila 1941 zaradi napada Nemčije na Jugoslavijo konec.

DRUŠTVO "SADJAR"

V januarju 1937. leta so ustanovili Sadjarsko društvo v Tunjicah, ki je bilo podružnica "Sadjarskega in vrtnarskega društva" v Ljubljani. Člani tega društva so bili Franc Zabavnik, predsednik ter Jože Zabavnik, Fortunat Koželj, Jože Koželj, Janez Kočar, Viktor Čimžar, Martin Maleš, Maks Vrhovnik, Janez Grkman, Janez Šmidovnik, Janez Butalič, Peter Klanšek, Janez Cerar (Gradišekov Johan), Aleš Podjed, Jože Stele, Nikolaj Torkar in Stanko Grkman.

Iz delovanja društva vemo le, da so priredili predavanje g. Kafola iz Ljubljane o sadjarstvu in pomenu ustanovitve sadjarske podružnice za Tunjice ter da so decembra 1940. kupili škropilnico za 995.- takratnih dinarjev.

FANTOVSKI ODSEK

Ustanovljen je bil 21. 6. 1939 kot podružnica "Zveze fantovskih odsekov". V njem so bili zbrani neporočeni moški, ki so prirejali fantovske večere v šoli. Imeli so sestanke vsak teden. Fantovski odsek v Tunjicah je vodil Franc Zabavnik, duhovni vodja pa je bil župnik Janez Frančič. Na stavbišču "Prosvetnega doma" so postavili evharistični križ. Ukvarjali so se tudi s telovadbo. Po 18. 10. 1939 so se smeli imenovati "Orli". Konec marca 1941 so prenehali delovati.

DEKLIŠKI KROŽEK

Deloval je od 22. 10. 1939 do 17. 3. 1941. Imel je 12 članic, predsednica je bila Milka Zabavnik, tajnica pa Anica Šmidovnik . Duhovni vodja krožka je bil tudi tu župnik Frančič. Sestanke so imela dekleta v šoli in to skoraj vsak teden. Na njih so obravnavale predvsem nabožno problematiko in recitirale.

GASILSKO DRUŠTVO TUNJICE

Začetki gasilstva v Tunjicah segajo že v čas pred ustanovitvijo društva. Razlog za to so bili občasni požari, neposredni povod, da so v juniju 1929.

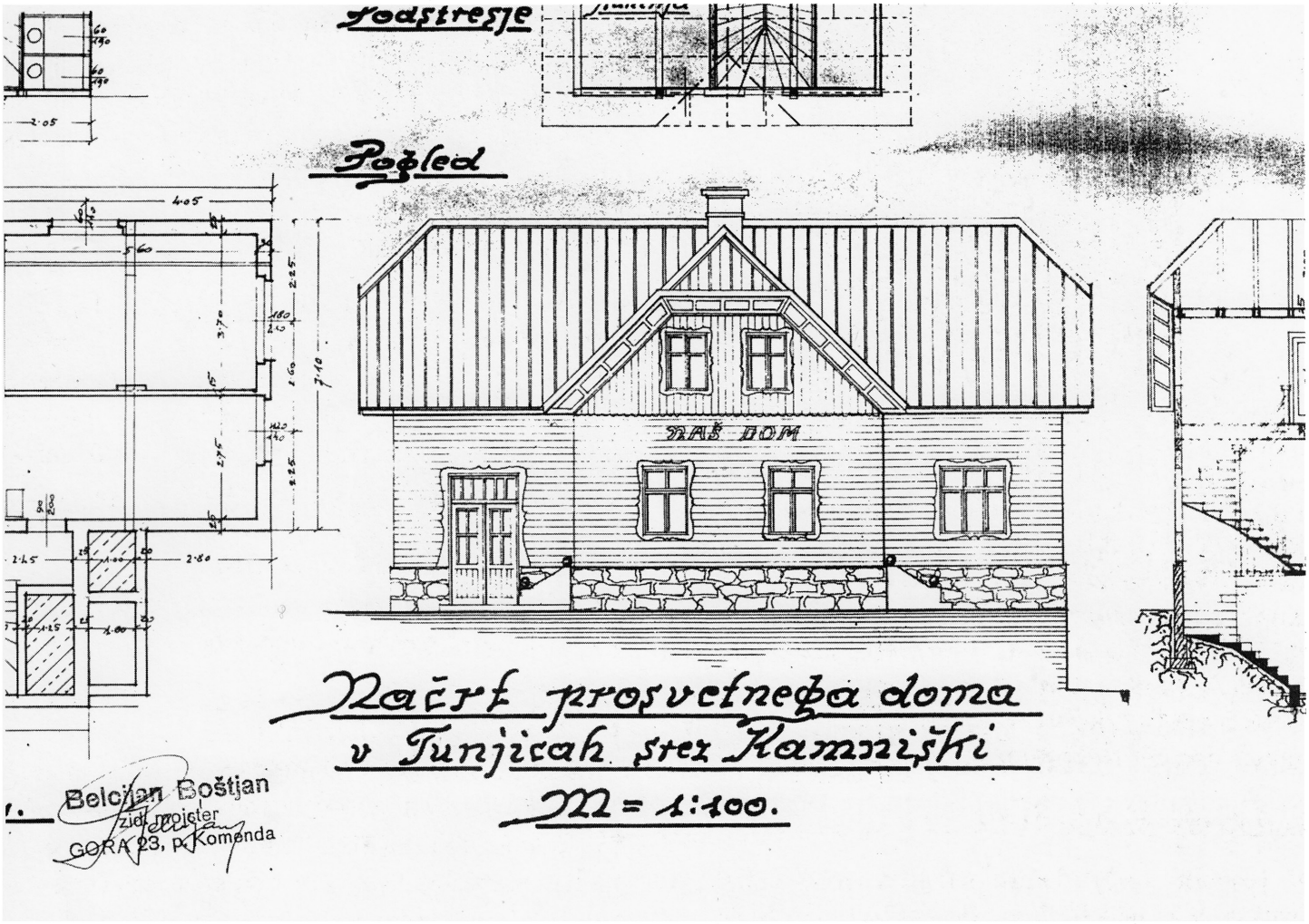
Podstrešje
Pogled
NAŠ DOM
Načrt prosvetnega doma
v Tunjicah, srez Kamniški
M = 1:100.
Belcijan Boštjan
zid. mojster
GORA 23, p. Komenda

Sokoli iz leta 1927. Drugi z leve edini Tunjičan Luka Vrhovnik-Bovčov.

leta kupili prvo ročno brizgalno napravo, pa je bil požar ostrešja cerkve in zvonikov. Nakup prve gasilne naprave je izvršilo Županstvo občine Tunjice.

Gasilsko društvo Tunjice je bilo uradno ustanovljeno 29. januarja 1939. leta. Tega dne je bil namreč ustanovni občni zbor v gostilni pri Matiju. Navzočih je bilo 56 vaščanov, ki so izvolili naslednji odbor:

predsednik: Maks Vrhovnik-Žerjav
poveljnik: Jože Golob-Zg.Golob
podpoveljnik: Stanko Vrhovnik-Pocinov
tajnik: Ernest Palčič, učitelj
blagajnik: Peter Kosirnik-Sp.Sitarjev
varuh orodja: Blaž Rems-Joškovec

Izvoljeni so bili še oddelni vodje, nadzorni odbor in član za Župno skupščino v Kamniku.

Na naslednjih sestankih, ki so bili v letu 1939, so največ razpravljali in se dogovarjali o gradnji gasilskega doma. Določili so mesto, kjer bo stal dom. Izbrali so teren nasproti Kaplanove hiše v Tunjiški Mlaki. Odkupili so zemljišče od Katarine Torkar-Mohtove za 500.- din. Velikost doma je bila 7m × 5m. Občni zbor društva je bil junija 1939.

Na njem je priseglo 32 članov društva, odbor je ostal isti. Kmalu nato je priseglo še 9 novih članov.

Gasilski dom so zgradili zelo hitro, saj je bila 3. septembra 1939 že svečana otvoritev-blagoslovitev doma. Botra sta bila Aleš Lanišek-Grkman in Jožefa Palčič, učiteljica.

Na slovesnosti je recitirala 12-letna učenka Nivčarjeva Julka, ki se pesmice, ki jo je za to priložnost zložil učitelj Palčič, še vedno živo spominja in zna na pamet:

Pozdravljena boter in botrca draga,
vsa častna naloga vama je dana,
gasilskemu domu botrujeta,
dneva se lepega z nami radujeta,
četa gasilska poklanja vam šopek dišeč,
z željo, da bi sosed sosedu ljubeč,
trenutek vsak, naj bo dan ali noč,
bližnjemu - NA POMOČ !

Na proslavi ob 50-letnici ustanovitve društva je Julka to pesmico ponovno zrecitirala.

Dom je blagoslovil tedanji župnik Frančič, ki pa mu ni bilo všeč, da je bila po proslavi pri Jamovcu veselica s plesom. Gasilski odborniki so se morali zagovarjati in utemeljevali, da so ples organizirali samo zaradi večje udeležbe in seveda večjih prihodkov. Potrebovali so čimveč denarja, saj so za gradnjo doma najeli kredit.

Po vojni zaradi "obnove domovine" nekaj let ni bilo sredstev za modernizacijo doma niti za dokup opreme.

Leta 1957 so razvili gasilski prapor in šele v letu 1977 gasilski dom povsem obnovili in ga povečali. Leta 1979 so kupili prvi gasilski avto. Že leta 1971 so nabavili novo motorno brizgalno, leta 1984 pa spet novo, večjo. V letu 1994 so na pročelje doma spet vstavili podobo sv. Florjana, ki so jo morali kmalu po vojni zbrisati. Istega leta so razvili nov prapor.

Sireno so kupili leta 1960. Prej pa so opozarjali na požare s tem, da so bili plat zvona z drugim zvonom.

Žal so morali gasilci velikokrat posredovati pri gašenju požarov.

Še pred ustanovitvijo društva je v Tunjicah gorelo:

1904 - hiša pri Davčarju
1920 - gospodarsko poslopje pri Jeršinu
1924 - gospodarsko poslopje pri Petku
1929 - ostrešje cerkve in zvonikov
1931 - gospodarsko poslopje pri Kotarju
1935 - hiša pri Žerjavu
1938 - hiša in gospodarsko poslopje pri Sp. Sitarju

Po ustanovitvi društva pa beležimo naslednje požare:

1953 - gospodarsko poslopje pri Slanovcu
1959 - gospodarsko poslopje pri Birtu
1959 - gospodarsko poslopje pri Odamu
1963 - gospodarsko poslopje pri Grkmanu
1970 - gospodarsko poslopje pri župnišču
1971 - gospodarsko poslopje pri Oborhu
1984 - hiša pri Vovku

Pogorele so tudi 3 sušilnice za sadje, paštle imenovane in to pri Žvabu, Žerjavu in Maležu. Gorela je tudi Žganova kovačnica, pa Pikovčev in Griljušekov kozolec ter Strehov kozolec s plahuto in Mihova delavnica. Leta 1993 je gorel gozd v Dolenčevem Petelinjeku.

Društvo je bilo vseskozi zelo agilno. Drugi predsednik društva še pred vojno je bil Andrej Čimžar, po vojni pa so ga vodili Janez Pregled kot predsednik, ki to delo opravlja še danes, ter poveljniki Jože Golob, France Traven in Ciril Rems.

Gasilski dom v svoji prvotni obliki, leta 1939.

TUNJIŠKI OKTET

Prav letos praznujejo pevci okteta deseto obletnico uspešnega nastopanja. Pod dirigentsko palico pevovodkinje Ane Stele-Birtove s kvalitetnim petjem razveseljujejo svoje rojake, nastopajo pa tudi po drugih krajih v občini. Udeležujejo se vsakoletne prireditve "Revije pevskih zborov občine Kamnik", ki jo organizira ZKO v počastitev slovenskega kulturnega praznika.

V oktetu pojejo Janez Čimžar-Zg. Sitarjev, Janez Golob-Smrekarjev, Janez Plevel-Mevžarjev, France Stele-Steletov, Milan Stele-Birtov, Primož Stele-Leskovčev, ki je zamenjal svojega očeta Petra, Štefan Stele-Malezjov in Ciril Vinšek-Škerjančkov.

ŽIVLJENJEPISI ZNANIH TUNJIČANOV

France Stele (1886-1972)
je nedvomno najimenitnejši tunjiški rojak. Rojen je bil 21. februarja 1886 v Tunjiški Mlaki 16, pri Birtu. Njegov oče France je bil prvi gospodar na tej domačiji, ki se je ukvarjal s kmetijstvom, saj so bili njegovi predniki grajski lovci. Po osnovni šoli v Tunjicah, kjer ga je poučeval učitelj Pintar in glavni šoli v Kamniku, je z odličnim uspehom maturiral leta 1904 na gimnaziji v Kranju. Sam je rad pripovedoval, kako so ga domači, zlasti mati, namenili za župnika, pa jih je silno razočaral, ko je odšel študirat na Dunaj umetnostno zgodovino.

Po diplomi in z doktoratom o gotskem stenskem slikarstvu na Kranjskem se je udeležil prve sve-

Dr. France Stele s svojim očetom Francetom, med leti 1925-30.

tovne vojne kot avstrijski vojak. Domov se je vrnil prek Rusije, Sibirije in Amerike, kjer si je nabral življenjskih izkušenj. Bil je prvi poklicni konzervator za Slovenijo, kar je pomenilo varuha umetnostih spomenikov. Zavedal se je, da je edino jamstvo za ohranitev spomenikov in njihovo preučitev temeljito poznavanje le-teh na terenu. Popisal je stopetdeset drobno pisanih beležnic, ki veljajo danes že za umetnostnozgodovinski vir, če upoštevamo, da je čas mnoge spomenike že krepko načel.

Že kot študent se je zavzemal za ustanovitev slovenske univerze. Ko je ta končno nastala, se je kmalu vključil v njen okvir. V letu 1922/23 je na Tehniški fakulteti predaval zgodovino arhitekture. Leta 1938 pa je prevzel stolico za umetnostno zgodovino na Filozofski fakulteti.

Njegovi veliki znanstveni uspehi so Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih, Umetnostna topografija političnega okraja Kamnik, Slovenski slikarji, Gotske dvoranske cerkve v Sloveniji in še bi lahko naštevali.

Bil je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, dobil leta 1962 zlato doktorsko diplomo na Dunaju, leta 1968 pa Herderjevo nagrado. Proglašen je bil tudi za častnega občana občine Kamnik.

Krajani so mu 1987. leta pri novi šoli v Tunjicah postavili spomenik. Ob otvoritvi je bila v šolskih prostorih tudi razstava njegovih del.

DUHOVNIKI

1. Anton Koželj (1831-1906), Sp. Koželjev

Duhovnik je postal 19. 9. 1857. Služboval je na Blejski Dobravi, Dragi pri Trstu, Materiji, Zalem Logu. Umrl je v Koprivi pri Dutovljah. Bil je odličen sadjar in dober gospodar.

V svoji oporoki, ki jo je napisal 1905. leta, je določil, da se z denarjem 2000 goldinarjev, ki ga je imel v Tržaški hranilnici ustanovi Dijaška ustanova. Iz tega fonda naj študirajo otroci njegovih sorodnikov ali revnih faranov iz Tunjic. Petsto goldinarjev je zapustil sorodnikom, ki se poročijo. Vsakemu od svojih nečakov je zapustil po 25 goldinarjev, le Janezu Mlakarju-Sp. Hribarju 50 goldinarjev in kožuh. Hišo je zapustil svoji gospodinji, ki mu je 23 let pridno služila. Po njeni smrti pa naj se z denarjem od prodaje napravi kmetovalsko ustanovo za njegov rojstni dom. Znano je, da se je njegova nečakinja Lenka Koželjeva več let trudila in naposled le dobila manjši znesek denarja od njegove oporoke in še to šele približno 20 let po stričevi smrti.

2. France Traven, pater Nikolaj (1846-1905), Bobnarjev

Šolati se je pričel že starejši in v frančiškanski red vstopil leta 1870. Novo mašo je bral 21. 2. 1875. Po končanem šolanju je služboval na Hrvaškem, kjer je bil tudi gvardjan, t. j. predstojnik samostana.

Bil je pisatelj. Pisal je v "Cvetje iz vrtov sv. Frančiška". To katoliško revijo je v Gorici izdajal p. Stanislav Škrabec.

Leta 1884 so ga prestavili v Gorico kot tajnika provinciala in lektorja. Učil je klerike grščino, hrvaščino in nemščino. Bil je tudi učitelj novincev na Sveti Gori. Umrl je v Novem Mestu 11. 5. 1905.

3. Ivan Golob (1851-1905), Sp. Golobov

Novo mašo je bral 27. 6. 1876. Služboval je kot kaplan v Mokronogu v letih 1878-85, nato v bliž-

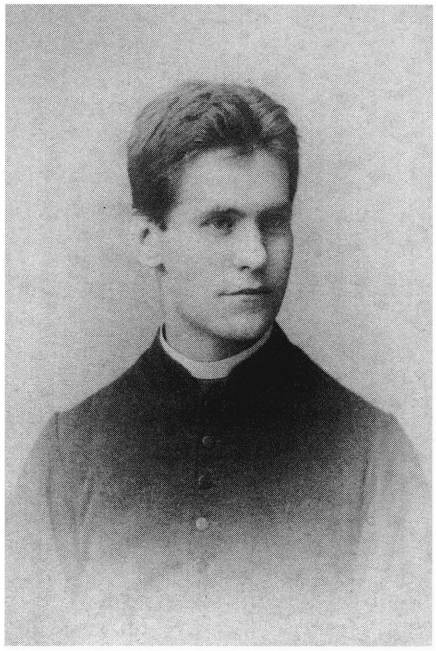

Novomašnik France Krumpestar, leta 1891.

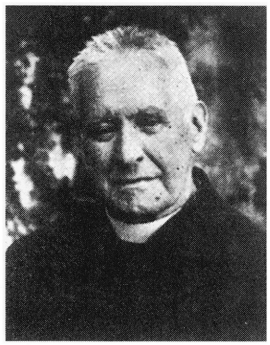

France Krumpestar po letu 1945.

njem Škocjanu od 1885-91 in nato kot župnik na Primskovem pri Litiji. Bil je tudi župnik v Kranjski Gori od 1894 do 1900, nato dekan v Šmartnem pri Litiji in slednjič kanonik v Novem Mestu.

Upokojen je bil spomladi 1905. leta, umrl pa 25. 11. 1905 v Šmartnem pri Litiji.

Na Primskovem je v zasilni šoli učil otroke tudi pisati in sicer tako, da so kleče pisali na protinah. Protine so pooblane deske na klinih.

4. Anton Šmidovnik (1852-1938), Vogrinov

Novo mašo je bral 27. 7. 1877. Bil je kaplan v Črnomlju leta 1878, kjer je hudo zbolel. Nato je služboval 8 let v Žužemberku, do 1888. leta. Bil je dolga leta župnik v Prečni pri Novem Mestu, kjer je sezidal novo cerkev. Bil je duhovni svetnik in zlatomašnik ter biseromašnik. Umrl je v Prečni 16. 1. 1938.

5. France Krumpestar (1865-1947), Sp. Košišev

Novomašnik je postal leta 1891. Služboval je v Leskovcu pri Krškem in bil 49 let župnik pri Sv. Gregorju na Dolenjskem, kjer so ga zelo cenili in spoštovali. Ko je bil njegov oče Matevž leta 1888 prvič izvoljen za tunjiškega župana, mu je vso potrebno korespondenco in zapisnike v krasni pisavi vodil on, saj oče ni bil pismen.

6. Jakob Brelih, pater Maksimiljan (1877-1955), Vinski Kaplanov

V frančiškanski red je stopil 25. 9. 1896, novo mašo pa bral 27. 9. 1900. V letih 1921-22 je služboval v Novi Štifti pri Sodražici. Bil je kronist, knjižničar in tajnik. Dočakal je zlato mašo, umrl pa je 23. 5. 1955 pri Sv. Trojici v Slovenskih Goricah.

7. Matevž Koželj (1880-1915), Jerovškov

Gimnazijo je končal v Kranju z odličnim uspehom, prav tako bogoslovne nauke v Ljubljani 14. 7. 1904 in bil posvečen že po tretjem letu študija. Novo mašo je bral leta 1904 v Tunjicah. Pri Jerovšku hranijo fotografijo z novomašnikom, ki je bila narejena pred njihovim domom.

Bil je kaplan v Velikih Laščah 1905-09, nato 1911. v Ribnici, 1913. na Krki in nazadnje v Dobrepolju, kjer je 29. 12. 1915 umrl. Bil je blag, zgleden in goreč duhovnik. Delal je v zadružni organizaciji. Dobrepoljčani so mu postavili lep nagrobni spomenik s fotografijo.

8. Karel Pintar, pater Ladislav (1895-1965)

Rodil se je v mežnariji v Tunjicah očetu Jožefu, ki je bil tu učitelj. Novo mašo je bral 1920. leta, verjetno v Ljubljani.

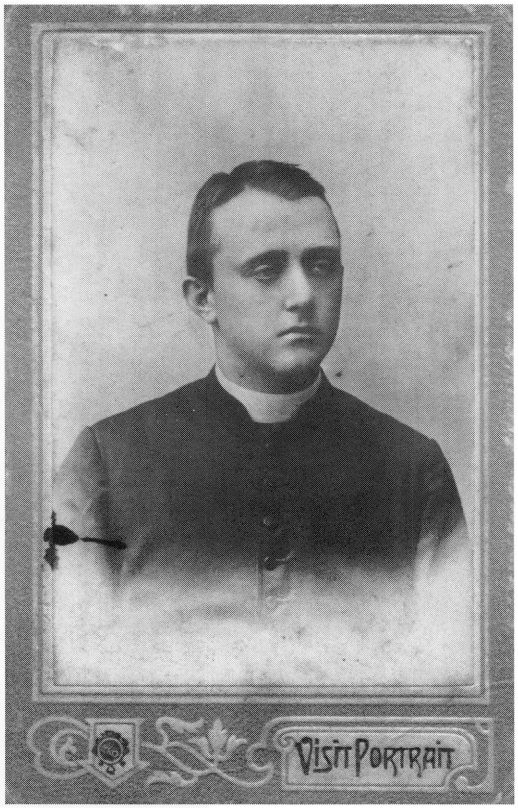

Novomašnik Matevž Koželj, leta 1904.

Večkrat je prišel v svoj rojstni kraj, čeprav mu je bilo komaj 10 let, ko se je družina Pintarjevih izselila iz Tunjic.

9. Nande Babnik (1913-1993)

Imel je novo mašo 1939. leta v Tunjicah, ker je njegova mati izhajala odtod. Bila je namreč hči bivših lastnikov Gmajnarjeve domačije - Moharjevih.

Bil je tajnik škofa Rožmana in je leta 1945 skupaj z njim emigriral v Avstrijo. Nato je služboval na manjših župnijah v okolici Salzburga in v bližini Osojskega jezera na Koroškem.

10. Štefan Stele (roj. 1930), Birtov

V zrelih letih je pričel študirati in leta 1969 bral novo mašo. Služboval je pri Sv. Križu v Ljubljani, Mavčičah, Leskovcu pri Krškem, Čemšeniku in Šentgotardu. Ker je bil pred pričetkom študija zaposlen kot zidar, se je že leta 1992 upokojil. Sedaj je župnik na Vranji Peči. Leta 1994 je imel srebrno mašo v Tunjicah.

Iz Tunjic so si visokošolsko izobrazbo pridobili še:

1. France Vrhovnik-Zoklarjev (1880-1970). Študiral in diplomiral je na Dunaju na fakulteti za gradbeništvo in arhitekturo. Živel je v Ljubljani, kjer je med drugimi projektiral tudi zgradbo Observatorija na Golovcu.

2. Janez Šmidovnik-Zg. Košišev (rojen 1921), doktor pravnih znanosti. Živi v Ljubljani, kjer kljub upokojitvi še vedno aktivno sodeluje pri nastajanju slovenske zakonodaje. Pri Podarju si je postavil počitniško hišico.

3. Peter Koželj-Jerovškov (rojen 1940), dipl. inženir strojništva. Živi v Kamniku.

4. Anton Šmidovnik-Zg. Košišev (rojen 1961), dipl. inženir agronomije. Živi na svojem domu.

Matej Krumpestar-Sp. Košišev (rojen 1977)
Posebno mesto med znanimi osebnostmi si vsekakor zasluži mladi, še ne osemnajstletni Košišev Matej, ki je na mladinskem svetovnem prvenstvu v lokostrelstvu avgusta 1994 v italijanskem Trentu v disciplini "olimpijski slog" osvojil bronasto medaljo.

Do tega uspeha so bili iz tunjiške fare med športniki v slovenskem okolju znani le biatlonci. Med njimi sta Milan Sedušak-Komovčev ter sin Petra Lanišeka-Sp. Lanišekovega, Andrej, ki je našo državo zastopal na olimpijskih igrah in svetovnih prvenstvih.

PRAVLJICE, PRIPOVEDI, ZGODBE IN ANEKDOTE

PRAVLJICE IZ TUNJIC

Leta 1939 je dr. France Stele v "Etnologu", glasniku Etnografskega muzeja v Ljubljani, priobčil članek z naslovom: "Izročilo Tomaža Steleta. Narodno blago iz Tunjic pri Kamniku".

V njem nam pripoveduje, da je narodno blago, ki ga tu priobča, zapisal pred letom 1903 in sicer po pripovedovanju svojega starega očeta Tomaža, ki je živel v času 1818-1903. Obžaluje, da njegovih besed ni ohranil v pristnem, častitljivo starinskem jeziku, v katerem jih je stari oče pripovedoval otrokom.

Od pravljic, ki jih je takrat objavil dr. Stele, jih nekaj dobesedno objavljam:

1. Žena - kača

Neka francezna (sam razlaga, da to pomeni gospa) na Malem gradu v Kamniku je rekla, da ne bo na Šutino v cerkev hodila. Spremenila se je v pol deklico pol kačo. Vsak dan je pretepala mežnarja s ključi, ko je prišel dan zvonit. Nek zelo pobožen prošt jo pana na sto let. Ta prošt je bil tako pobožen, da je Bog na njegovo prošnjo čudeže delal. Nekdaj je bila zelo huda letina in on je dajal revežem žita. Nekega dne pride hlapec domov in pravi: "Ljudje so prišli, žita pa ni več." Prošt mu reče, naj gre v shrambo, kjer ga bo dobil. Hlapec gre in najde vse polne žitnice.

Neki vojak jo je imel rešiti in jo je dvakrat udaril, pa vsakokrat je skočila vanj; v tretje se je tako ustrašil, da je zbežal in ostala je še ukleta. Pod zemljo ima vse zaklade zakopane. Nekdo je hotel na Šutino v cerkev, pa je bil ubogvov (gologlav), kar zagleda vrata, katerih navadno ni bilo. Radoveden jih odpre in bil je v podzemeljski duplini, kjer je videl lepo ženo in kup zlata. Žena mu pravi, naj nabere zlata, kolikor hoče. Da bi več lahko vzel, gre domov po klobuk. Ko pride nazaj, ni bilo ne vrat ne nič.

Rešil jo bo oni, ki bo spal v zibki, narejeni iz trovrhate smreke, ktera zraste na sto let.

2. Jakec - hudobec

Naš prednik Tomažek je kačje srce snedel, zato ga nihče ni mogel ubiti, znal pa se je tudi spreminjati. Bil je zelo dober z Jakcem (hudičem). Znal je tako streljati, da je hodila krogla vedno po isti luknji, ki jo je prvič naredil. Prišel je v Križko planino, kjer je Jakec svoje gamse pasel, z namenom, da mu katerega odstreli. Na griču je zagledal Jakca v rdeči kapici, ki se mu je smejal in dejal: "Ne boš ga vstrelil, ker se danes zjutraj nisi umil !" Tomažek pa se je uscal hitro v dlan in se umil. Pomeri in vstreli in zadel je. "Nisem vedel, da imaš šternico v riti," je rekel nato Jakec, ki od takrat ne pase več gamsov na Križki planini.

Tomažek je tako dobro streljal, da je odstrelil križkemu gospodu (graščaku) petico iz roke, ne da bi ga zadel.

Ko so ga prišli križki hlapci lovit v vojake, so ga videli, da je šel pred njimi v kožuhu v volnak (uljnjak); na drugi strani pa je skočil ven črn maček. Tomažka pa ni bilo nikjer. Vprašan, kje je bil, pravi: "Med vami."

Njegov oče je bil Luka. Ko je bil na smrt bolan, je ležal za pečjo, pa je še svojega sina, ki ga ni ubogal, malo pred smrtjo za ušesa stresel. Nič mu ni bilo človeka ustreliti.

Jakec pomeni isto kot hudoba, hudič. Pri nas so se v moji mladosti do skrajnosti izogibali besede hudič, ker so jo smatrali za velik greh. Imenovali so ga le hudoba, hudik, peklenšček ali Jakec.

3. Kljukec

Kljukec je bil zelo špasljiv in je vedel vse kunšti. Upijanil je divjega moža in ga z locni na tla pribil ter ga prisilil, da mu je vse kunšti povedal, samo tega mu ni hotel povedati, čemu je ježica v sredi oreha.

Ko so ga enkrat obesili, je visel otep slame. Enkrat pa se je spremenil v štor. Nanj je položil "Mlačan" koš piskrov. Kar se Kljukec izmuzne in vsi piskri so se pobili. Nazadnje so ga pa le obesili. Obešen je bil v Zijalkah pri Kranju.

Kmet je nesel fronke v mesto. Kljukec ga sreča in mu reče. "Daj, bom jaz nesel." Kmet mu da. Kljukec gre, plačuje fronke in podstavlja klobuk, tako da ima mesto gosposke zopet vse on. Potem pa nese denar kmetu nazaj.

4. O Turkih

a) Turki so hoteli k Sv. Primožu. Ko so bili na hribu, je nastala taka megla, da so mislili, da gredo naprej, šli so pa nazaj.

b) Tudi v Tunjicah so hoteli Turki ropati, pa so jih od cerkve postrelili s štukam (top). Potem jih ni bilo več.

c) Prišli so tudi v Podgorje. Vsi ljudje so zbežali iz vasi. Pri Žurbiju so imeli človeka, ki je bil kruljev. Ta se je skril v votlo drevo pred hišo. Turek je šel od hiše do hiše in vtikal v slamnate strehe gorečo gobo. Kruljevec pa zleze iz drevesa in vzame gobo iz strehe. Vse hiše razen Žurbijeve so zgorele.

5. Bobek

Bobek je bil grozen orjak. Rojen je bil v Žejah pri Štepku. Ime ima odtod, ker so ga našli v bobu. Postal je vojak, v vojski pa je ta velikemu Turku glavo odsekal. Imel je konja, ki je samo rebulo pil. Ko je šel čez Moste domov, je tako dirjal, da so šipe iz oken letele.

Cesar mu je dal pismo z zlatimi puštobi, da pri hiši ne bo treba plačevati davka, dokler bodo hranili klobuk.

6. Omelec

Po boju s Francozi so ostali od eskadrona, v katerem je bil Vmevec (Omelec), trije možje, on, en častnik in en prostak. Imeli so štiri žakeljčke zlatnikov. Ko so videli, da se ne ubranijo napada, so spravili žakeljčke z denarjem vred v zemljo in napravili na vrhu hribček. Oba druga dva sta bila ubita, samo Vmevec je še vedel za denar. Doma je povedal to nekemu kmetu, ki je imel gimnazijo in tudi nekaj zemljevidov. Zmenila sta se, da pojdeta na Francosko. Ker ni imel denarja, je Vmevec ukradel svojemu sinu sto goldinarjev iz kurjega gnezda. Na potu so za ta denar pili. Sin pogreši denar, jo udari za njimi in jih dobi pri pijači. Vzame očetu denar in ga pelje domov. Tako je ostal zaklad nedvignjen.

Pozneje so ga šli še enkrat iskat, toda gora se je tako tresla, da ga niso mogli izkopati.

Enkrat so si stali Francozje in naši nasproti v razdalji enega kilometra. Na sredi je bil francoski voz s strelivom. Vmevcu je zmanjkalo streliva. Splazil se je k vozu in ga nakradel. Komaj je stopil korak od voza, je priletela bomba in raznesla voz. Nato gre za bežečimi in pride v vas. Pogleda v prvo hišo in vidi vse narihtano. Prav tako v drugi, tretji in v vseh. Nikjer pa noče jesti, češ, lahko da je zastrupljeno. Na koncu vasi pa dobi klet z železnimi vrati. Ustreli v pleh in vrata se odpro. Tako namreč lahko vsaka vrata odpreš. V kleti dobi kruha, špeha in vina. Vsega nabere in nese tovarišem.

7. Zapriški Jaka

Zapriški Jaka je bil silno velik in grozno močan. Živel je na zapriškem gradu, od koder ga je graščak poslal v soldate. Bil je pri ogrskih huzarjih. Imel je konja, s katerim je prejahal vso francosko armado, se na koncu obrnil, drvil nazaj in se vstavil na istem mestu, kjer je bil popreje. Nobena sablja ga ni zadela.

Enkrat zadene v nekem borštu na enega izmed ta velikih sovražnikov. Ko vidi, da mu ne more ujiti, se udari ž njim. Jaka ga premaga in mu pobere vso obleko razten srajce. Že je zopet na konju, pa se zazdi škoda lepe srajce, ki jo je oni imel. Skoči dol in mu sleče srajco, pod njo pa dobi cel pajerkel zlatov.

Francozi so enega naših ustrelili. Zato so naši zapalili vas. Med požarom so plenili. Jaka pride v neko hišo; tam dobi tri krvave klobase in otroka, katerega nese na polje. To pove havtmanu, ki mu

je plačal klobase po zlatu in mu rekel: "Poglejte ali je fant ali dekle." Bil je fant. Havtman vzame fanta za svojega in nihče mu ni smel drugače reči, ko je zrasel, ko havtmanov sin.

Na stara leta je prišel Jaka nazaj v Zaprice, kjer je umrl sto let star.

PRIPOVED dr. F. Steleta

Popoldne po novi maši Štefanovi leta 1969 je bilo pri Birtu veliko slavje, ki se ga je udeležilo, kot se za tako slovesnost spodobi, zelo veliko ljudi. Eden od mnogih slavnostnih govornikov je bil tudi Štefanov stric dr. F. Stele. K sreči je njegov govor posnet in ohranjen na magnetofonskem traku. Iz tega govora izdvajam njegove spomine na novo mašo, ki jo je leta 1904 imel Jerovškov Matevž, sam pa je prav tisto leto maturiral.

Novomašnik Matevž, Zoklarjev France, ki je bil pri koncu svojega študija tehnike na Dunaju in maturant Birtov France so kolovratili po Tunjicah. Na poti od cerkve proti gostilni pri Jamovcu so srečali starega Pikovca. Ustavi jih in pravi Jerovškovemu: "Sem prav vesel, da so dosegli vse to, kar so hoteli." Novomašnik vpraša Pikovca. "No,kako pa Vi, pa Vaše zdravje?" Pikovc mu odgovori: "Ah, star sem že, ne bom več dolgo." Jerovškov pravi: "Nič hudega, oče, saj boste tako v nebesa prišli!" Pikovc pa brž: "Slišjo, a majo kej šnopsa gor?" (mislil je na nebesa). "Ne, tistega pa nimajo!" Pa pravi Pikovc: "Po pa na maram!".

Potem so šli vsi trije mladeniči v gostilno, kjer je sedel starejši Tunjičan ob flaši pira. Sedaj boste pa videli, kako so Tunjičani taksirali, kategorizirali ljudi, kaj je pomenil zanje duhovnik, kaj inženir in kaj maturant.

Stari Tunjčan natoči kozarec, pa pravi: "No, Jeruškov, naj no grejo pit. Oni so pa zdaj največ dosegli." In Jerovškov je spil. Potem je bilo pa malo pavze. Pa še enkrat natoči, pa pravi: "No, Zoklarjev, zdaj pojdite pa še Vi spit! Vi ste pa že čisto na koncu s študijem, boste kmalu vse dosegli, kar ste hoteli." In Zoklarjev je spil ponujeno pijačo. Potem je bila pa dolga pavza. Pa natoči Tunjčan še tretjič, pa pravi: "No, Bertov, pa pojdi še ti. Ti pa še nič nisi, pa tudi ne vemo, če bo kdaj kaj iz tebe ali nič!"

ZGODOVINA TUNJIC od Janeza Vombergarja

Pripoved oziroma zapis Korbarjevega očeta objavljam dobesedno. Vsekakor je zelo zanimiva in lahko pohvalim preprostega neukega človeka, da se je tega lotil. Seveda pa to pripoved lahko uvrstimo le med pripovedke, saj marsikaj v njej ne odgovarja resnici.

1. Uvod

Leto 1707 je bilo začetek proglasja dramatičnih let, kakor so jih nazivali v tisti dobi. Ugibali so grajščaki in mestni glavarji, kako bi se obrnili vsak na svojo stran, kako bi bilo bolje, da bi se sam sebi počutil kdor bode bolje uspel. Med komendskim grajščakom in ptujskim glavarjem (Pre-

ceno rihtarjem) iz Štajerskega je bilo takrat bližnje sorodstvo, po katerem zgodovina sedanjega časa omenja začetek tunjiške fare.

2. Začetek Tunjic ?!!!

Leto 1762 je bilo vse hvale vreden dogodek, dobili so rešeno prošnjo iz Dunaja od Državne uprave za zidavo nove cerkve v Tunjicah, ker je bila stara romarska cerkvica premajhna, ker se je včasih udeležilo črez 3000 častilcev sv. Ane, na Bukovem gričku; Vrh komendske gmajne, predelali so staro leseno cerkvico in ponižali grič, pa razširili prostor za temeljitejšo stavbo sedanjega svetišča farne cerkve v Tunjicah, ki je dolgo bila samo podružnica v Komendo, saj tudi ni bilo nič več kot 15 kmečkih poslopij oziroma le 15 kmetov takratne dobe. Vendar so s Pavlom Glavarjem, s tunjiškim ključarjem Valentinom Vombergarjem, s komendskim grajščakom Trasferatijem; kot takratni sorodnik ptujskega glavarja iz Štajerske, pa z gos. Vombergarjem in škofijskim ordinariatom ljubljanskim napravili prošnjo, da hočejo vsi prebivalci vse do Save okrog pomagati in delati pri gradnji nove cerkvene stavbe, katera je še danes najmodernejša v Sloveniji. Nj. vel. cesar je dal 100 ujetnikov delavcev, okoliški farani pa so se tudi zavezali, da hočejo dati tudi živež za delavce z namenom, da bo to najbližja Božja pot.

Na sv. Gregorija dan so prikorakali štajerski fantje oglarji k sv. Ani, podružni cerkvici komendski do Vinšekove matere, da tukaj prenočijo in odložijo svoja oglarska orodja. Bili so utrujeni od dolge poti, bila je ura pol štirih zvečer leta 1707. Skupina sedmih oglarjev h komendskemu grajščaku v službo, katero je takrat vodil oglar Johan Vombergar, sorodnik takratnega grajščaka komendskega, iz rimske dobe je imel še priimek od tistega časa.

Ravno v tem letu zgoraj navedena številka leta 1707 so se pogodili ladjedelničarji za les z grajščakom; ko je imel na razpolago dosti najlepših debel za sidra in jambora, slabejši les so uporabljali za obokanje rudarskih rovov, odpadki vejevje, velike iveri in štorovje pa za oglje, katerega so takrat lahko oddajali okoliškim fužinam. Oglje so razpečevali sami oglarski delavci na svojo roko, ko jim je to dovolil sam grajščak, saj je dobil za najlepša debla izvrsten izkupiček, da je bil zelo zadovoljen in se je to delalo ravno med tem časom, ki je imel dajatve za ljubljansko škofijsko cerkev, zato je tudi Trasferata nagovoril oglarje, naj spravijo skupaj od izkupička za oglje znatni delež za dvore škofijskih stroškov, za pohvalo za ta znesek je škofijski ordinariat obljubil tudi pomoč za graditev nove tunjiške cerkve, ki se je takrat imenovala samo še sv. Ana. Tunjice se imenujejo šele iz časa župnika Matije Kralja in kamniškega sodnika Vidica, ko sta postavila primerno besedo tunjiške občine; popreje so jih imenovale okoliške vasi, da so to Ptujnice, po imenih prihoda Ptujčanov. Kriški baron, ko je gnal živino na svojo Križko planino, je rekel, to so pa Ptujčani in se je tudi dolgo vrsto let tudi držala ta beseda, da so Ptujčani, nobeden pa jih ni imenoval, da so to oglarji, pa tudi zato ne, ker so bili

tudi ti naseljenci dobri in izvrstni sadjarji in poljedelci, tako da so rekli mlinarji, da iz tunške pšenice vzamem pol litra več moke, pa še lahko dam dobro vago nazaj, ker ima bolj tanko kožo. Gnojili so tudi največ s pepelom in humosom. Humos so napravljali tako, da so postrgali rušo od zgoraj, zmetali na kup, gori pa potrosili s pepelom in pustili leto dni trohneti, drugo leto so pa posodili buče, katere so dosegle težo enega starega centa. Drugo zemljo so pa prekopali en meter globoko, izbrali so vse korenine in štore pa pretvorili v oglje, na prekopanih površinah pa so sadili fižol, koruzo in krompir, kateri je bil najbolj rodoviten in na to pa strnišno žito.Zemlja je bila dobro prerigolirana en meter globoko, prekopana in nato pol metra gori humosa, zato je pa vse dobro uspevalo, kar so posejali.

Prve hruške so bile v Tunjicah vsajene leta 1720, to je kakor eno predhodno leto, da so že lahko uživali sadje delavci, ki so zidali našo lepo cerkev, nosili jih jim so polne velike koše, s katerimi so se osvežili.

Takrat je bila še majhna naselitev, prvi so odkupili od grajščaka naši pra-pra-pradedje, ko se oživlja že 9. rod v hiši. Prvi rodovi so bili svobodnjaki.

Takrat so oddajali grajščaki svojim uslužbencem zemljo, da so jim pomagali plačevati davke, kateri

Korbarjev oče, avtor "Zgodovine Tunjic".

so bili tudi kar dobro obremenjeni. Dobili so tudi zemljo na tak način, da so odplačevali 12 let, da je postal svoboden posestnik, za kolikor sta se pogodila.

Naši predniki so postali že leta 1719 svobodnjaki; za njim pa so dobili zemljo drugi, pa polovičarji, kateri so tudi v 12 letih tudi morali odslužiti svojo zemljo in dajati desetino. Tako je bil prvi Johan Vombergar svobodnjak. Drugi Josef Kočar-polovičar, tretji Karol Bitenc, četrti Franc Pogačar, peti Andrej Moht, šesti Valentin Sitar, sedmi pa je bil Spruk Nande, odkupitelj od zapriške graščine konec vasi Košiš. Ti so sestavili prvi priboritelji, da se je ustanovila tunjiška župnija.

Tako je torej, da takratne dobe ni nihče nasprotoval graditvi cerkve, katera je trajala štiri leta. Takratni ključar je bil Valentin Vombergar, ko je nosil hrano za delavce ujetnike. Vsak dan, vsa štiri dolga leta ni bil nikoli bolan in nikoli ožuljen, to že zaenkrat vse kaže, da je šel z Božjo pomočjo vsak dan vesel in zadovoljen na svoj posel.

Doma je pa bilo posestvo še bolje obdelano kakor vsa druga leta, ker so lahko vzeli cerkvene delavce, kateri so jim zgradili tudi nov ribnik, kateri je bil v dolini, pod našim kravjim vencem, ki se pravi pri Devetih studencih nad Škletovim dolcem. Ribe so oddajali, namesto svoje desetine komendskemu grajščaku, ki se je navadil tako na nje, kakor koza na sol. Pa pozneje so jih tudi dajali za biro, ko so Tunjice postala samostojna župnija, župnikom za hrano v postnih dneh. Potem pa, ko so zemljo obdavčili, so hoteli obdavčiti tudi ribnik, so opustili tudi ribnik. Tako, da se enkrat spusti ena stvar, drugič druga, bi se vse skupaj pozabilo vse, če ne bi ponovno omelili resnične preteklosti in popisali zgodovino.

Je še veliko reči in stvari, pa zaenkrat ne bom našteval, kakor glavne letnice v vsebini.

Leto 1707 prihod oglarjev, ustanoviteljev Tunjic
Leto 1720 rojen Pavel Glavar, graditelj tunjiške cerkve
Leto 1762 začetek zidave cerkve
Leto 1917 ugrabitev zvonov prve svet. vojne
Leto 1921 nabava novih zvonov
Leto 1929 pogorišče strehe in nabava bakrene strehe
Leto 1963 obnovitev pročelja

Tu se zapis Korbarjevega očeta konča. Če boste prebrali nekatera poglavja te knjige, boste lahko sami ugotovili, kaj je resničnega v tej pripovedi in kaj ne.

DNEVNIK MALEŽEVEGA OČETA

Jože Vrhovnik, po domače Maležev Joža, rojen 1851, je pričel pisati dnevnik leta 1875. Dogodke je beležil v telegrafskem stilu. Iz njegovega dnevnika zvemo, kdaj je v posameznih letih cvetela bukev, do kdaj v jeseni so pasli krave, kdo je umrl, kdo in kdaj se je oženil in podobne zanimive stvari. Ker je Maleževa domačija spadala v naselje Vrhovje, ta zaselek pa v faro Šenturška Gora, je največ novic prav iz Šenturške Gore.

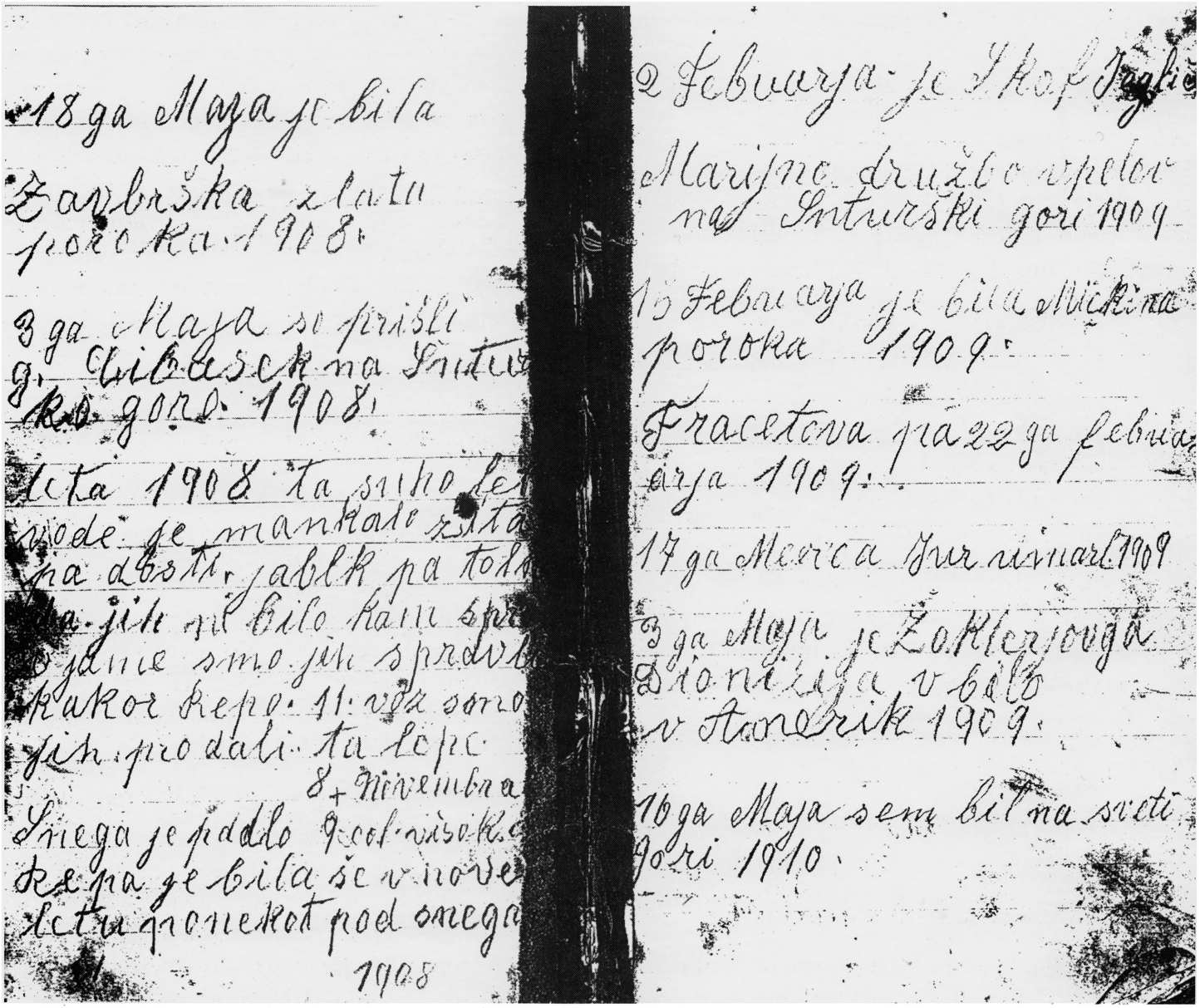

Fotokopija dnevnika Maleževega očeta.

Zlasti skrbno je beležil prihode in odhode župnikov.

Njegov sin Janez se je leta 1905 priženil k Slanovcu. Tu so se že prej pisali Vrhovnik, vendar kljub bližini in enakemu priimku niso bili v sorodu. Zanimivo pa je, da je šel potem Janezov sin Miha spet nazaj od Slanovca k Maležu, vendar se ni priženil, ampak je domačijo podedoval.

Dnevnik svojega starega očeta hrani Slanovčev oče Janez Vrhovnik, rojen 1911.

RESNIČNA ZGODBA iz leta 1899

Neko majsko popoldne je šel mimo Žerjava Dolenčev Florjan. Bil je pražnje oblečen, kar je bilo za tiste čase ob delavnikih nekaj zelo nenavadnega.

Pa ga vpraša Žerjavova mati Marjana, ki je pod hišo na vrtu pobirala cimbare, kam gre. Odgovoril ji je:" Grem gor v farovž, da bojo gospod dol prišli in bojo naši ta stari pohkle dol vzeli."

To je pomenilo, da bo župnik dal njegovo ženo, ki je umirala, v sveto olje.

Nasploh so še pred sto leti ljudje zelo radi govorili v prispodobah.

SPOR ZARADI MEJA MED POSESTVI

V Mašnici, to je na meji med posestvoma Birtovih in Pikovčevih, je bilo dlje časa sporno, ali poteka meja višje ali nižje. Tomaž Stele-Birt je končno najel geometra, ki je po izmeri določil, da meja poteka višje, to je v škodo Pikovčevih in korist Birtovih. Po tistem sta Birt in Anton Pirc-Pikovec sedela neko nedeljsko popoldne v gostilni pri Jamovcu. Seveda sta imela pred seboj vsak svoj firkeljc, ki sta ga že večkrat dala napolniti. Beseda je dala besedo in proti večeru sta "obdelovala" tudi sporno mejo. Pikovec je očital Birtu, da je tisti kanček zemlje prigoljufal. Preden sta se razšla, je govoril že tudi alkohol in pa celo palice, ki sta jih imela s seboj, saj sta bila oba že osemdesetletnika.

Ta dogodek se je ohranil v izročilu, pa čeprav se je takrat pisalo leto 1900, morda celo kakšno leto manj.

PRIPOVEDKA Korbarjevega očeta

Bilo je v času prve svetovne vojne, ko sem kot mlad, nadebuden vojak stal na straži na ruski fronti. Bilo je mraz kot v Sibiriji in vse je sproti zmrzovalo. Mislil sem na dom, na toplo domačo hišo in če se bom in kdaj se bom lahko vrnil med svoje.

Iznenada zagledam medveda, ki je lomastil po gozdu. Zagledal me je in se nameril naravnost proti meni. Iz strahu pred njim sem hitro splezal na prvo drevo, kakšnih pet metrov visoko. Nebodigatreba medved pa za menoj in pričel je plezati na drevo. Ni mi preostalo drugega, kot da sem iz žepa vzel nož, toda zaradi premrzlih, okornih rok mi je padel na tla. Pa sem se takoj domislil, kaj mi je storiti. Začel sem lulati na nož. Ker je

bilo silno mraz, je moj urin hipoma pričel zmrzovati in od noža do mene je nastal led. Bilo mi je treba samo povleči led navzgor in nož je bil spet v mojih rokah. Ravno še pravšnji čas, da sem medveda, ki je medtem priplezal do mene, s sunkom zabodel. Tako sem bil rešen, pa še za hrano je meni in tovarišem nekaj ostalo.

KAKO JE HUDIČ TULIL PO TUNJICAH

V spominu nekaterih, ki so v mladih letih znali prisluhniti svojim očetom, babicam, dedkom, stricem ali tetam, je še vedno ohranjena zgodba o župniku, ki je bil v Tunjicah v 70. letih prejšnjega stoletja, tik preden je za župnika v Tunjice prišel Matija Kralj. Iz dokumentov sem razbral, da je bil to Janez Dolžan, ki je tu služboval v letih 1876-79.

Baje je v fari, iz katere je prišel v Tunjice, pri nekem obredu iz človeka, katerega je obsedel hudič, le-tega z molitvijo izgnal. Tisti trenutek, ko mu je to uspelo, je obsedenega možaka silno streslo in hudič je zatulil ter odletel. Tako je v Tunjicah, vse dokler je župnik tu služboval, hudič tulil, enkrat tu, drugič tam. Skratka vseskozi je bil hudič v kraju, kjer se je ta župnik nahajal. Ko je župnik iz Tunjic odšel v Ihan, je bilo tuljenja v Tunjicah konec.

Ljudje pa so še dolga leta za tem drug drugega strašili s tuljenjem. Fantje so se radi širokoustili, da se hudičevega tuljenja ne boje. To je dobro vedel Hribar, ki je komaj čakal na priložnost, da jo zagode nekoliko mlajšim, korajžnim vaščanom. In dočakal je ta trenutek. Vedel je, da je skupina petih, šestih fantov iz Tunjic odšla vasovat v Laniše. Pričakal jih je ob mostičku pod Hribarjem, ukrivil tanko bukev in čakal. Po polnoči je res zaslišal fante, kako se pogumni, predvsem v besedah, vračajo proti domu. Ko so prišli do tega mostička, se je na bukvi zavihtel čez cesto in zatulil. Fantje so takoj izgubili vso korajžo in jo jadrno ucvrli proti domu. Še dolgo časa po tem dogodku so fantje znali pripovedovati, kako so slišali in videli hudiča, ki je imel ogromno čeljust in kako neznansko glasno je zatulil.

RIVALSTVO Tunjice-Tunjiška Mlaka

Po nedeljski maši sta v gostilni pri Matiju sedela Tunjičan in Mlačan, sicer dobra prijatelja. Začela sta drug drugemu dopovedovati, kdo so boljši in imenitnejši ali Tunjičani ali Mlačani. Čeprav sta bila soseda, je domačija prvega spadala pod naselje Tunjice, drugega pa pod Tunjiško Mlako. Znano je, da cesta od Jeršina do Slanovca deli obe naselji, da so severozahodno od ceste Tunjice, jugovzhodno pa Tunjiška Mlaka.

Pa pravi prvi: "Kaj boste vi Mlačani, vi nimate, kar imamo mi. To je cerkev, šola in gasilski dom." Drugi, Mlačan, se hitro znajde in odgovori: "Mi smo boljši, saj imamo dve gostilni (Matija, Jamovec), dve trgovini (prav tako Matija in Jamovec), pa še dva Kaplana, Vinskega in Favšnega!"

ZGORNJI GOLOB

Pri Zgornjem Golobu so imeli tri sinove Janeza, Jurija in Luko. Seveda so spali v skednju. Zgodaj zjutraj jih je klicala mati, naj vstanejo: "Janez, Jur, Uka!" Pa pravi Janez: "Naj Jur uka, jaz bom pa naprej ležal!"

Neko drugo jutri jih mati spet zgodaj zjutraj kliče in pravi: "Ljudje že vse navzkriž orjejo, vi pa še kar poležavate!" Pa se spet oglasi Janez: "Če vse navzkriž orjejo, bodo pa tudi naše gotovo zorali!"

VOŠTATAR

Gospodar Jakob Vinšek-Voštarski je moral tako kot drugi številni Tunjičani jeseni leta 1914 v vojsko, čeprav je bil star že 42 let. Njegov najstarejši sin Nace, kasnejši Mahlav, je bil takrat star 14 let.

Lepega dne v letu 1918 se je gospodar Jakob srečno, a nepričakovano vrnil domov. Šel je v hišo, kjer je zagledal močnega, mladega fanta, ki je spal na klopi pri peči. Jaka se je obrnil k ženi in dejal: "Katra, nisem si mislil, da me ne boš mogla

Janez Grkman-Komovec (1901-1995).

počakati!" Ona pa mu odvrne: "Jaka, ali ne vidiš, da je to tvoj najstarejši sin Nace?" Ni si mogel predstavljati, da je v štirih letih, kolikor je bil zdoma, njegov sin postal odrasel mož.

OBIRANJE JABLANE NA ŠPANIJI

Španija je področje med Strehovcem in Zg. Naumom, ki že približno 150 let sodi k posestvu Zgornjega Kosirnika.

Kosirnikovi so imeli tu več sadnega drevja in koncem 19. stoletja se je več let zapored dogajalo, da je imela neka jablana vsako leto polno sadežev. Toda, ko so jo hoteli obrati, je pol jabolk vedno manjkalo. Zato je Kosirnikov fant sklenil, da bo enkrat temu skrivnostnemu dogodku prišel do dna. Zato je, ko so bila jabolka zrela, več noči stražil nedaleč stran in čakal, kaj se bo zgodilo. In je res dočakal. Okoli polnoči ob polni luni pride sosed, ki ga je takoj prepoznal in prične jabolka obirati. Ni prej odnehal, dokler ni nabral poln koš jabolk. Nato je pokleknil in glasno pomolil: "Ljubi Bog, daj, da bi imela jaz in gospodar tudi drugo leto oba spet dovolj jabolk!" Nočnemu stražarju je bilo to tako všeč, da je obiralca mirno pustil oditi s košem jabolk, ne da bi mu sploh dal vedeti, da ga je opazoval.

ČAROVNICA

Stari ljudje so pripovedovali, da je približno na mestu, kjer od konca 19. stoletja stoji Lojzetova hiša, stala majhna lesena hiška, v kateri je živela samska starejša ženska.

Pred novonastalo smodnišnico, za katero vemo, da je bila ustanovljena leta 1852, pa tudi po hišah, je vedno prodajala velike količine sira in masla. Znana je bila po tem, da je vedno glasno ponujala svoje blago, zato so ji rekli Ponudležca. Seveda to ime nima nikakršne zveze s sedanjimi prebivalci hiše pri Lojzetu, ki je bila zgrajena šele leta 1896.

Ljudje so se čudili, odkod ji toliko sira in masla, ko pa ima samo eno kravo. Začeli so govoriti, da je čarovnica.

Stari Pikovec je sklenil, da na takrat znani način preveri, če je res čarovnica. Razbelil je doma železni klin, ki je služil za razbijanje drv, ga dal pod hlevski prag in ga polil s sveže pomolženim mlekom. Pri tem je mislil na Ponudležco. Če se bo na njenem telesu po tem dogodku pojavila ožgana brazgotina, potem je gotovo čarovnica-coprnica. In res se ji je na tilniku pojavila taka brazgotina. Sama je pravila, da jo je Pikovec zasmodil.

V KOŠIŠEVEM KLANČKU STRAŠI

Na meji med Tunjiško Mlako in Košišami, tam, kjer se pot vije in vzpne po gozdu, še dandanes obstoja nekoč zloglasni Košišev klanček. Ob vodi so imeli Sp. Košiševi korito, pri katerem je po pripovedovanju starejših krajanov vedno strašilo.

Nekega večera so pri Košišu sedeli možje in fantje in se pogovarjali o tem, kdo bi si upal opolnoči tja it po vodo. In res se je našel pogumni možak ter odšel s škafom od Košiša h koritu. Ni in ni ga bilo

nazaj, zato so stopili na rob hriba pod Košišem in zavpili:"Pejd no dam!" Takoj so zaslišali odgovor: "Ga že godam!" H koritu so si upali šele zjutraj, ko se je zdanilo in tam našli le čevlje in škaf, možak pa je za vedno izginil.

NARODNE PESMI

V Štrekljevi knjigi "Slovenske narodne pesmi", 4. zvezek iz leta 1909, najdemo 45 pesmi, ki so jih v Tunjicah slišali in zapisali dr. F. Stele, ki se je podpisoval France Francetov, Frančišek Stele, prvi pevovodja prvega slovenskega pevskega društva "Lira" iz Kamnika in Matija Rode. Skoraj vse so bile zapisane v prejšnjem stoletju, le nekaj v začetku 20. stoletja.

Navajam nekatere:

FARANI

Kdo, kdo, kdo so pa to?
Kdo, kdo? Tunjčanj so to!
Tunčana vsak pozna.
Hruško v rokah ima.
Kdo, kdo, kdo so pa to?
Kdo, kdo? Tunčanj so to!
Stranjana pa vsak pozna,
Coklje v rokah ima.
Podgorca pa vsak pozna,
Lečo v rokah ima.
Mekinčana vsak pozna,
Špago za pas ima.
Mlačana pa vsak pozna,
Pisker v rokah ima.
Gojžana pa vsak pozna,
Volno v rokah ima.
Šentjurčana pa vsak pozna,
Berač v rokah ima.

LJUBEZENSKI

Tam pri sosedu sultan zalaja,
Dekle to sliši, gori ustaja,
K oknu hiti,
"Šocelj, al si ti?"
Z desno roko ga zdaj objame,
Na postljo gorko k sebi ga vzame:
"Šocelj ti moj,
Pri men boš nocoj!"

Počakaj me, Mina,
Do svet'ga Martina,
kravce popasem,
Pol te bm pa vzel!

SO PASLI PASTIRJI

Marija, svet Jožef v Betlehem šla,
Nikamor pod streho nista mogla:
"Ljubi svet Jožef moj,
Kaj bo nocoj?"
Zdaj sta pa v štalco šla,
Tam je bil Jezus rojen.

So pasli tam trije,
Tam štirje pastirje.
So čuli pri čredi okol polnoči.
Se nagl zabliska,
Saj megla je nizka,

Nato se nebesa široko odpro.
Nikar ne dremajte,
Zvesto poslušajte,
Na judovski zemlji se čudo godi.
Pojmo pogledat!
Pastirci se vkup zbero,
K štalci poteko.
Pastirci so dare prinesli,
Mariji, sv. Jožefu.
Zdaj ste dobili,
Kar ste s vošili:
Mesijas je rojen, en Bog je med vam!
Angeljc na vsokem sede:
Še levš bjo zapeli,
K na višem sede.

Obstoja pa še novejša pesem, ki je pač le novejša šaljiva prenaredba te božičnice:

So pasli pastirji
Tam trije, tam štirji,
Okol Betlehema
So pekli krompir.
Na judovski zemlji,
Se župa hladi.
Peklenski duhovi
Pod streho leže,
Prepevajo slavo,
Pa iz fajfe kade.

STARA LOVSKA PESEM

Jager smo zgodej vstal,
Vsak svojo flintco na ramo djal.
Prišli smo v gozd,
Šlišal smo glas:
Vender je mogu jelenček dol past.

ŠALJIVA

Na tica lpo poje,
Po luftu leti,
Boga več ne žali,
Pa vendar živi.
Če levši boš živu,
Še levš boš umru,
Bog oče nebeški,
Nebo t bo odpru.

ŽALOSTNA

O kristjan, današn dan
Eno pesm pojemo
Od ene mlade deklce,
Ki tukaj mrtva je.
Pred štrnajstm dnem je zdrava bla.
Nobeden ni mislu tega,
Da danes namesto vofct
Tukej mrtva leži.
Mislila v zakon stopit,
Pa nam vesele nardit,
Pa prišla je pošta od Boga,
Šla je iz tega sveta.
De človek ni nič na svet,
Če glih je v mladh let!

Pesmice, ki so jih o Tunjičanih prepevali okoličani, njihovi sosedje:

(Iz Kamnika)
Tunčane rajajo,
k hruške predajajo,
Tunčane plešejo,
k špinglne tresejo,
Tunčane grimajo,
K hrušek več nimajo.

(Iz Podgorja)
Tunčane rajajo,
Hruške predajajo,
Po pa grimajo,
k jh več nimajo.

Pesem, ki lepo ponazarja težave fantov, ki so hodili v vas v sosednje vasi:
Jaz pa eno dekle imam,
Deleč, deleč jo imam!
Deleč mi je v vas hodit,
Težko, težko zapustit.
Oh po hribcih pot ne vem,
Po dolincah pa ne smem,
O po cesti bi že hodil,
Pa me fantje čakajo!
Štirje fantje mene čakajo,
Pa men to dekle vzamejo;

O prešmentaj, fantje, fantje,
Kaj pa z mano delate?
Štirje fantje igrajo,
Na štri klenete delajo:
Moja dekle pleše, pleše,
De se vse okol nje kadi!
Moja dekle, srečno hodi,
Jaz pa drugo ljubco imam!

ČASOPISNI ČLANEK iz leta 1864

Najstarejši nam znani časopisni članek, ki govori o Tunjicah, predvsem o cerkvi sv. Ane, je bil objavljen v katoliškem cerkvenem časopisu "Zgodnja Danica", št. 23, 10. avgusta 1864. Ker je poleg vsebine zelo zanimiv tudi tedanji starinski slovenski jezik, ga v celoti objavljam:

"BOŽJA POT MATERE SV. ANE V TUNJICAH PRI KAMNIKU NA KRANJSKEM.

Rad sem hodil še deček s svojimi starši na Božjo pot k materi sv. Ani. Z doma odhajavšemu priporočevali so skerbna mati: "Ne pozabi priporočevati se materi sv. Ani in ona ti bo pomagala, da se bodeš lahko učil, kajti ona je učila mater našega Zveličarja, velika pomočnica je pri Bogu." V spominu sem si obderžal te besede svoje pokojne matere in rad dohajam še dan danes s svojo deco, šolsko mladino, v Tunjice na prijazni homec priporočevat se priprošnjam velike svetnice ter počeševat mater tiste, po kteri nam je prisijalo Solnce pravice.

Bilo je l.1796 binkoštni torek. Dolga dolga procesija, ki je segala od Komende do Tunjic, pomikala se je proti homcu, na kterem stoji cerkev matere sv. Ane. Stari ljudje se še spominjajo tega veličastnega sprevoda. - Štirnajst deklic po

14 let starih je nosilo truplo sv. Peregrine, ki se sedaj v cerkvi pod velikem oltarjem hranuje, kjer ga verni pobožno časte, zlasti keršanske matere svojim hčeram mučenico za izgled stavijo, in domači farmani prav posebno čislajo zaklad, ki se hranuje v njihovi cerkvi.

Sv. Peregrina (to je, tujka), prišedša v Rim, pravijo da iz stare Luzitanije, je bila ob času silnega preganjanja pred Dioklecijanom z mlado devico sv. Nežo ob enem mučena. Deklico 14-letno so toliko časa z lanci po glavi bili, da izdihne blago dušo v roke svojega Stvarnika. Njeno sv. truplo je bilo v Rimu na pokopališču sv. Priscile; od tam je bilo l. 1660 v Ljubljano prenešeno, in kakor je povedano, prišlo je potem sv. truplo po posebnih okolišinah v Tunjice.

Je pa farna cerkev v Tunjicah zidana po orisu cerkve sv. Neže v Rimu. Sedanjo cerkev začeli so zidati l. 1762. Gospod Peter Pavel Glavar dobil je bil iz Rima obris za to cerkev in je dal iz svojga za zidanje te cerkve 2.080 fr. Drugo so dali domači farmani, pa ljudje iz okolice, kakor svedoči napis nad velikimi vratmi: Sum populi votis...restructa... Pripovedujejo, da je pervi voz apna za cerkev pripeljal kmet iz Zaloga, po domače Kne; voz se mu preberne in apno mu pade v vodo, pobere ga in ga srečno pripelje k cerkvi, tam se apno kar hitro ugasi. Ljudje so potem s toliko večjo gorečnostjo pomagali, ker so očitno vidili Božjo pomoč. Delali so pa pri zidanju te cerkve tudi v vojski vjeti Prusi, kajti zidanje je spadalo v čase sedemletne vojske. Po Tunjicah so hišni primki "Prajs" pa "Žuab", ki menda tudi od tod izvirajo. Kadar človek potuje po dunajski cesti in iz Terzine vun pride v sredi zelenih gričev, ki se naslanjajo na kamniške planine, zagleda cerkev z dvema stolpoma, in to ti je cerkev sv. Ane v Tunjicah. Še lepši se ti cerkev pokaže, kedar greš od gorenske strani proti Kamniku, kajti cerkev je obernjena na jutro. Krasno obdurje (portal) kinčata dva stolpa, kterima se novi kapi prav lepo podaste. Cerkev ima kuplo na sredi, prostor pred velikim altarjem je pa za se zopet lepa kapela. Ima pa cerkev v sredi na vsaki strani še po dva altarja. Res da, v stavbini obliki se malo cerkva na Kranjskem s to cerkvijo sme primerjati, in tudi od znotraj je po okolišinah lepo ozaljšana. Posebni shodi so tukaj binkoštni ponedeljek v spomin prenešenja trupla sv. Peregrine, v god sv. Ane, in v nedeljo, ktera pride po tem prazniku. Domači farmani imajo od nekdaj veliko češenje do svoje patrone in se ji s posebno terdnim zaupanjem priporočajo. Tudi bližnji so več ali manj zmirom radi hodili na Božjo pot k materi sv. Ani, ne sicer samo po shodih, ampak tudi druge krati. Nekako posebno so pa oživele Tunjice poslednjo dobo. Romarji so začeli bolj pogosto prihajati. Prijazni in zelo ponižni gosp. duhovni pastir nagovorili so farmane, da so lansko leto oba turna na novo poodrali in pokrili, kar je bilo že močno potrebno. Majhna fara, ki šteje kakšnih 60 hiš, ki so po gričih po dve ali po tri skupaj raztresene, je prav z veseljem zvergla stroške za to delo, ki je stalo nad

1800 gold., dasiravno so domači farmani večjidel ves les podarili, in domači tesarji zastonj delali. - Manjših del in popravil pri cerkvi še ne omenimo. (Dokler pri nas farmani tako radi svoje dušne pastirje vbogajo, nam tudi napačni liberalizem ne more škodovati.)

Lepa stolpa, na novo preoblečena, sta všeč bila farmanom, ali eden je bil mutast. Gospod duhovni pastir o neki priliki sprožijo misel, kako lepo bi bilo, ko bi se iz tega turna tudi glasilo lepo petje zvonov, in pristavili so, skušali bomo počasi skupej spravljati, ne mara, da nam dobri ljudje iz okolice tudi kaj pripomorejo. Kakor blisk prešine ta misel farmane, vse so voljni darovati, kar bo treba, in omislijo si kar letos precej 30 stotov težak zvon. Bližnji sosedje so sicer nekoliko pripomogli, posebno dva kmeta iz bližnje okolice sta se spomnila v svoji oporoki na cerkev sv. Ane v Tunjicah, ali večina stroškov je zadela le domačo faro. Kdor ve, kako težko se vsakdanji kruh po Tunjicah služi, lahko bo spoznal, koliko da so darovali farmani k svoji cerkvi. Kdo pa popiše veselje dobrih gorjanov, ko jih novi zvon pervikrat vabi k službi Božji. Zares, to je veselje, ki ne mine v nekterih urah, kakor mnoge veselice, kterih nasledek je pa zraven potratenega denara še temna glava in težko serce.

Toliko veselja, kakor letos na sv. Ane dan, Tunjičanje niso kmalu vživali. Novi zvon je vabil romarje od blizo in dalječ na prijazni homec k materi sv. Ani. Zjutraj ob 6 pri duhovnem opravilu so kaplan iz Berda, č. gosp. J. G., stavili v pridigi keršanskim materam v prijazni zgled sv. Ano, ki je svojo hčerko, visoko blaženo Devico Marijo, tako zgodaj Bogu darovala; ob 10. pridigovali so pa v. č. gosp. dekan iz Kamnika, razložili Tunjičanom trojni pomen današnje slovesnosti, da obhajajo praznik patrone farne cerkve sv. Ane, da praznujejo stoletnico, kar je bila ta cerkev v drugič postavljena in da je farna cerkev dobila nov zvon, kterga glas se bo razlegal po hribih in dolinah, vabil jih k službi Božji in budil jih zjutraj, opoldne in zvečer k molitvi, in govorili so po tem, kaj da pomenijo in čemu da so zvonovi pri keršanskih cerkvah. Pohvalili so tudi v imenu cerkve farmane za nji darežljivost itd.

Romar, ko opravi pobožnost v cerkvi in če okoli sebe pogleda, bo strmel nad prelepim krajem, kteri se njegovim očem odpira. Če se na večer ozira, zagleda pred sabo lepo gorensko ravnino do Kranja, obsejano z mnogimi vasmi, iz kterih zvoniki svoje verhunce mole kviško. Dalje naprej vidiš loške hribe; na severu in izhodu pa obrašene gore po kterih so raztresene sela. Pogled utegne na višjih hribih dalje se odpirati, ali tako mikaven in prijazen je pa redko kje, kakor tukaj, ko je človek med srednjimi hribi, pa vendar precej visoko nad ravnino. Na bližnjem verhuncu poleg cerkve, ki se Vinski verh imenuje, našteje se kakih 70 cerkva, razpostavljenih po hribih, dolih in ravninah.

V Tunjicah, kar že ime pomeni, versti se hrib za hribcem, dol za dolom, najdejo se na homcu, kjer

cerkev stoji, tudi okamnine. Tunjice slove po svetu zavoljo sadjoreje; pridni Tunjičani vsako leto veliko sadja po svetu razprodajo; ali v Tunjicah je tudi kruh posebno dober. Poljancu bo tunjski svet gotovo dopadel, ko pogleda okoli sebe, vem pa da bi raji doma ostal, ker mu ajda in rež bogato plenja po pregovoru: Hribe hvalimo, iz ravnine pa se nikdar ne umaknimo.

V Tunjicah sv. Ane dan. Založan"

Članek je po vsej verjetnosti spisal duhovnik ali učitelj, ki je bil doma iz Zaloga pri Cerkljah.

Tekmovanje šolarjev leta 1939. Start je bil pri Zg. Sitarju. Med drugimi so tekli tudi Naumov Tone, Golobov Ivan, Mevžarjev Aleš, Kotarjev Henrik, Joškov Janče in Griljušekov Milan.

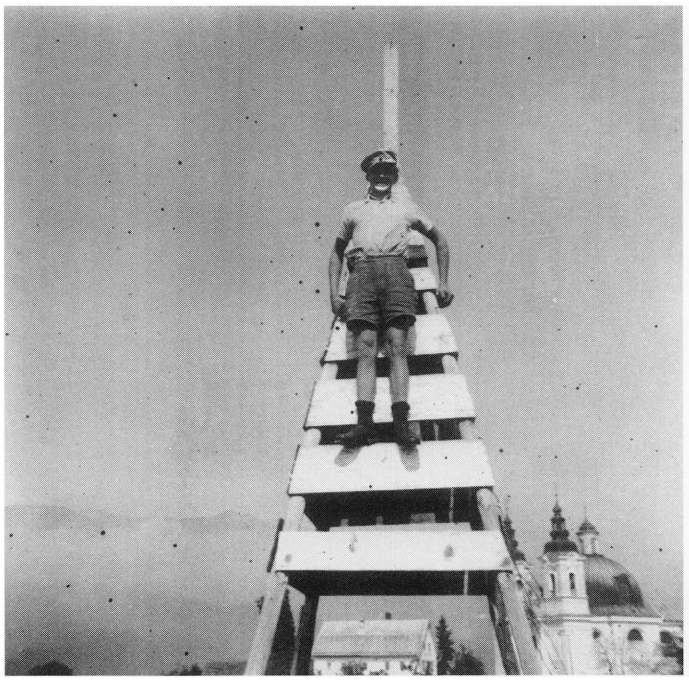

Piramido na Štuli so leta 1950 postavili vojaki nekdanje jugoslovanske vojske.

VIRI IN LITERATURA

1. Župnijski urad v Tunjicah
2. Župnijski arhiv v Komendi
3. Arhiv nadškofijskega ordinariata v Ljubljani
4. Arhiv republike Slovenije, Ljubljana
5. Zgodovinski arhiv v Ljubljani
6. Slovenski šolski muzej v Ljubljani
7. Arhiv Osnovne šole v Tunjicah
8. Časopis "Zgodnja Danica", št. 23, 1864
9. Krajani tunjiške krajevne skupnosti
10. F. Stele: Politični okraj Kamnik, Ljubljana 1929
11. F. Stele: Izročilo Tomaža Steleta, Etnolog XI, Ljubljana,1939
12. V. Demšar: Slovenske pridige P. P. Glavarja, Ljubljana, 1991
13. K. Štrekelj: Slovenske narodne pesmi, 2., 3., 4. zvezek, faksimile, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1980
14. J. Mal: Zgodovina slovenskega naroda, II.del, Mohorjeva družba, Celje 1993

BESEDA O AVTORJU

Tone Palčič se je rodil 6. februarja 1939 v Andrejevi hiši v Tunjiški Mlaki. Bil je edini otrok učiteljske družine. Oče Ernest mu je umrl, star komaj 31 let, mati Jožefa pa je poučevala v Tunjicah do leta 1955. Takrat sta se s sinom preselila v Kamnik, kjer je Tone dokončal gimnazijo. S šolanjem je nadaljeval v Ljubljani, kjer je na Filozofski fakulteti na Oddelku za geografijo diplomiral leta 1964. Leto dni po diplomi je bil zaposlen kot asistent na Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani, po odsluženju vojaškega roka pa se je moral preusmeriti in bil zaposlen v Alpremu in Stolu kot komercialist.

Vsa leta po odhodu se zelo rad vrača v svojo rojstno vas, kjer ima številne prijatelje in znance.

Toneta poznamo kot vnetega zbiralca znamk in vžigaličnih nalepk. Rad pove, da je še kot predšolski otrok zbiral znamke in podobice. Aktivno sodeluje v Filatelističnem društvu v Kamniku, javnosti pa se je na dveh razstavah predstavil kot zbiralec znamk z božično tematiko.

Poleg znamk in etiket pa že vrsto let povečuje fotografsko dokumentacijo, katere začetke je osnoval že njegov oče. Po njegovi zaslugi je ostala obeležena marsikatera stara domačija v Tunjicah, ki se je kasneje morala umakniti novogradnjam, posebno še v času po drugi svetovni vojni. Zbral je tudi fotografije vseh 26 nabožnih znamenj in kapelic v tunjiški fari. Uredil jih je v albumu za spomin na čase, ko bodo morda drug za drugim počasi izginjala.

Dolgo časa smo v vasi opazovali, kako nam odhajajo očetje, dedje in babice, ki so bili žive priče preteklosti in ki so nam o njej vedeli toliko povedati. Vedno bolj smo čutili praznino, ki je ne bomo mogli več zapolniti.

Zato smo v letu 1993 na zboru krajanov izrazili željo, da bi zbrali in zapisali, kar je še mogoče najti v cerkvenih in drugih arhivih o zgodovini naše vasi. Krajani so v en glas predlagali, naj za to delo poprosimo rojaka Toneta Palčiča, ki je znan kot dober poznavalec zgodovine naših krajev. Tone je ponudbo zelo rad in z vso odgovornostjo prevzel. Tako je danes pred nami ta knjiga, ki je nastala v spomin na naše prednike in v poduk zanamcem.

Za Krajevno skupnost Tunjice

Ivan Nograšek, marca 1995

VSEBINA

UVOD 3

Položaj, značilnosti 5

CERKEV SV. ANE 8

Župnišče in mežnarija 11

Prenavljanje, dokup opreme 13

Zvonovi 14

Pesmica o menjavi tunjiških zvonov 16

Požar l. 1929 20

Cerkveni red 24

Kapelice 24

Dušni pastirji 26

Cerkovniki in organisti 29

ŠOLSTVO 31

OBČINA 40

PREBIVALSTVO 45

Običaji 46

Lakota v 19. stoletju 48

Izseljevanje 48

Zaposlovanje, obrt 50

Najstarejši Tunjičani 53

Žrtve I. svetovne vojne 55

Žrtve revolucije, drž. vojne in II. svetovne vojne 56
DOMAČIJE-hiše 57
Rokovnjači 62
Tunjice 63
Tunjiška Mlaka 80
Košiše 95
Laniše 98
Pregled stanovanjskih zgradb 106
DRUŠTVA 113
Društvo skupne pomoči 113
Farna ubožna naprava 116
Prosvetno društvo 116
Stavbna zadruga "Naš dom" 119
Društvo "Sadjar" 120
Fantovski odsek 120
Dekliški krožek 120
Gasilsko društvo 120
Tunjiški oktet 124
ŽIVLJENJEPISI ZNANIH TUNJIČANOV 124
PRAVLJICE, PRIPOVEDI, ZGODBE IN ANEKDOTE 129
Pravljice iz Tunjic 129
Pripoved dr. F. Steleta 132

Zgodovina Tunjic od J. Vombergarja 132
Dnevnik Maleževega očeta 135
Resnična zgodba iz leta 1899 137
Spor zaradi meje 137
Pripovedka Korbarjevega očeta 137
Kako je hudič tulil po Tunjicah 138
Rivalstvo Tunjice-Tunjiška Mlaka 138
Zgornji Golob 139
Voštatar 139
Obiranje jablane na Španiji 140
Čarovnica 140
V Košiševem klančku straši 140
Narodne pesmi 141
Časopisni članek iz leta 1864 143
VIRI IN LITERATURA 147
BESEDA O AVTORJU 148

